

หลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการ

การบังคับใช้กฎหมายแรงงาน และกฎหมายอาญาเพื่อแก้ปัญหา แรงงานเด็ก แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 :
การสืบสวนสอบสวน

สารบัญ

การแนะนำหน่วยการเรียนรู้ (หน่วยการเรียนรู้ (MODULE)) ที่ 2	5
บทเรียน 2.1 : ประเภทของการสืบสวน	6
• การสืบสวนแบบเชิงโต้ตอบ (reactive)	7
• การสืบสวนแบบเชิงรุก (proactive)	7
• การสืบสวนที่สร้างความพลิกผัน (disruptive investigation)	12
• ภาพรวมของประเด็นเพศสภาพในการสืบสวนสอบสวน	12
○ แบบฝึกหัด 2.1.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน	14
○ แบบฝึกหัด 2.1.2 : การทำแผนผังความเสี่ยง	15
○ ใบงาน 2.1.2 A : มาตรา 3 อนุสัญญา ILO ฉบับที่ 182 ว่าด้วยการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุด	19
○ ใบงาน 2.1.2 B : มาตรา 3 ของพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก แนวท่าย อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (หรือพิธีสารปาเลอร์โม)	20
บทเรียน 2.2 : ปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ	21
• การระบุความจำเป็นหรือความต้องการในการเข้าปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ	22
• การปฏิบัติการช่วยเหลือแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน (ตามระยะ)	22
• ระยะก่อนปฏิบัติการช่วยเหลือ	22
• ปฏิบัติการช่วยเหลือ	23
• ระยะหลังปฏิบัติการช่วยเหลือ	24
○ แบบฝึกหัด 2.2.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ	25
○ แบบฝึกหัด 2.2.2 : การวางแผนเพื่อเข้าช่วยเหลือ	26
○ ใบงาน 2.2.2 : การวางแผนเพื่อเข้าช่วยเหลือ	27
บทเรียน 2.3 : การสืบสวนสอบสวนสถานที่เกิดเหตุ	28
• การดูแลและเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ	31
• การรวบรวมและบันทึกข้อมูลจากสถานที่เกิดเหตุ	33

• การเก็บรวบรวมหลักฐาน	33
• ข้อท้าทายพิเศษในการเก็บรวบรวมหลักฐานจากมนุษย์	35
• พยานเหยื่อ/ผู้เสียหาย และผู้ต้องสงสัย	37
• การจดบันทึก	39
○ แบบฝึกหัด 2.3.1 : การอธิบายเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ	40
○ แบบฝึกหัด 2.3.2 : การเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ	41
บทเรียน 2.4 : หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์และหลักฐานดิจิทัล	43
• หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์	44
• หลักฐานดิจิทัล	43
○ แบบฝึกหัด 2.4.1 : กิจกรรมการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้เรื่องอักษรแสดงหลักฐาน	49
○ แบบฝึกหัด 2.4.2 : หลักฐานดิจิทัลและหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์	50
บทเรียน 2.5 : การสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย	52
• การคัดกรองเหยื่อ/ผู้เสียหาย	54
• การสัมภาษณ์รูปแบบ PEACE โมเดล	55
• การสัมภาษณ์เด็ก	62
• การพิจารณาเกี่ยวกับเพศสภาพ (gender)	64
○ เครื่องมือ 2.5.2 A : แนวทางการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหายจากการใช้แรงงานบังคับหรือการค้ามนุษย์	65
○ เครื่องมือ 2.5.2 B : การประเมินว่าเป็นกรณีของการใช้แรงงานบังคับหรือการค้ามนุษย์	67
○ เครื่องมือ 2.5.4 A : แนวทางการสัมภาษณ์เด็ก เพื่อป้องกันหรือคัดกรองการใช้แรงงานเด็ก	68
○ เครื่องมือ 2.5.4 B : การประเมินว่าเป็นกรณีการใช้แรงงานเด็กหรือไม่	69
○ แบบฝึกหัด 2.5.1 : การทำการสัมภาษณ์ ระหว่างการอธิบายกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย	70
○ แบบฝึกหัด 2.5.2 : การสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย	71
◎ แผ่นข้อมูล 2.5.2 A : แนวทางการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย	73
◎ แผ่นข้อมูล 2.5.2 B : สถานการณ์สมมติการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย	76
○ แบบฝึกหัด 2.5.3 : การเตรียมความพร้อมสำหรับการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย	79
○ แบบฝึกหัด 2.5.4 : การสัมภาษณ์เด็ก	81
○ เอกสารข้อมูล 2.5.4 A : แนวทางการสัมภาษณ์เด็ก	83
○ เอกสารข้อมูล 2.5.4 B : สถานการณ์สมมติการสัมภาษณ์เด็ก	86

บทเรียน 2.6: การสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย	87
• แบบฝึกหัด 2.6.1 : การทำการสัมภาษณ์ระหว่างการอภิปรายกับผู้ต้องสงสัย	90
• แบบฝึกหัด 2.6.2 : การสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย	91
○ ข้อมูลสำหรับ 2.6.2 A : แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย	93
○ ข้อมูลสำหรับ 2.6.2 B : สถานการณ์สมมุติการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย	96
 บทเรียน 2.7 : การดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหา	 97
• องค์ประกอบของการกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก	98
• องค์ประกอบของการใช้แรงงานบังคับ	99
• องค์ประกอบของการค้ามนุษย์	100
• การตั้งข้อหากรณีการใช้แรงงานเด็ก แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์	101
• ข้อยกเว้นในการดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหา	101
• การกระทำความผิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และการตั้งข้อหาในหลายๆ สถานการณ์	101
○ แบบฝึกหัด 2.7.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับการดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหา	104
○ แบบฝึกหัด 2.7.2 : การดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหาในกรณีศึกษาหลักสูตร โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ	105
 บทเรียน 2.8 : การจัดทำรายงานผลการสืบสวนสอบสวน	 107
• บทบาทของรายงานผลการสืบสวนสอบสวน	108
• ข้อมูลที่ควรนำเสนอในรายงาน	108
○ แบบฝึกหัด 2.8.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับรายงานผลการสืบสวนสอบสวน	109
 ผังภูมิรูปภาพ	
ผังภูมิรูปภาพที่ 1 : การกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามความเสี่ยง	9
ผังภูมิรูปภาพที่ 2 : หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ทั้งสามประเภท	44
ผังภูมิรูปภาพที่ 3 : การโฆษณารับแรงงานเข้าทำงานผ่านทาง facebook	46
ผังภูมิรูปภาพที่ 4 : องค์ประกอบสามประการที่ใช้ในการพิสูจน์คดีค้ามนุษย์	100

การแนะนำหน่วยการเรียนรู้ (module) ที่ 2

การสืบสวนสอบสวนมีบทบาทสำคัญในกรณีการใช้แรงงานเด็ก แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ โดยการสืบสวนสอบสวนที่ดีทำให้เห็นลักษณะการกระทำความผิดกฎหมาย และหลักฐานที่เก็บรวบรวมได้นำไปสู่การฟ้องร้องบังคับคดีที่สำเร็จและเที่ยงธรรม การสืบสวนสอบสวนดำเนินการโดยบุคคลที่มีหน้าที่และอำนาจที่แตกต่างกัน ตามกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ หรือข้อบังคับของแต่ละประเทศ หรือพื้นที่นั้นๆ รวมถึงพฤติการณ์ลักษณะการกระทำความผิด แต่ผู้ปฏิบัติงานโดยทั่วไปส่วนใหญ่มักเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ตรวจแรงงาน และอัยการ/ทนายความผู้ฟ้องคดี หน่วยการเรียนรู้เน้นในส่วนของการดำเนินการสืบสวนสอบสวน การปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือ การเก็บข้อมูลจากพื้นที่ หรือสถานที่เกิดเหตุ การเก็บหลักฐานทั่วไป และหลักฐานลักษณะพิเศษ การสัมภาษณ์เหยื่อและผู้ต้องสงสัย การดำเนินการเอาผิดกับลักษณะการใช้แรงงานเด็ก แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ และการจัดทำรายงานการสอบสวน สืบสวน บทเรียนนี้ ยังครอบคลุมถึง การทำกระบวนการอภิปราย/หารือเพื่อสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมได้คิดเกี่ยวกับหัวข้อ และการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งเป็นโอกาสที่ผู้เข้าร่วมได้ฝึกใช้ทักษะที่ได้เรียนรู้มา

Photo Credit: Arcadiuș, 2011, Paraguay

บทเรียน 2.1 : ประเภทของการสืบสวนสอบสวน

วัตถุประสงค์ :

- การเรียนรู้เกี่ยวกับการสืบสวนเชิงโต้ตอบ การสืบสวนเชิงรุก และการสืบสวนที่สร้างความพลิกผัน
- การเรียนรู้วิธีการจัดทำผังความเสี่ยงเพื่อระบุหรือกำหนดพื้นที่ ซึ่งมีแนวโน้มหรือความเสี่ยงสูงเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับหรือการค้ามนุษย์ และการฝึกปฏิบัติการใช้ทักษะต่างๆ ในระหว่างกิจกรรม

เวลา :

 [2 ชั่วโมง 10 นาที]

ขั้นตอน :

- แบบฝึกหัด 2.1.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับการสืบสวน [10 นาที]
- การนำเสนอพาวเวอร์พอยท์ 2.1 : ลักษณะ/ประเภทของการสืบสวน [30 นาที]
- แบบฝึกหัด 2.1.2 : การทำผังความเสี่ยง [90 นาที]

วัสดุอุปกรณ์/สิ่งที่ต้องจัดเตรียม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่ (สีดำ สีแดง สีเขียว และสีน้ำเงิน)
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.1: ประเภท/ลักษณะของการสอบสวนสืบสวน
- เครื่องฉายโปรเจคเตอร์
- บัตรบันทึกข้อความหรือแผ่นแปะบันทึกข้อความ 10 แผ่น
- กระดาษ/เทปขาว
- แผนที่ของประเทศ
- ใบงาน 2.2.1 A : มาตรา 3 ของอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 182 เกี่ยวกับรูปแบบที่เลวร้ายของการใช้แรงงานเด็ก
- ใบงาน 2.2.1 B : มาตรา 3 ของพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก แบนทายอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime) (หรือพิธีสารปาเลอร์โม)

การสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ถือเป็นขั้นตอนหลักของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคดีความ โดยมีการสืบสวนสอบสวน ใน 3 ลักษณะหลักของการทำหน้าที่ ซึ่งพนักงานตรวจแรงงาน เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง และอัยการ สามารถนำใช้ดำเนินการได้ กล่าวคือ

- การสืบสวนเชิงโต้ตอบ (reactive)
- การสืบสวนเชิงรุก (proactive)
- การสืบสวนที่สร้างความพลิกผัน (disruptive)

การสืบสวนเชิงโต้ตอบ (reactive)

เป็นการดำเนินการเมื่อพบว่า มีการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์ที่กระทำต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย โดยเป็นการรวบรวมข้อมูล จัดทำรายงาน ประสานงาน และขอความช่วยเหลือต่างๆ หรือกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานตรวจแรงงาน หรือเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองได้รับเบาะแสเกี่ยวกับกรณีการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์

การสืบสวนเชิงโต้ตอบเริ่มต้นหลังจากที่พนักงานตรวจแรงงาน หรือเจ้าหน้าที่พบเห็นสิ่งผิดปกติหรือพิรุธเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์ ในการดำเนินการตรวจสอบ การสืบสวนสอบสวนลักษณะนี้ เจ้าหน้าที่และผู้ตรวจสอบจะดูข้อมูลที่ตนเองได้รับ และการดำเนินการใดๆ จะขึ้นอยู่กับบันทึกคำให้การ หรือปากคำต่างๆ ของเหยื่อ/ผู้เสียหาย¹ ตามความประสงค์ การสืบสวนสอบสวนในลักษณะนี้ จำเป็นต้องพึ่งพาหลักฐานและการให้ปากคำของผู้เสียหายในการดำเนินการ เนื่องจากขาดพยานหลักฐานอื่นที่จะสรุปได้ว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้ก่ออาชญากรรม

การสืบสวนเชิงรุก (proactive)

เป็นการดำเนินการตามข้อมูลจากการสืบหาเบาะแสหรือรู้จักกันว่า เป็นการดำเนินการโดยการริเริ่มจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานสืบสวนต่างๆ การตรวจสอบ การสืบสวนสอบสวนในลักษณะนี้มีความสำคัญต่อกรณีการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ เนื่องจากการขอให้เหยื่อ/ผู้เสียหายรายงานเบาะแส หรือแจ้งความดำเนินคดีด้วยตนเองเป็นเรื่องยาก และเนื่องจากการกระทำความผิดถูกปกปิด ซ่อนเร้น ดังนั้น เจ้าหน้าที่และพนักงานสืบสวนมักจะได้รับข้อมูลที่แสดงถึงการกระทำความผิดไม่มากนัก แทนที่จะรอการแจ้งความดำเนินคดี หรือข้อมูลต่างๆ เจ้าหน้าที่และพนักงานสืบสวนกลับทำหน้าที่ตรวจสอบ สืบสวนสอบสวนเพื่อค้นหาหลักฐาน และจำแนก แยกแยะพฤติกรรม และเหตุของการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ ในส่วนนี้ดำเนินการโดยคัดแยก บ่งชี้พื้นที่ และภาคส่วนที่อาจจะเกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และ การค้ามนุษย์ แล้วจึงเริ่มสืบสวนสอบสวนและดำเนินการติดตามในพื้นที่เหล่านั้น และเนื่องจากการสืบสวนเชิงรุก จะช่วยให้ค้นหาหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ไม่ต้องพึ่งพาคำให้การของเหยื่อ/ผู้เสียหายฝ่ายเดียว ดังตัวอย่างเช่น ในช่วงของการตรวจสอบ การสืบสวนหลักฐานที่มักพบเบื้องต้นซึ่งแสดงถึงการจ้างงาน หรือสัญญาการจ้างงานจะมีความแตกต่างกับการทำงานจริงในพื้นที่ หรือหลักฐานเกี่ยวกับการยึดหรือหน่วงเหนี่ยวการจ่ายเงินค่าจ้างค่าตอบแทน ก็มักจะตรวจสอบพบได้จากบันทึก/เอกสารการเงิน ทำให้ไม่จำเป็น

1. Trafficking in Persons Victim Identification and Assistance. International Organization for Migration (IOM), p. 15, 2020.
<https://publications.iom.int/books/trafficking-persons-victim-identification-and-assistance-training-guide>

หรือต้องใช้หลักฐานจากการให้ปากคำ หรือคำให้การของเหยื่อ/ผู้เสียหายมากนัก ด้วยเหตุผลเช่นนี้ ทำให้การสืบสวนเชิงรุกมีส่วนช่วยเหลือหรือสนับสนุนการดำเนินการ เมื่อเหยื่อ/ผู้เสียหายไม่เต็มใจ หรือไม่สามารถให้ปากคำได้ การสืบสวนสอบสวนเชิงรุกสามารถนำเทคนิคการสืบสวนต่างๆ มาใช้ ทั้งการเฝ้าติดตาม (surveillance) รวมถึงปฏิบัติการนอกเครื่องแบบ (undercover operation)² เพื่อค้นหาหลักฐาน ดังนั้น การสืบสวนสอบสวนเชิงรุกจึงสามารถได้มาซึ่งหลักฐานประเภทต่างๆ รวมถึงบันทึกคำให้การของเหยื่อ/ผู้เสียหาย

อนึ่ง การตรวจสอบ การสืบสวนเชิงรุก จำเป็นต้องใช้กำลังและความร่วมมือระหว่างพนักงานตรวจแรงงาน เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองซึ่งมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจและความคุ้นเคยต่อรูปแบบของการใช้แรงงานเด็ก แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบ **โดยมีการเรียนรู้เกี่ยวกับ**

- (1) อุตสาหกรรม และภาคส่วนที่มีการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ พื้นที่ในประเทศ หรือจังหวัด หรือเมืองเฉพาะที่มีความชุกของการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ในจำนวนมากๆ
- (2) ข้อมูลเกี่ยวกับเหยื่อ/ผู้เสียหายจากการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ในพื้นที่ (อาทิ อายุ เพศ และสัญชาติ)
- (3) เส้นทางการขนส่ง/เคลื่อนย้าย ซึ่งนักค้ามนุษย์เลือกใช้ รวมถึง ท่าเรือ/จุดสัญจรเข้าออกต่างๆ
- (4) รูปแบบการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อผู้ชาย ผู้หญิง เด็กผู้ชาย และเด็กผู้หญิง ในลักษณะที่แตกต่างกัน

ทั้งนี้ อาจจะต้องแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ผ่านทางหน่วยงานระดับประเทศและกลไกการทำงานต่างๆ รวมถึงองค์กรประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ **สำหรับแหล่งข้อมูลระดับระหว่างประเทศในประเด็นนี้ ดูได้จาก**

- รายงานการค้ามนุษย์ภาพรวมทั่วโลกของ UNODC ซึ่งแสดงข้อมูลทั้งในระดับประเทศ และภูมิภาคต่างๆ ดูได้จาก www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/glotip.html
- บัญชีรายการสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานเด็กหรือการใช้แรงงานบังคับ รวบรวมโดยกระทรวงแรงงาน สหรัฐอเมริกา ซึ่งให้ข้อมูลเฉพาะของประเทศต่างๆ รวมถึงประเภทของผลิตภัณฑ์ หรืออุตสาหกรรม ดูได้จาก www.dol.gov/agencies/ilab/reports/child-labor/list-of-goods
- ข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบที่เลวร้ายของการใช้แรงงาน รวบรวมโดยกระทรวงแรงงาน สหรัฐอเมริกา ซึ่งให้ข้อมูลเฉพาะของประเทศต่างๆ ดูได้จาก www.dol.gov/agencies/ilab/resources/reports/child-labor/findings
- รายงานการค้ามนุษย์ รวบรวมโดยกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ดูได้จาก www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-civilian-security-democracy-and-human-rights/office-to-monitor-and-combat-trafficking-in-persons/

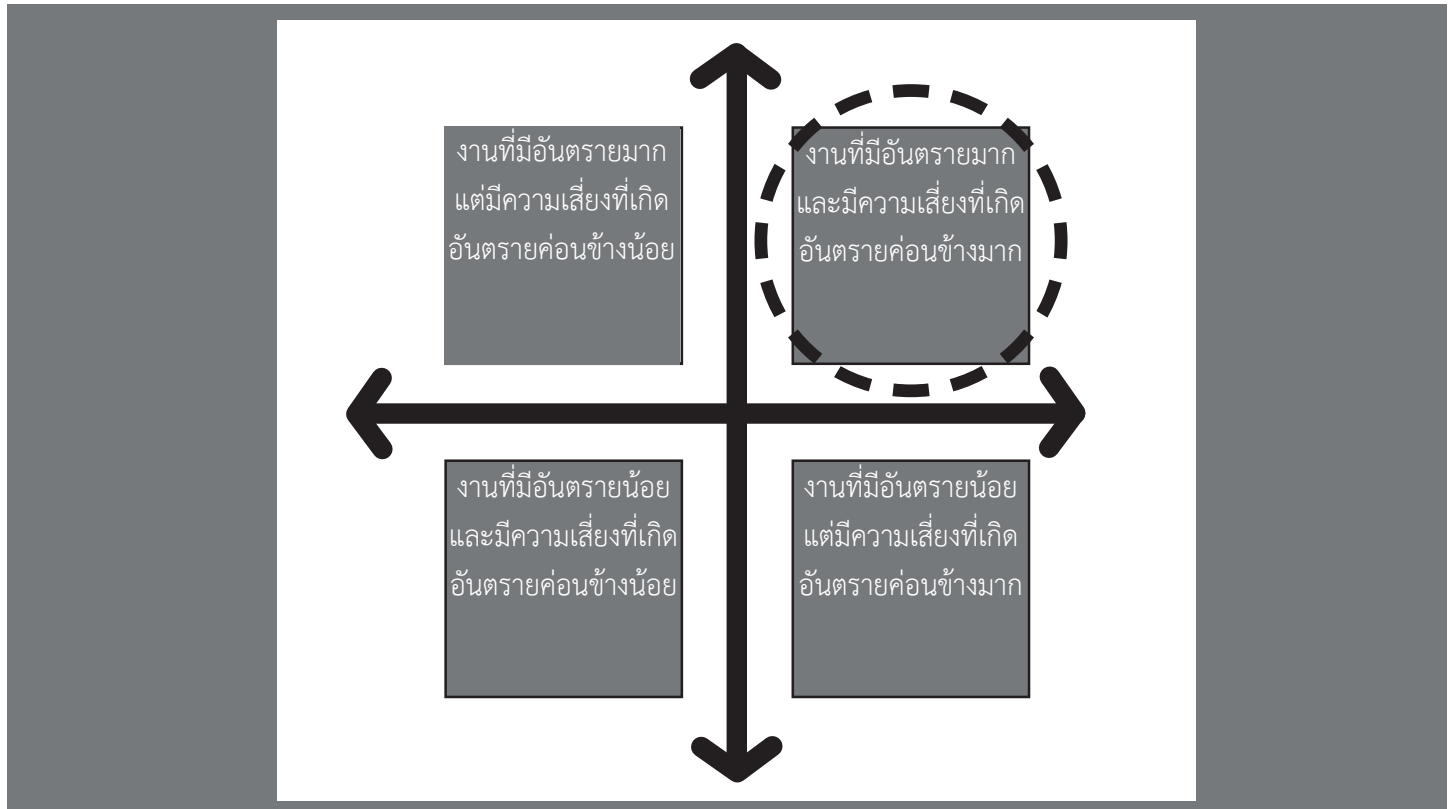
การทำผังความเสี่ยง : ในกรณีที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร พนักงานตรวจแรงงาน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถทำผังความเสี่ยงเพื่อเจาะจง ไปยังพื้นที่และภาคส่วนที่มีแนวโน้มที่จะเกิดความเสี่ยงของการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์จำนวนมาก³

2. Anti-Trafficking Training Material for Judges and Prosecutors Handbook. International Centre for Migration Policy Development, p. 54, 2006. http://lastradainternational.org/lisidocs/540%20AGIS_JUD_Handbook.pdf

3. Nepal Labor Inspection Training on Child Labor Facilitator's Guide. Verité and Winrock International, p. M3 at 12, 2018. <https://www.verite.org/wp-content/uploads/2019/06/Nepal-LI-Curriculum-2nd-edition-ENGLISH.pdf>

การใช้แรงงานเด็ก : การทำผังความเสี่ยงของการใช้แรงงานเด็กทำให้สามารถระบุเจาะจงพื้นที่ หรือภาคส่วนที่เป็นไปได้ที่จะเกิดความเสี่ยง และขอบเขตของอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อเด็ก การดำเนินการตรวจสอบต่างๆ จึงจะดำเนินการอย่างมีเป้าหมายชัดเจน เนื่องจากมีรายงานต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้แรงงานเด็กที่เพิ่มมากขึ้น การทบทวนข้อมูลทั้งในระดับส่วนกลาง และภูมิภาค และนำมาเปรียบเทียบลักษณะการใช้แรงงานเด็ก และงานอันตราย ทำให้กระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงสามารถพุ่งเป้าหมายไปยังภูมิภาค หรือพื้นที่ซึ่งมีโอกาสใช้แรงงานเด็กมากๆ อาทิ พนักงานตรวจแรงงานสามารถเน้นไปที่พื้นที่ หรือประเด็นการใช้แรงงานเด็กจำนวนมากๆ ซึ่งเป็นส่วนที่เสี่ยงต่อการทำงานที่เป็นอันตราย

ผังภูมิรูปภาพที่ 1: การกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามความเสี่ยง⁴

ในการดำเนินการจัดทำผังความเสี่ยง พนักงานตรวจแรงงานควรพิจารณาประเด็นต่างๆ ได้แก่

- ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มีความรุนแรงหรือเลวร้ายอย่างไร ?
- และเกิดขึ้นบ่อยครั้งแค่ไหน ?
- งานที่เป็นอันตรายที่สุด คืออะไร ?
- และต้องทำงานแบบนี้บ่อยครั้งแค่ไหน ?
- มีเด็กๆ ที่อยู่ใกล้ๆ กับงาน หรือต้องทำงานดังกล่าวหรือไม่ ?
- และหากเด็กๆ เข้าไปเกี่ยวข้อง หรือทำงานนั้นๆ มีสิ่งใดแสดงให้เห็นอย่างใดบ้าง ?

4. Nepal Labor Inspection Training on Child Labor Facilitator's Guide. Verité and Winrock International, p. M3 at 13, 2018.
<https://www.verite.org/wp-content/uploads/2019/06/Nepal-LI-Curriculum-2nd-edition-ENGLISH.pdf>

- มีการจัดหา/จัดเตรียมระบบดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับเด็กหรือคนงานหรือไม่ ?
- ลักษณะงานที่เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายดำเนินการมีความแตกต่างกันหรือไม่ และมีความเสี่ยง หรืออันตรายที่กระทบต่อพวกเขา แตกต่างกันอย่างใด ?

นอกจากนั้น พนักงานตรวจแรงงานและเจ้าหน้าที่ตำรวจยังอาจจะพิจารณาภาคส่วน และพื้นที่ทางกายภาพที่มีความเชื่อมโยงหรือเกี่ยวพันกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ **ซึ่งในส่วนนี้ครอบคลุมถึงภาคส่วนต่างๆ คือ**

- **ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาแรงงาน :** ในส่วนนี้เกี่ยวข้องกับการทำงานในประเทศอื่นๆ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยผู้จัดงานช่วยกำหนด และค้นหาแรงงาน โดยผู้จัดหาแรงงานทำหน้าที่ช่วยเหลือให้บุคคลต่างๆ เข้าถึงช่องทาง หรือโอกาสในการจ้างงาน ในขณะที่บางสถานการณ์ ผู้จัดหาแรงงานเหล่านี้กลับกดขี่ หรือเอารัดเอาเปรียบแรงงาน โดยเรียกเก็บค่าดำเนินการ หรือค่าธรรมเนียมจัดหางานในอัตราสูงๆ เพื่อให้แรงงานเหล่านั้นกลายเป็นแรงงานบังคับใช้หนี้ และไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรดังกล่าวได้ นอกจากนี้ แรงงานอาจจะพบว่า ตนเองต้องทำงานที่แตกต่างจากงานที่ทำสัญญา หรือข้อตกลงไว้กับผู้จัดหาแรงงาน อาทิ การได้รับค่าแรง หรือค่าตอบแทนที่แตกต่างกัน การทำงานในระยะเวลายาวนาน หรือการทำงานที่แตกต่างกัน เป็นต้น

- **การทำงานนอกระบบ (informal sector) :** โดยส่วนใหญ่ของการใช้แรงงานเด็กมักเกิดในพื้นที่ หรือการทำงานนอกระบบ เนื่องจากไม่ค่อยมีการตรวจติดตามและดูแลมากนัก ทำให้พบว่า การทำงานนอกระบบกลายเป็นภาคส่วนที่มีการใช้แรงงานบังคับและการค้ามนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่มีกฎหมายใดๆ ที่ใช้บังคับ และทำให้แรงงานต้องตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกแสวงประโยชน์ โดยทั่วไปแล้ว พื้นที่การทำงานนอกระบบมักจะตัดขาด หรือโดดเดี่ยวห่างไกลจากพื้นที่ทั่วไป ซึ่งทำให้แรงงานไม่สามารถติดต่อครอบครัวและเพื่อนฝูง หรือไม่ได้รับความช่วยเหลือต่างๆ แต่อย่างอย่างใด อีกทั้ง การอยู่ในพื้นที่ลักษณะดังกล่าวเป็นการป้องกันมิให้แรงงานหลบหนี และต้องพึ่งพิงนายจ้างอยู่ตลอดเวลา การทำงานนอกระบบเป็นข้อท้าทายของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานรับใช้ตามบ้าน ซึ่งมักจะทำงานในพื้นที่บ้านส่วนตัว และพนักงานตรวจแรงงานไม่มีอำนาจในการเข้าทำการตรวจค้น แรงงานนอกระบบจึงกลายเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบาง โดยครอบคลุมถึงแรงงานข้ามชาติและแรงงานเด็ก

- **การทำงานของแรงงานข้ามชาติ และ/หรือแรงงานตามฤดูกาล :** ถือเป็นส่วนที่มีความเปราะบาง หรือเสี่ยงต่อการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ เนื่องจากมักจะเป็นการใช้แรงงานไร้ฝีมือ หรือมีทักษะไม่มากนัก (อาทิ งานภาคการเกษตร การเพาะปลูก หรือเก็บเกี่ยว) และเนื่องจากสภาพการทำงานตามฤดูกาล ทำให้เป็นการจ้างแรงงานแบบระยะสั้น หรือตามจำนวน/ปริมาณของงาน และ/หรือระยะเวลาของการทำงานเป็นสำคัญ และแรงงานไม่สามารถเรียกร้อง หรือเข้าถึงการคุ้มครอง หรือผลประโยชน์อื่นๆ ที่พึงได้ตามกฎหมายแรงงาน ทำให้ยังคงอยู่ในสถานะเปราะบาง เสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิด หรือเอารัดเอาเปรียบ ส่วนแรงงานตามฤดูกาล มีลักษณะที่ต้องอพยพ เดินทาง หรือเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลา ทำให้บุตรหลานต้องเผชิญปัญหาหรือมีความยากลำบากในการเข้าศึกษาเล่าเรียน หากจำเป็นต้องเดินทางหรือเคลื่อนย้ายไปตามครอบครัว ในส่วนของแรงงานข้ามชาติก็มีข้อจำกัดเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาท้องถิ่น และไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือ การสนับสนุน หรือดูแลต่างๆ ที่จะป้องกันการแสวงประโยชน์โดยนายจ้างของแรงงานเหล่านั้น นอกจากนี้ ยังไม่สามารถเข้าถึงกลไกการ

คุ้มครอง หรือการได้รับความช่วยเหลือเช่นแรงงานที่ถือสัญชาติของประเทศนั้นๆ ทำให้การดำเนินการต่างๆ เป็นไปได้ยาก หรือไม่สามารถทำได้ อาทิ การศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน และยังส่งผลให้บุตรหลานกลายเป็นแรงงานเด็ก หรือเด็กที่ต้องทำงาน การให้บุตรหลานออกจากโรงเรียนก่อนกำหนดเพื่อให้ทำงาน และทำให้ยังคงปัญหาตามวงจรความยากจนอย่างต่อเนื่อง

- **การทำงานที่ใช้แรงงานทักษะต่ำ (low-skilled work) :** มักเป็นงานที่มีมูลค่าต่ำๆ และเกี่ยวข้องกับลักษณะการทำงานซ้ำๆ หรือการทำงานโดยใช้แรงงานคน แรงงานที่มีภาวะเปราะบางมักจะทำงานที่ใช้ทักษะต่ำๆ โดยแรงงานในกลุ่มนี้รวมถึงเด็กและบุคคลใดๆ ที่ต้องถูกใช้แรงงานบังคับ และค้ามนุษย์ ตัวอย่างของงานประเภทนี้ ได้แก่ การทำเหมืองแร่ การทำเกษตรกรรม การก่อสร้าง การทำอิฐ การเป็นกรรมกรแบกหาม การทำพรม การทำเสื้อผ้าสำเร็จรูป และการทำงานรับใช้ตามบ้าน โดยการทำงานที่ใช้ทักษะต่ำอาจจะมีการแบ่งประเภทของงานให้เหมาะสมกับเพศสภาพ อาทิ การก่อสร้าง การทำเหมืองแร่ และการทำอิฐ มักจะดำเนินการโดยผู้ชายและเด็กผู้ชาย ในขณะที่งานทอพรม และทำเสื้อผ้าสำเร็จรูป รวมถึงการทำงานรับใช้ตามบ้าน มักจะดำเนินการโดยผู้หญิงและเด็กผู้หญิง ในส่วนของการทำงานที่ใช้ทักษะต่ำอาจจะใช้แรงงานที่เดินทางมาจากพื้นที่ชนบทของประเทศ แต่หากเป็นงานที่เป็นการใช้แรงงานบังคับ และ/หรือค้ามนุษย์ มักจะเดินทางมาจากประเทศหรือภูมิภาคอื่น ๆ อาทิ แรงงานจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก ซึ่งไปทำงานในประเทศที่ตั้งอยู่ในคาบสมุทรอารเบีย (Gulf States)

- **การทำงานเป็นชิ้น หรือตามปริมาณโควตาของงาน⁵ :** โดยลักษณะของแรงงานในส่วนนี้ได้รับการจ่ายค่าแรง หรือค่าตอบแทนตามปริมาณหรือจำนวนของชิ้นงาน มีไ้ตามระยะเวลาของกิจกรรม และต้องเป็นไปตามเงื่อนไขหรือข้อกำหนด โดยแรงงานอาจจะขอให้บุตรหลานของตนเองมาช่วยทำงานเพื่อให้ได้ปริมาณหรือชิ้นงานตามที่กำหนด ในหลาย ๆ เหตุการณ์ มีการกำหนดเป้าหมายไว้ค่อนข้างสูงสำหรับบุคคลทั่วไปในการทำงานให้สำเร็จได้ หรือกำหนดค่าจ้างค่าตอบแทนค่อนข้างต่ำ โดยจ่ายเท่ากับการทำงานของบุคคล 1 คน และต้องนำมาใช้จ่ายดูแลความจำเป็นต่างๆ ของครอบครัวโดยรวม การดำเนินการเช่นนี้ ทำให้เด็กต้องเข้ามาช่วยสมาชิกครอบครัวทำงานมากยิ่งขึ้น

- **การทำงาน/กิจกรรมที่ผิดกฎหมาย หรือหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมอันดี :** กิจกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ยากต่อการติดตาม เนื่องจากนักค้ามนุษย์ และผู้แสวงประโยชน์ในแรงงานมักเป็นกลุ่มอาชญากรหรือทำงานผิดกฎหมาย และมักจะเชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องกับกิจกรรมผิดกฎหมายอื่นๆ อาทิ การใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ กิจกรรมผิดกฎหมายรวมถึงการค้าประเวณี การผลิตสื่อลามกอนาจาร การค้าสิ่งเสพติด และการเข้าร่วมกองกำลังติดอาวุธต่างๆ

พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเป้าหมาย หรือพื้นที่ควรเจาะจงเป็นพิเศษครอบคลุมถึง :

- พื้นที่ซึ่งไม่มีโรงเรียน และ/หรือศูนย์ดูแลรับเลี้ยงเด็ก ซึ่งมักเสี่ยงต่อการจัดหาเด็กเข้ามาเป็นแรงงานเด็ก
- พื้นที่ชนบท ห่างไกล ซึ่งเป็นจุดที่ยากต่อการติดตาม เนื่องจากพนักงานตรวจแรงงานมักจะต้องทำงานในพื้นที่กว้างขวาง โดยมีทรัพยากรหรือกำลังบุคลากรค่อนข้างจำกัด

5. Nepal Labor Inspection Training on Child Labor Facilitator's Guide. Verité and Winrock International, pp. M3 at 14-15, 2018.
<https://www.verite.org/wp-content/uploads/2019/06/Nepal-LI-Curriculum-2nd-edition-ENGLISH.pdf>

- พื้นที่ซึ่งมีความยากจน และ/หรือความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ค่อนข้างมาก
- พื้นที่ซึ่งมีประชากรที่พลัดถิ่น
- พื้นที่ซึ่งมีกลุ่มประชากรแรงงานข้ามชาติจำนวนมาก

การสืบสวนที่สร้างความพลิกผัน (disruptive investigation)

เป็นลักษณะการตรวจสอบที่ใช้ระหว่างกระบวนการ การแทรกแซง หรือการดำเนินการเพื่อระงับยับยั้ง หรือดำเนินการเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ การดำเนินการตรวจสอบที่ใช้ระหว่างกระบวนการ นำมาใช้เพื่อระงับยับยั้ง หรือป้องกันการกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ ในขณะเดียวกันก็อาจจะทำให้กระบวนการตรวจสอบและเอาผิดกับผู้กระทำความผิดเป็นไปได้ยาก เนื่องจากการระงับ หรือยุติการกระทำธุรกิจหรือความผิดนั้นๆ กลางคัน ทั้งนี้ การดำเนินการตรวจสอบ การสืบสวนสอบสวนลักษณะนี้มักต้องใช้ความร่วมมือ และการสนธิกำลังจากหลายๆ หน่วยงานในการปฏิบัติภารกิจ⁶

การสืบสวนแต่ละประเภท (เชิงโต้ตอบ เชิงรุก และแบบที่สร้างความพลิกผัน) มีประโยชน์ และข้อท้าทายอยู่ในตัว ดังจะเห็นว่าการสืบสวนเชิงโต้ตอบเป็นการดำเนินงานที่สะดวก ง่ายกว่าการสืบสวนเชิงรุก เนื่องจากการดำเนินการกับกรณีที่มีหลักฐาน หรือการจำแนกให้เห็นว่าเป็นการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์แล้ว ทั้งนี้การสืบสวนเชิงโต้ตอบสามารถปรับเปลี่ยนกลายเป็นการสืบสวนเชิงรุกได้ หากมีการเผชิญสืบหรือค้นหาหลักฐานต่างๆ เพิ่มเติม แต่หากการสืบสวนเชิงโต้ตอบไม่ขยายนำไปสู่การสืบสวนเชิงรุก ก็จะมีกระชั้นเวลาการปฏิบัติงานของพนักงานสืบสวนได้มากขึ้น แต่อาจจะเป็นข้ออ่อนของกรณีนั้นๆ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่พึ่งพาทำให้การของเหยื่อ/ผู้เสียหายเป็นสำคัญ ซึ่งส่งผลให้เหยื่อ/ผู้เสียหายรู้สึกถูกกดดันเป็นอย่างมาก ส่วนการสืบสวนเชิงรุกนั้นจำเป็นต้องใช้ความพยายามต่างๆ มากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังทำให้ได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงที่ดีและมากพอ และทำให้การฟ้องร้องดำเนินคดีในกรณีนั้นๆ ทำได้ดี สำหรับการสืบสวนแบบที่สร้างความพลิกผันนั้นสามารถเห็นผลที่เด่นชัดได้หากขบวนการค้ามนุษย์ถูกยับยั้งยุติโดยพลัน อย่างไรก็ตาม การสืบสวนแบบที่สร้างความพลิกผันอาจให้ผลที่ไม่คาดหมายถ้านักค้ามนุษย์ไหวตัวทันและเคลื่อนย้ายเหยื่อผู้เสียหาย หรือหากมีการหลงประเด็นว่าผู้ค้าบริการทางเพศเป็นอาชีพ (sex workers) คือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

ภาพรวมของประเด็นเพศสภาพในการสืบสวน

เมื่อมีการสืบสวนหรือการจัดทำผังความเสี่ยง ประเด็นเพศสภาพควรได้รับการพิจารณาเป็นหนึ่งในเรื่องสำคัญเบื้องต้น โดยทำให้เกิดแง่มุมการทำงานที่ละเอียดเกี่ยวกับเพศสภาพมากขึ้น อาทิ

- เด็กผู้หญิงอาจจะต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน เพื่อเริ่มทำงานหรือเข้าสู่การสมรสตามประเพณีหรือวัฒนธรรม
- ผู้ชายอาจจะต้องอพยพ เดินทางไปทำงาน โดยบางสถานการณ์กลายเป็นแรงงานแรงงานบังคับหรือถูกค้ามนุษย์ ในบางกรณีผู้ชายเดินทางออกจากครอบครัว และหากผู้ชายเดินทางและทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่คู่ชีวิต และบุตรอาจจะไม่

6. Trafficking in Persons Victim Identification and Assistance. International Organization for Migration (IOM), p. 16, 2020.
<https://publications.iom.int/books/trafficking-persons-victim-identification-and-assistance-training-guide>

ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งลักษณะเช่นนี้ ทำให้ผู้หญิงและเด็กมีสถานะเปราะบาง และไม่สามารถขอรับการศึกษาเล่าเรียน และทำงานได้แต่เพียงลักษณะของงานนอกระบบเท่านั้น

- ผู้หญิงและเด็กผู้หญิง หากเปรียบเทียบกับผู้ชายและเด็กผู้ชาย มักจะต้องทำงานรับใช้ตามบ้าน ซึ่งเป็นลักษณะของการทำงานนอกระบบ และมักจะทำงานในพื้นที่ หรือบ้านส่วนตัว ซึ่งยากต่อการติดตาม และการตรวจสอบต่างๆ
- ผู้หญิงหากเปรียบเทียบกับผู้ชาย มักจะทำงาน หรือรับงานเป็นชิ้น อาทิ การทำเสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งมักจำเริญกับการทำงานนอกระบบกับนายจ้าง หรือสถานประกอบการเล็กๆ ทำให้ยิ่งยากต่อการติดตามตรวจสอบ
- ส่วนผู้ชายและเด็กผู้ชาย มักจะทำงานในเรือประมง ซึ่งติดตามและตรวจสอบได้ยากเนื่องจากลักษณะการทำงานที่เดินทางเข้าออกและเคลื่อนย้ายตลอดเวลา และมีปัญหาข้อจำกัดด้านการติดต่อสื่อสาร ในขณะที่ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงมักจะทำงานใน ลัง หรือโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำเป็นหลัก
- อนึ่ง ผู้ชายมักจะทำงานในภาคส่วนที่ใช้แรงงานบังคับอย่างชัดเจน อาทิ เกษตรกรรม อาจจะมองแบบผิวเผินว่าเป็นการทำงาน ที่ถูกต้องตามกฎหมาย
- ผู้ชายและเด็กผู้ชายมักจะทำงานในพื้นที่เหมืองขุดตัด ส่วนผู้หญิงและเด็กผู้หญิงมักจะเป็นแรงงานในเหมืองแร่โดยมีหน้าที่ ทำอาหาร ทำความสะอาด และการทำงานรับใช้ภายในพื้นที่พักอาศัยในเหมือง

ทั้งนี้ประเด็นที่ควรให้ความสำคัญหรือดูแลเป็นพิเศษในการสัมภาษณ์ผู้หญิงและเด็ก นำเสนอไว้ในบทเรียน 2.5 ซึ่งมี ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

แบบฝึกหัด 2.1.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับการสืบสวน

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เริ่มคิดเกี่ยวกับประเภทของการสืบสวนประเภทต่างๆ เพื่อเริ่มต้นการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสืบสวน

เวลา :

 [10 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [1 นาที]
- สอบถามผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับคำถามต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ จากนั้นเขียนคำตอบลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต
- การสืบสวนทำหน้าที่อะไรบ้าง ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ การฟ่องร้อง/ดำเนินคดี ?
- การสืบสวนสอบสวนเชิงรุก คืออะไร ? [7 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- การสืบสวนทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่จะนำไปสู่การดำเนินคดี
- การสืบสวนเชิงรุกทำให้ได้มาซึ่งหลักฐานประเภทต่าง ๆ โดยจะมีการอภิปรายถึงการสืบสวนประเภทนี้ในบทถัดไป

แบบฝึกหัด 2.1.2 : การทำผังความเสี่ยง⁷

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อระบุหรือค้นหากิจกรรมธุรกิจ และอุตสาหกรรมที่เสี่ยงต่อการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ ซึ่งอยู่ในส่วนหรือพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ

เวลา :

 [90 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- หากเป็นไปได้ ให้ผู้ถ่ายทอดหลักสูตรหาแผนที่ประเทศขนาดใหญ่มาแขวนไว้หน้าห้อง หากไม่สามารถหาแผนที่ดังกล่าวได้ ให้ผู้ถ่ายทอดหลักสูตรวาดรูปทรงของแผนที่ประเทศขนาดใหญ่ โดยแสดงเส้นเขตแดนของประเทศ เส้นแบ่งจังหวัด/ภูมิภาค/ประเทศรวมถึงขอบเขตของรัฐต่างๆ ตลอดเมืองหลวง และเมืองธุรกิจของประเทศนั้นๆ
- ให้จัดทำ และแจกจ่ายสำเนาเอกสารให้แก่แต่ละกลุ่ม ดังนี้ : แผนที่ประเทศ บัญชีรายการงานอันตรายของประเทศ (ถ้ามี) จากนั้นให้จัดทำสำเนาใบงานต่อไปนี้ เพื่อแจกจ่ายให้แก่แต่ละกลุ่ม ได้แก่
- ใบงาน 2.1.2 A : มาตรา 3 ของอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 182 เกี่ยวกับรูปแบบที่เลวร้ายของการใช้แรงงานเด็ก
- ใบงาน 2.1.2 B : มาตรา 3 ของพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children) แนบท้าย อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime) (หรือพิธีสารปาเลร์โม)
- แผ่นแปะบันทึกข้อความ 10 แผ่น และ ปากกาเมจิกหัวใหญ่สีดำสำหรับแต่ละกลุ่ม
- เทป/กระดาษขาว
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่ สีแดง สีเขียว สีดำ และสีน้ำเงินสำหรับผู้ถ่ายทอดหลักสูตร

7. Adapted from Nepal Labor Inspection Training on Child Labor Facilitator's Guide. Verité and Winrock International, p. M3 at 26, 2018.
<https://www.verite.org/wp-content/uploads/2019/06/Nepal-LI-Curriculum-2nd-edition-ENGLISH.pdf>

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [5 นาที]
- ให้สอบถามผู้เข้าร่วมถึงเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องใช้แผนที่กำหนดหรือระบุความเสี่ยงของการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงานและการค้ามนุษย์ การขึ้นหรืออำนวยการผู้ถ่ายทอดหลักสูตรพูดคุยให้สะท้อนถึง ความรู้สึกของพนักงานตรวจแรงงาน และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต่อลักษณะการทำงาน ขนาด และขอบเขตของการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ในประเทศ และความรู้สึกไม่แน่ใจที่จะเริ่มดำเนินการในส่วนใด การทำผังความเสี่ยงช่วยให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับพื้นที่ และภาคส่วนที่ต้องเน้นย้ำ ทำให้การทำงานสามารถบริหารจัดการได้จริง
- การทำผังช่วยกำหนดหรือค้นหาภาคส่วนและพื้นที่ซึ่งควรให้ความสำคัญอันดับต้นๆ เนื่องจากเชื่อมโยงกับลักษณะรูปแบบที่เลวร้ายของการใช้แรงงานเด็ก (WFCL) การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ ซึ่งในส่วนนี้เป็นประเด็นแรงงานที่พิจารณาหรือให้ความสำคัญ
- ส่วนการกำหนดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ หรือภาคส่วนที่เน้นย้ำ ทำให้พนักงานตรวจแรงงานและเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายทำงานเพื่อช่วยลด หรือกำจัดการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับและการค้ามนุษย์ และแสดงให้นายจ้างเห็นว่ามีกรอบปฏิบัติเช่นเดียวกันกับนายจ้างรายอื่นๆ ดังนั้น จะไม่มีใครได้รับอภิสิทธิ์ หรือถูกปฏิบัติแบบไม่เป็นธรรมแตกต่างจากคนอื่นๆ ในส่วนนี้ ทำให้นายจ้างยิ่งตระหนักและให้ความสำคัญกับการดำเนินการตามกฎหมายมากยิ่งขึ้น ในส่วนของการกำหนดพื้นที่หรือสัดส่วนที่ชัดเจน ยังช่วยให้เกิดการจัดสรรหรือใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยเน้นไปในส่วนที่มีข้อมูล หรือหลักฐานที่แสดงชัดเจน [15 นาที]
- ขอให้ผู้เข้าร่วมแบ่งกลุ่มเล็กๆ ตามภาคภูมิศาสตร์ที่ตนเองเกี่ยวข้อง จากนั้นให้ช่วยกันพิจารณา หรือคิดเกี่ยวกับงานที่ตนเองเกี่ยวข้อง (การใช้แรงงานเด็ก หรือการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์) แจกจ่ายสำเนาแผนที่ให้แต่ละกลุ่ม พร้อมกับบัญชีรายการงานอันตรายของแต่ละประเทศ รวมถึงใบงาน ILO WFCL และกลุ่มการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์พร้อมกับใบงานพิธีสารปาเลอร์โม
- ขอให้แต่ละกลุ่มใช้แผนที่ในการอภิปราย โดยพิจารณาถึงเมือง เมืองหลวง หรือพื้นที่ชนบทตามภูมิศาสตร์ของตนที่พบว่า มีกรณีของการใช้แรงงานเด็กหรือการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์จำนวนมากที่สุด พร้อมกับให้พิจารณา หรือให้เหตุผลว่ากลุ่มไหนมีความเสี่ยงต่อการถูกแสวงประโยชน์มากที่สุด ภาคส่วนธุรกิจใดๆ ที่จ้างแรงงานเด็ก หรือใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์มากที่สุด จากนั้น ให้ระบุชื่อของเมืองลงในแผ่นแปะ (หนึ่งชื่อต่อหนึ่งแผ่น) และประเภทของการใช้แรงงานเด็ก หรือการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์ที่พบในเมืองนั้นๆ และให้แต่ละกลุ่มช่วยกันพิจารณา หรืออภิปรายคำตอบในแต่ละแผ่นว่าเป็นการใช้แรงงานเด็ก หรือการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์ การส่งเสริมให้แต่ละกลุ่มพยายามลงรายละเอียดและให้คำตอบที่ชัดเจน อาทิ โดยกำหนดลักษณะของผลผลิต (อาทิ น้ำตาลอ้อย ชา หรือฝ้าย) การบริการ (อาทิ กรรมกรแบกหาม) และอุตสาหกรรม (อาทิ การทำเหมืองทองคำ หรือการทำอิฐ) ในแต่ละกลุ่มควรพิจารณาลักษณะเฉพาะของงานที่กำหนด และเชื่อมโยงเกี่ยวกับเพศสถานะ (gender) อัตลักษณ์ทางเพศ (sexual identity) หรือวิถีทางเพศ (sexual orientation) หรืออายุ สำหรับกลุ่มที่เน้นประเด็นเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก ควรพิจารณาหรือให้ความสำคัญกับบัญชีรายการงานอันตราย ในช่วงการดำเนินกิจกรรมนี้ [20 นาที]

- การเรียกผู้เข้าร่วมให้กลับมารวมตัวกัน และให้แต่ละกลุ่มได้นำเสนอข้อค้นพบ โดยหลังจากที่กลุ่มได้นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อยแล้ว ให้ขอให้แต่ละกลุ่มแปะแผ่นคำตอบที่เกี่ยวกับพื้นที่ตามประเด็น ลงบนแผนที่ซึ่งแขวนไว้ที่หน้าห้อง [20 นาที]
- หลังจากทีทุกๆ คนแปะบัตรคำที่เขียนลงบนแผนที่แล้ว ให้ทบทวนประเภท หรือลักษณะของการใช้แรงงานเด็กตามที่แสดงไว้ในบัตรคำการใช้แรงงานเด็กแต่ละแผ่น จากนั้นให้สอบถามผู้เข้าร่วมว่า เข้าข่ายเป็นการทำงานในรูปแบบที่เลวร้ายของการใช้แรงงานเด็ก หรือเกี่ยวข้องกับการทำงานอันตรายหรือไม่ หากใช่ ให้วงกลมล้อมรอบโดยใช้ปากกาสีแดง จากนั้นให้สอบถามว่ามีประเภทของงานใดที่เป็นการใช้แรงงานเด็กตามที่แสดงไว้ในบัญชีรายการงานของแรงงานข้ามชาติ หากมีให้ใช้ปากกาสีเขียวโยงเส้นไปยังสถานที่ซึ่งเด็กๆ เดินทางหรืออพยพมา จากนั้นให้ทบทวนบัตรคำแสดงการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์ หากผู้เข้าร่วมเห็นด้วยกับตัวอย่างของการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์ ให้ใช้วงกลมสีด้าล้อมรอบ จากนั้นให้ทบทวนว่ามีประเภทของงานใดที่เป็นการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์ตามที่แสดงไว้ในบัญชีรายการงานของแรงงานข้ามชาติหรือไม่ หากมีให้ใช้ปากกาสีน้ำเงินโยงเส้นไปยังสถานที่ซึ่งเหยื่อ/ผู้เสียหายเดินทางหรืออพยพมา สุดท้ายให้สอบถามผู้เข้าร่วมถึงพื้นที่หรือภาคส่วนที่ทับซ้อนของการใช้แรงงานเด็ก และการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์ ซึ่งหากมีให้แสดงเหตุผลที่มีพื้นที่หรือภาคส่วนทับซ้อนกัน ผู้เข้าร่วมอาจจะเน้นย้ำ และอภิปรายเกี่ยวกับลักษณะของแหล่งที่มา การเดินทาง และจุดหมายการเดินทางในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ จากนั้นให้ค้นหาคำตอบว่า การใช้แรงงานเด็ก และการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์ใช้รูปแบบการเดินทางเหมือนกันหรือไม่ ผู้ถ่ายทอดหลักสูตรพยายามกระตุ้น ขอคำตอบ และความเห็นจากผู้เข้าร่วมอย่างจริงจัง [20 นาที]
- สรุปภาพรวม ถาม-ตอบ และเน้นย้ำข้อ/ประเด็นหลัก ด้านล่างนี้ [10 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- การทำผัง เป็นช่องทาง และวิธีการในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ตกอยู่ในความเสี่ยง ทั้งกลุ่มเด็ก และกลุ่มเปราะบางอื่นๆ ตลอดจนส่วนงาน หรือพื้นที่ซึ่งพวกเขาทำงานอยู่ ทั้งนี้ ควรเน้นการทำงานตรวจแรงงานเด็กในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายมากที่สุด ในขณะที่หากเป็นกรณีของพื้นที่ที่มีการบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์จำนวนมากๆ ก็ควรเน้นการทำงานการสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเป็นสำคัญ ในส่วนของพื้นที่แสดงความชุกของการบังคับใช้แรงงานจำนวนมากก็ควรได้รับการพิจารณาหรือให้ความสำคัญกับจากพนักงานตรวจแรงงานด้วย
- การทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรม หรือรูปแบบของเดินทางของแรงงานเด็ก และการบังคับใช้แรงงาน/การค้ามนุษย์ บ้านหรือครอบครัวของเหยื่อ/ผู้เสียหายมักจะอยู่ห่างไกลจากสถานที่ทำงาน หรือที่ประกอบการ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพยายามตรวจเทียบเคียงความเหมือน หรือต่างกันของรูปแบบการเดินทางของบุคคลกลุ่มต่างๆ กัน
- การจำแนกความแตกต่างระหว่างงานที่ทำโดยผู้ชาย ผู้หญิง เด็กผู้ชาย และเด็กผู้หญิง ถือเป็นประเด็นสำคัญ
- แบบฝึกหัดการทำผังความเสี่ยงเจาะจงไปที่พื้นที่ขนาดใหญ่ อาทิ จังหวัดหรืออำเภอ หรือพื้นที่ขนาดเล็ก เช่น เมือง ตำบล หรือพื้นที่โดยรอบ

- การทำผ้งช่วยให้พนักงานตรวจแรงงาน และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมียุทธศาสตร์การทำงานที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก และการใช้แรงงานบังคับ/การค้ามนุษย์ การกำหนดปฏิบัติการในการแทรกแซง การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ตีหรือการสนธิกำลัง และการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่า นอกจากนี้ ยังมีส่วนช่วยพนักงานตรวจแรงงาน และเจ้าหน้าที่ตำรวจในการพัฒนาและได้ข้อมูลภาพรวมของสถานการณ์ปัญหา และคิดค้นแนวทางหรือทางออกที่กว้างยิ่งขึ้น
- ส่วนการใช้แรงงานเด็ก และการบังคับใช้แรงงาน/การค้ามนุษย์มักจะเป็นกิจกรรมที่มักกระทำอย่างปกปิดซ่อนเร้น ดังนั้น การทำผ้งที่ดีควรเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ชุมชน อาทิ ครูหรือผู้ดูแลโรงเรียน หัวหน้า/ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก ภาคประชาสังคม และอื่นๆ การสร้างความร่วมมือดังกล่าวทำให้พนักงานตรวจแรงงานมีความคุ้นเคย และได้ทำความเข้าใจพื้นที่และภาคส่วนอื่นๆ ที่อาจจะไม่เคยมีประสบการณ์หรือความเข้าใจมาก่อน นอกจากนี้ยังได้รับฟังประสบการณ์จากการสัมภาษณ์เด็ก แรงงาน และนายจ้างด้วย
- การพิจารณาหรือตัดสินใจใดๆ ที่เชื่อมโยงเด็กเข้ากับรูปแบบที่เลวร้ายของการใช้แรงงานเด็กที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว พ่อ/แม่ ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันมิให้เด็กต้องถูกใช้แรงงาน และในการช่วยเหลือป้องกันมิให้เด็กต้องทำงานอันตราย ทั้งนี้ พนักงานตรวจแรงงานควรใช้ความพยายามอย่างยิ่งยวดในการพูดคุย โน้มน้าว และทำความเข้าใจกับครอบครัวของเด็กที่ถูกใช้แรงงานให้เข้าใจ และเห็นความสำคัญของการให้การศึกษากับบุตรหลาน และบอกกล่าวกับพนักงานตรวจแรงงานในกรณีที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนอื่นใด

ใบงาน 2.1.2 A : มาตรา 3 ของอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 182 เกี่ยวกับรูปแบบที่เลวร้ายของการใช้แรงงานเด็ก

อนุสัญญา ILO ฉบับที่ 182 กำหนดรูปแบบที่เลวร้ายของการใช้แรงงานเด็ก คือ

- บรรดาลักษณะการกระทำในทุกรูปแบบที่เป็นการทำให้เป็นทาส รวมถึงการขาย และค้ามนุษย์ในเด็ก การใช้แรงงานบังคับ เพื่อหักลดหนี้ การดำเนินการใช้แรงงานบังคับในรูปแบบอื่นๆ รวมถึงการใช้เด็กเป็นส่วนหนึ่งในกองกำลังติดอาวุธ หรือเข้าร่วมในกิจกรรมสงครามต่างๆ
- บรรดากิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการแสวงประโยชน์ทางเพศในเด็ก อาทิ การค้าประเวณี การผลิตสื่อลามก อนาจาร หรือการแสดงออกในเชิงอนาจาร ไปเปลือยต่างๆ
- กิจกรรมหรือการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตหรือค้าสิ่งเสพติด
- กิจกรรมหรือการทำงานที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ความปลอดภัย หรือความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก (“งานอันตราย”)

ใบงาน 2.1.2 B :

มาตรา 3 ของพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children) แนบท้าย อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime) (หรือพิธีสารปาเลร์โม)

(ก) “การค้ามนุษย์” หมายถึง การจัดหา ทำให้ได้มา การขนส่ง การโยกย้าย การให้ที่พักพิง หรือการรับเอาบุคคลใดๆ เข้าไว้ โดยวิธีการข่มขู่ หรือใช้กำลัง หรือการดำเนินการรูปแบบใดๆ ที่เป็นการบังคับข่มขืนใจ การลักพาตัว การฉ้อโกง การหลอกลวง การใช้กำลังโดยมิชอบ หรือการแสวงหาประโยชน์ผ่านสถานะที่เปราะบาง หรือการให้หรือรับเงิน หรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำยินยอมของบุคคล เพื่อให้ตกอยู่ในการควบคุมของบุคคลอื่นๆ เพื่อนำมาใช้แสวงหาประโยชน์ต่างๆ การแสวงหาประโยชน์ครอบคลุมถึงการค้าประเวณีบุคคลอื่นใด หรือการดำเนินการเพื่อประโยชน์ทางเพศในรูปแบบใดๆ การบังคับใช้แรงงาน หรือการบริการ การทำให้เป็นทาส และการปฏิบัติในลักษณะที่ทำให้เป็นทาส การบังคับให้เป็นทาส หรือการถ่ายโอนอวัยวะของร่างกาย

บทเรียน 2.2 : ปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ

วัตถุประสงค์ :

- เรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนและการปฏิบัติการเพื่อบุกคั่น หรือให้ความช่วยเหลือกรณีการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์ โดยระหว่างดำเนินกิจกรรม ให้นำกรณีศึกษามาใช้ในการอธิบายเกี่ยวกับการวางแผนปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ

เวลา :

 [2 ชั่วโมง]

ขั้นตอน :

- แบบฝึกหัด 2.2.1 : การอธิบายเกี่ยวกับปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ [15 นาที]
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.2 : ปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ [30 นาที]
- แบบฝึกหัด 2.2.2 : การวางแผนเพื่อเข้าช่วยเหลือ [75 นาที]

วัสดุอุปกรณ์/สิ่งที่ต้องจัดเตรียม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.2 : ปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ
- เครื่องฉายโปรเจคเตอร์
- สำเนาใบงาน 2.2.2 : สถานการณ์สมมติของการวางแผนเพื่อเข้าช่วยเหลือ

ในบางครั้ง พนักงานตรวจแรงงานและเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องดำเนินการบุกค้นหรือปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือหากพบว่าเหยื่อ/ผู้เสียหายจากการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์กำลังเผชิญอันตราย ในกรณีที่มีการตรวจพบลักษณะการกระทำที่เป็นอันตรายในระหว่างการสืบสวน ก็จำเป็นต้องปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือเช่นกัน ในขณะที่การดำเนินการทั้งหมดต้องเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ที่ดีที่สุดของเหยื่อ/ผู้เสียหาย การดูแล/ตอบสนองต่อความต้องการหรือความจำเป็น และการรักษาแผนการช่วยเหลือเป็นความลับ บรรดาปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือต่างๆ ต้องดำเนินการโดยพนักงานตรวจแรงงานหรือเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีอำนาจเต็มในการปฏิบัติการช่วยเหลือ และต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายที่กำหนดในขอบเขตพื้นที่หรือประเทศนั้นๆ

การระบุความจำเป็นในการเข้าปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ

ในกรณีที่เหยื่อ/ผู้เสียหายอาจจะได้รับผลกระทบหรือความเสี่ยงจากการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพ ความปลอดภัย หรือความเป็นอยู่ ให้เข้าปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือเหยื่อ/ผู้เสียหายนั้นๆ โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ตัวอย่างของเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องเข้าปฏิบัติการช่วยเหลือโดยทันทีทันใด ครอบคลุมถึง⁸ :

- แรงงานซึ่งอาจจะถูกข่มขืน หรือล่วงละเมิดทางเพศ
- แรงงานซึ่งถูกทุบตี หรือทำร้ายร่างกาย หรือการทรมานจิตใจ
- แรงงานซึ่งประสบปัญหาการเจ็บป่วยอย่างหนัก และไม่สามารถเข้ารับการรักษายาบาลได้
- แรงงานที่เป็นแรงงานขัดหนี้
- เด็กที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางเพศ หรืองานทางเพศ
- แรงงานที่ถูกค้ามนุษย์ หรือเสี่ยงต่อการถูกค้ามนุษย์
- บุคคลที่ทำงานที่อาจมีผลกระทบร้ายแรงต่อสุขภาพ

การปฏิบัติการช่วยเหลือแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน (ตามระยะ)

คือ ระยะก่อนปฏิบัติการช่วยเหลือ ระยะการปฏิบัติการช่วยเหลือ และระยะหลังปฏิบัติการช่วยเหลือ

ระยะก่อนปฏิบัติการช่วยเหลือ

พนักงานตรวจแรงงาน และเจ้าหน้าที่ตำรวจควรเริ่มเก็บรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล จากการพูดคุยกับกลุ่มต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมต้องสงสัยเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์ และเรียนรู้เกี่ยวกับพื้นที่ซึ่งมีการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และ/หรือการค้ามนุษย์เกิดขึ้นบ่อยครั้ง จากองค์กรพัฒนาเอกชน หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ ในพื้นที่ โดยควรตรวจสอบรายงานภายใน 72 ชั่วโมง เพื่อให้สามารถดำเนินปฏิบัติการช่วยเหลือได้ทันเวลา หลังจากที่มีการตรวจพิสูจน์สถานการณ์แล้ว ก็สามารถพิจารณาดำเนินการช่วยเหลือตามที่จำเป็น และเริ่มวางแผนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

8. คู่มือกระบวนการผู้จัดการฝึกอบรมการตรวจแรงงานของประเทศเนปาล ในส่วนเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก. Verité and Winrock International, p. M4 at 16, 2018. www.verite.org/wp-content/uploads/2019/06/Nepal-LI-Curriculum-2nd-edition-ENGLISH.pdf

พนักงานตรวจแรงงาน และเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ตรวจพบ และเห็นควรทำปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือควรเริ่มประสานงานกับกลุ่มต่างๆ เท่าที่จำเป็นในกรณีที่มีการสนธิกำลังเพื่อปฏิบัติการช่วยเหลือ ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวต้องเป็นชั้นความลับ เพื่อให้ นายจ้างและนักค้ามนุษย์ไม่รู้เกี่ยวกับการปฏิบัติการดังกล่าว ในหลายๆ พื้นที่ พนักงานตรวจแรงงานจำเป็นต้องประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจสำหรับการดำเนินการเข้าตรวจค้น นอกจากนี้ยังอาจจะต้องประสานงานขอรับการสนับสนุน (ทั้งจากองค์กรภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน หรือองค์กรภาคประชาสังคม) เพื่อให้ความช่วยเหลือโดยเร่งด่วน อาทิ การจัดหาที่พัก การให้บริการสังคม การดูแลสุขภาพพยาบาล และการดำเนินการทางกฎหมาย บรรดาผู้ดูแลการบริหารต่างๆ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่นักจิตวิทยา หรือนักสังคม-สงเคราะห์ เพื่อให้คำปรึกษากับเหยื่อ/ผู้เสียหายที่ถูกกระทำความรุนแรงทางเพศ ซึ่งถือเป็นเรื่องเร่งด่วนเช่นกัน จำนวนผู้ที่เข้าปฏิบัติการช่วยเหลือจะขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่ และจำนวนของเหยื่อ/ผู้เสียหายที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวโดยก่อนที่จะเริ่มบุกเข้าตรวจค้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจแผนการปฏิบัติการร่วมกัน

- ซึ่งแผนนี้ต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังไม่สร้างภาวะ หรือซ้ำเติมให้เกิดความเจ็บปวดต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย รายละเอียดในส่วนนี้ดูเพิ่มเติมได้จาก บทเรียน 3.2
- ในส่วนศูนย์ดูแลภาวะความเจ็บปวดของเหยื่อ/ผู้เสียหาย แผนที่ดำเนินการนี้ ควรแสดงหรือแบ่งบทบาทหน้าที่ของบุคคลอย่างชัดเจน เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจ และรู้ถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างถ่องแท้
- นอกจากนี้ ยังควรแสดงผังของพื้นที่เข้าปฏิบัติการช่วยเหลือ รวมถึงพื้นที่ซึ่งคาดการณ์ว่าจะตรวจพบเหยื่อ/ผู้เสียหาย
- รวมถึงพื้นที่อันตรายต่างๆ

หลังจากที่มีการออกแบบแผนอย่างชัดเจนแล้ว ให้เรียกประชุมคณะปฏิบัติการช่วยเหลือ **เพื่อทำความเข้าใจประเด็นต่างๆ รวมถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้ :**

- การสรุปกฎหมายเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และ/หรือการค้ามนุษย์
- การกำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบระหว่างการปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ
- การสรุปยุทธศาสตร์ หรือแง่มุมที่นายจ้างอาจจะนำมาใช้เพื่อตอบตา สร้างภาพ หรือต่อต้านหน่วยงานของรัฐ

ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการในการดูแล และระวังเรื่องผลกระทบและความอ่อนไหวของเด็กและเหยื่อ/ผู้เสียหาย ซึ่งมีความสำคัญเนื่องจากเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายโดยส่วนใหญ่ล้วนเผชิญกับภาวะความเจ็บปวด การใช้ถ้อยคำ (ภาษา) และพฤติกรรมต่างๆ จะต้องให้กระทำความรุนแรงซ้ำซากกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย โดยในส่วนนี้ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้จากบทเรียน 3.2

ปฏิบัติการช่วยเหลือ

การปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือต่างๆ ต้องเน้นย้ำประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก และเหยื่อ/ผู้เสียหายของการใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ แผนปฏิบัติการช่วยเหลือต้องรักษาเป็นความลับ จนกว่าจะสามารถนำพาเหยื่อ/ผู้เสียหายออกมาถึงพื้นที่ปลอดภัย โดยต้องไม่มีการเปิดเผยพื้นที่ดูแลเหยื่อ/ผู้เสียหายแต่อย่างใด

9. คู่มือกระบวนการผู้จัดการฝึกอบรมการตรวจแรงงานของประเทศเนปาล ในส่วนเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก. Verité and Winrock International, p. M4 at 18, 2018. www.verite.org/wp-content/uploads/2019/06/Nepal-LI-Curriculum-2nd-edition-ENGLISH.pdf

ในการเริ่มต้นการตรวจค้น ให้ทีมปฏิบัติการช่วยเหลือจัดวางกำลังคนไว้ในพื้นที่ตามแผน เพื่อให้เกิดการตรวจตราหรือดูพื้นที่อย่างละเอียด และทำให้นายจ้างหรือนักค้ามนุษย์ไม่สามารถขนย้ายเหยื่อ/ผู้เสียหายเพื่อหลบหนีจากการตรวจค้น ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้หญิงหรือเด็ก ให้มีเจ้าหน้าที่ผู้หญิงปฏิบัติหน้าที่ดูแลอยู่ด้วย เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้หญิงหรือเด็กนั้นๆ

ในระหว่างการปฏิบัติการช่วยเหลือ ให้แยกเหยื่อ/ผู้เสียหายออกจากรายงานหรือนักค้ามนุษย์ ซึ่งในส่วนนี้ ทำได้ง่ายในกรณีที่เป็นการใช้แรงงานเด็ก เนื่องจากการจำแนกเด็กที่เป็นเหยื่อจะทำได้ง่ายกว่า กระบวนการแยกประเภทถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการป้องกันมิให้เหยื่อถูกข่มขู่คุกคาม หรือถูกโน้มน้าวให้ปกปิดข้อมูลใดๆ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานตรวจแรงงานควรเก็บรวบรวมหลักฐาน และเอกสารต่างๆ รวมทั้งบันทึกเหตุการณ์ในสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งในส่วนนี้อธิบายไว้ในบทเรียน 2.3

ในกระบวนการทั้งระหว่างและหลังจากปฏิบัติการช่วยเหลือ ควรมีการดูแลเหยื่อ/ผู้เสียหายอยู่โดยตลอด นอกจากนั้น ควรจัดจำแนก เก็บรวบรวม และทำบัญชีรายชื่อของเครื่องใช้ คัดแยกไว้ในที่ปลอดภัย และต้องไม่เปิดเผยชื่อของเหยื่อ/ผู้เสียหายที่ได้รับตัวออกมาจากปฏิบัติการช่วยเหลือ และควรเตรียมความพร้อมทั้งอาหาร ที่พัก การเดินทาง และการดูแลรักษาพยาบาลไว้ล่วงหน้า ส่วนการให้การดูแลเหยื่อ/ผู้เสียหายอย่างเร่งด่วน ควรดำเนินการโดยขอความช่วยเหลือ หรือการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน/องค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ ในช่วงระยะหลังปฏิบัติการช่วยเหลือ ควรจัดทำแผนการดูแลเฉพาะบุคคลฉบับสมบูรณ์เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

ระยะหลังปฏิบัติการช่วยเหลือ

หลังจากเสร็จสิ้นปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ จำเป็นต้องเตรียมการจัดทำรายงาน เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย และสิ่งที่พบระหว่างการเข้าปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ และอธิบายจำเป็นต้องชี้ชัดให้เห็นถึงความต้องการ หรือความจำเป็นของการช่วยเหลือเหยื่อและแผนที่เกี่ยวข้อง เพื่อการประสานงานกับหน่วยงานที่ภาครัฐ หรือผู้ให้บริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการดูแลเหยื่อ/ผู้เสียหายดูได้จากบทเรียน 3 : การส่งต่อ/เพื่อขอรับบริการและการช่วยเหลือ (referral) ทั้งนี้ ยังจำเป็นต้องมีการดำเนินการขั้นตอนอื่นๆ อย่างต่อเนื่องจากการสืบสวนสอบสวน และการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด

Photo Credit: Kalle Kortelainen, Nepal

แบบฝึกหัด 2.2.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ

วัตถุประสงค์ :

- ให้ผู้เข้าร่วมได้คิดเกี่ยวกับสถานการณ์ที่จำเป็นต้องนำปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือมาใช้

เวลา :

🕒 [15 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [2 นาที]
- สอบถามผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับคำถามต่างๆ ดังต่อไปนี้ จากนั้นเขียนคำตอบลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต
- จำเป็นต้องใช้ปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือเมื่อไหร่ ?
- จำเป็นต้องใช้ใครบ้างในการเข้าปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ? [10 นาที]
- ข้อความ/ประเด็นหลัก [3 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- ปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือเป็นสิ่งที่จำเป็น เมื่อมีภาวะหรือปัญหาความเสี่ยงต่อสุขภาพ และความปลอดภัยของแรงงาน
- เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย หรือพนักงานตรวจแรงงานได้รับมอบอำนาจในการปฏิบัติการช่วยเหลือ เช่นเดียวกับกลุ่มผู้ให้บริการอื่นๆ
- ในบทเรียนนี้ จะมีการศึกษาประเด็นดังกล่าวในเชิงลึก

แบบฝึกหัด 2.2.2 : การวางแผนเพื่อเข้าช่วยเหลือ

วัตถุประสงค์ :

- ฝึกปฏิบัติในการเตรียมความพร้อมสำหรับปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือ และกำหนดขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมที่จำเป็นต้องดำเนินการพิจารณา
- กำหนดลักษณะการดำเนินการที่กลุ่มต้องปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือดูแล ตอบสนองต่อความต้องการของเหยื่อ/ผู้เสียหาย
- มีการจัดเตรียมแผนรองรับ

เวลา :

🕒 [75 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต กระดาษและปากกาเมจิกหัวใหญ่ของแต่ละกลุ่ม
- สำเนาใบงาน: 2.2.2 : การวางแผนเพื่อเข้าช่วยเหลือ โดยให้แจกจ่ายสถานการณ์หนึ่งๆ ให้กับแต่ละกลุ่ม

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [5 นาที]
- แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่มย่อยๆ จำนวน 4 - 8 คน แจกเอกสารสำเนาสถานการณ์ให้แต่ละกลุ่ม จากนั้นให้ทบทวนสถานการณ์ให้เข้าใจ และให้แต่ละกลุ่มจัดทำแผนปฏิบัติการช่วยเหลือเพื่อดำเนินการกับสถานการณ์ที่กลุ่มตนเองได้รับมอบหมาย [30 นาที]
- ขอให้ผู้เข้าร่วมกลับมารวมกัน และให้แต่ละกลุ่มได้นำเสนอ และให้แต่ละกลุ่มได้นำเสนอสถานการณ์ และแผนปฏิบัติการช่วยเหลือ โดยขอให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันคิด ให้ความคิดเห็น และอภิปรายต่างๆ [30 นาที]
- สรุปภาพรวม ถาม-ตอบ และข้อความ/ประเด็นหลัก [10 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- การเตรียมการปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือช่วยให้สิ่งต่างๆ ดำเนินการได้อย่างราบรื่น และตอบสนองต่อความจำเป็น หรือความต้องการของเหยื่อ/ผู้เสียหาย
- การเก็บรักษาความลับตลอดเวลาในการดำเนินการตามแผน และการปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือถือเป็นเรื่องสำคัญ การนำเสนอหรือเปิดเผยข้อมูลใดๆ ต้องเป็นเฉพาะในส่วนที่จำเป็นต้องให้ทราบหรือรับรู้ การคิดและเตรียมการดูแลความจำเป็น หรือการช่วยเหลือเหยื่อ/ผู้เสียหายโดยทันทีทันใดเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

ใบงาน 2.2.2 : การวางแผนเพื่อเข้าช่วยเหลือ

สถานการณ์ 1 : พนักงานตรวจแรงงานได้รับข้อมูลแจ้งว่า มีเด็กที่ทำงานอยู่ภายในเหมืองแร่ โดยต่อมาพบว่าเป็นเด็กผู้ชาย อายุระหว่าง 12 – 17 ปี และมีการพบเห็นเด็กในเวลาที่จะไปโรงเรียน โดยทำหน้าที่แบกขนอุปกรณ์ต่างๆ ออกจากพื้นที่เหมือง

สถานการณ์ 2 : เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผู้ชาย ซึ่งทำงานในฟาร์มที่มีสภาพแวดล้อมที่อันตราย และไม่เคยมีผู้พบเห็นว่า เดินทางออกจากสถานที่ทำงานหรือที่พักแต่อย่างใด ในขณะที่คนงานผู้ชายต้องทำงานเสี่ยงต่อสารกำจัดศัตรูพืชเป็นเวลา หลายๆ ชั่วโมง โดยไม่มีอุปกรณ์นิรภัยหรือการป้องกันตนเองแต่อย่างใด ผู้แจ้งเบาะแสให้ข้อมูลว่า เธอเชื่อว่าคนงานผู้ชายพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ และพบกับเพื่อนๆ ร่วมงานในภาษาเดียวกัน ซึ่งเป็นภาษาที่เธอไม่เข้าใจ

สถานการณ์ 3 : พนักงานตรวจแรงงานสังเกตเห็นเด็กหลายๆ คนทำงานบนเรือประมงขนาดเล็ก โดยเด็กๆ ต้องทำงานหลายอย่างในแต่ละวัน ทั้งการซ่อมชุนอวน และการล้างฆ่าเหและสัตว์น้ำ โดยใช้มีดแหลมคม

สถานการณ์ 4 : เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับข้อมูลว่า ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงถูกบังคับให้ทำงานในช่อง โดยไม่อนุญาตให้ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงออกจากช่อง และอย่างน้อย มีเด็กผู้หญิงหนึ่งคนที่มีอาการบาดเจ็บ

บทเรียน 2.3 การสืบสวนสอบสวนสถานที่เกิดเหตุ

วัตถุประสงค์ :

- การเรียนรู้กระบวนการดำเนินการเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ และประเด็นโดยทั่วไปสำหรับการสืบสวน รวมถึงการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการรวบรวมและบันทึกข้อมูล สถานที่เกิดเหตุ และการเก็บรวบรวมหลักฐาน

เวลา :

🕒 [1 ชั่วโมง 40 นาที]

ขั้นตอน :

- แบบฝึกหัด 2.3.1 : การอธิบายเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ [10 นาที]
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.3 : สถานที่เกิดเหตุการสืบสวนสอบสวน [30 นาที]
- แบบฝึกหัด 2.3.2 : การดำเนินการในสถานที่เกิดเหตุ [60 นาที]

วัสดุอุปกรณ์/สิ่งที่ต้องจัดเตรียม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.3 : สถานที่เกิดเหตุการสืบสวนสอบสวน
- เครื่องฉายโปรเจคเตอร์
- หากเป็นไปได้ กระบวนการควรจัดทำบทบาทสมมติในสถานที่เกิดเหตุ โดยขอให้ใช้สิ่งต่าง ๆ ดังนี้ :
 - แผ่นป้ายบอกเวลา
 - เครื่องมือ (หรือรูปภาพเครื่องมือ) ที่นำมาใช้ในที่เกิดเหตุ
 - เสื้อผ้า
 - บันทึก/บัญชีการเงิน
 - บัตรประจำตัวบุคคลของเด็ก

- ภาพของผู้บาดเจ็บ (ใช้แทนสัญลักษณ์ผู้บาดเจ็บในพื้นที่)
- ถุงมือ
- ถุงเก็บหลักฐาน/ถุงกระดาษ และป้ายฉลากต่าง ๆ
- กล้องถ่ายรูปหรือโทรศัพท์
- เชือกหรือเทปกั้นแสดงสถานที่เกิดเหตุ
- ใบเซ็นชื่อ
- ตารางบันทึกหลักฐาน
- กระดาษ

การดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับหรือการค้ามนุษย์ที่ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องใช้หลักฐานต่างๆ โดยส่วนใหญ่ของหลักฐานมักเก็บจากสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับกรณีดังกล่าวโดยตรง ทั้งนี้ลักษณะของสถานที่เกิดเหตุอาจจะแตกต่างหลากหลาย แต่ก็สามารถเกี่ยวข้องกับกรณีของการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ ซึ่งครอบคลุมทั้งพื้นที่ทำงาน โรงงาน สถานประกอบการ และพื้นที่อื่นที่หมายรวมหรือเชื่อมโยงกับการกระทำความผิดอาทิ

- การข้ามพรมแดน
- สนามบิน (ท่าอากาศยาน) หรือท่าเทียบเรือ
- รถโดยสารรับจ้าง (แท็กซี่) ยานพาหนะ รถบรรทุก รถประจำทาง หรือยานพาหนะอื่นๆ ที่นำมาใช้ในการเดินทาง หรือใช้เป็นเครื่องมือในการปิดซ่อนตัวตนของเหยื่อ/ผู้เสียหาย
- สถานที่ควบคุมคนเข้าเมือง
- ช่าง ภัตตาคาร/ร้านอาหาร
- สถานบันเทิง บาร์และสถานท่องเที่ยวกลางคืน โรงงาน ฟาร์ม แปลงเกษตร เหมืองแร่ เรือประมง หรือพื้นที่ใดๆ ที่มีการทำงานทั้งแบบถูกและผิดกฎหมาย
- โรงแรม หรือที่พัก ซึ่งใช้เป็นที่พักพิงของเหยื่อ/ผู้เสียหาย
- บ้านที่ผู้หญิงหรือเด็กผู้หญิงถูกบังคับทำงานรับใช้ตามบ้าน

ในกรณีของการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต้องทำการเข้าตรวจค้น สถานประกอบการ หรือพื้นที่อื่นๆ ซึ่งในส่วนนี้ เป็นลักษณะของการตรวจแรงงานโดยทั่วไป และการบุกค้น และปฏิบัติการช่วยเหลือ ซึ่งอาจดำเนินการระหว่างการสืบสวนสอบสวน ทั้งนี้ ก่อนทำการตรวจค้นใดๆ ต้องดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเต็ม หรือการขอหมายค้นจากศาลก่อนดำเนินการ หากการตรวจค้นได้มาซึ่งหลักฐานในการกระทำความผิด ก็จะเป็นปัจจัยช่วยให้มีการดำเนินคดีต่อผู้ต้องสงสัยได้

การทำงานตรวจค้นในสถานที่เกิดเหตุช่วยให้พนักงานตรวจแรงงาน และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายได้ข้อมูล และหลักฐานที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ โดยในสถานที่เกิดเหตุอาจจะพบหลักฐานสภาพการทำงานอันตราย การใช้แรงงานที่ผิดกฎหมาย มีอายุน้อย บันทึก/ประวัติการจ้างงาน เอกสารประจำตัวบุคคลที่มีการเก็บยึดไว้ การกระทำความรุนแรง หรือการละเมิดต่างๆ และตัวชี้วัดอื่นๆ ที่แสดงถึงการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ ยังอาจพบพยาน เหยื่อ/ผู้เสียหาย และ/หรือผู้ต้องสงสัยในสถานที่ต่างๆ รวมถึงบันทึกคำให้การ หรือหลักฐานแสดงข้อมูลต่างๆ เป็นข้อมูลที่สำคัญ สำหรับการไต่สวนมูลฟ้อง และฟ้องร้องดำเนินคดี

ในบางประเทศ มีกฎหมาย หรือแนวทางปฏิบัติเฉพาะสำหรับการดำเนินการเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุหรือการเก็บรวบรวมหลักฐาน และถือเป็นสิ่งสำคัญที่พึงปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดตามกฎหมายหรือแนวทางปฏิบัติ ข้อมูลที่ปรากฏในบทเรียนนี้ได้รวบรวมเอาแนวปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีตามมาตรฐานสากล (recognized international best practices) มาไว้

ทั้งนี้ อาจจะใช้วัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ สำหรับการดำเนินการเกี่ยวกับ สถานที่เกิดเหตุ :

- เทปหรือเชือกสำหรับกันสถานที่เกิดเหตุ
- อุปกรณ์สำหรับการติดต่อสื่อสาร

- คีมหนีบ/คีม
- หมายศาลเพื่อทำการตรวจค้น
- การบันทึกวิธีการกักขังควบคุมตัว การบันทึกหลักฐานและภาพถ่าย
- อุปกรณ์ในการตรวจวัด
- ถุงเก็บรักษาหลักฐาน
- กล้อง ธง หรือสัญลักษณ์แสดงหลักฐาน ปากกาเมจิกหัวใหญ่ แผ่นป้าย ถุงมือ
- ชุดการตรวจสอบสารคัดหลั่ง
- ชุดสารเคมีสำหรับการตรวจหาหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

การเตรียมวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ไว้ ทำให้พนักงานตรวจแรงงาน และเจ้าหน้าที่สามารถตรวจรักษา และเก็บข้อมูลหลักฐานต่างๆ จากสถานที่เกิดเหตุได้เป็นอย่างดี

การดูแลและเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ

ขั้นตอนแรกที่ต้องดำเนินการ ณ สถานที่เกิดเหตุ คือ การกั้นแนว และรักษาเขตพื้นที่ โดยพนักงานตรวจแรงงาน และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายควรพิจารณาว่า มีบุคคลใดๆ ที่มีท่าทีหรือพฤติกรรมการทำลายหลักฐานในที่เกิดเหตุ หรือมีวัตถุอันตรายใดๆ อาทิ อาวุธ สารเคมี หรือระเบิด (อาทิ สิ่งที่ใช้สำหรับการทำเหมือง) อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวหรือไม่ หากมีความจำเป็นต้องประสานงานหรือขอรับการช่วยเหลือเพื่อป้องกันอันตรายใดๆ จากพื้นที่เกิดเหตุ ควรประสานงานขอรับความช่วยเหลือ

ทั้งนี้ ควรรีบเก็บรักษาและบันทึกหลักฐานที่อาจจะหายหรือถูกทำลายได้ง่ายก่อน ในขณะที่หากมีพยานบุคคลใดๆ ที่ปรากฏตัวอยู่ ณ ขณะที่มีหลักฐานที่อาจจะหายหรือถูกทำลายได้ง่ายก่อน อาทิ พยานบุคคล รวมถึงผู้ที่อาจจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหาย และ/หรือผู้กระทำความผิด เป็นต้น

การดูแลรักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยทั่วไปแล้ว เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องทำสัญลักษณ์กั้นพื้นที่ ซึ่งอาจจะนำเทปหรือเชือกกั้นพื้นที่เป็นการเฉพาะ นอกจากนั้น ยังควรดูแลหรือกั้นพื้นที่ซึ่งบุคคลโดยทั่วไปมักใช้สัญจรไปมา อาทิ ประตูห้อง หรือประตูสถานที่ โดยเจ้าหน้าที่หรือพนักงานตรวจแรงงานควรตรวจดูร่องรอย หรือสิ่งที่ปรากฏในแนวประตูทางเข้านั้นๆ ด้วย ในขณะที่กระบวนการเข้าออกสถานที่เกิดเหตุ เจ้าหน้าที่หรือพนักงานตรวจแรงงานควรใช้ทางเข้าออกสถานที่เกิดเหตุเพียงช่องทางเดียว เพื่อดูแลควบคุมพฤติการณ์การรบกวน และสามารถปฏิบัติการช่วยเหลือได้อย่างชัดเจน ในขณะที่จำเป็นต้องควบคุมดูแลการเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุทั้งของเจ้าหน้าที่และบุคคลใดๆ ที่เข้าออกสถานที่เกิดเหตุ โดยการลงบันทึกในบัญชีการเข้าออก ซึ่งหมายรวมถึงการที่เจ้าหน้าที่เข้าออกในพื้นที่ และเคลื่อนย้ายสิ่งใดๆ และการเปลี่ยนแปลงสถานที่เกิดเหตุ พื้นที่สำหรับการเข้าออกของรถฉุกเฉินต้องอยู่ภายนอกสถานที่เกิดเหตุ

การรวบรวมและบันทึกข้อมูลจากสถานที่เกิดเหตุ

ในขณะที่มีการรวบรวมและบันทึกข้อมูลจากสถานที่เกิดเหตุ เจ้าหน้าที่และพนักงานตรวจแรงงานต้องพยายามทำงานเพื่อเก็บรักษาพื้นที่ การหลีกเลี่ยงหรือพยายามไม่รบกวน หรือสร้างการเปลี่ยนแปลงใดๆ มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในขณะที่มีการสืบสวนไม่ควรรับประทานอาหาร ดื่มกิน หรือสูบบุหรี่ใดๆ ในสถานที่เกิดเหตุ เนื่องจากอาจจะทำลายหรือส่งผลกระทบต่อหลักฐานต่างๆ ส่วนเจ้าหน้าที่และพนักงานตรวจแรงงานควรสวมใส่อุปกรณ์และถุงมือป้องกันตัว เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้เกิดการปนเปื้อนต่อสถานที่เกิดเหตุ

เจ้าหน้าที่หรือพนักงานตรวจแรงงานควรเริ่มต้นจากการวาดภาพสถานที่เกิดเหตุ รวมถึงการแสดงรายการ/วัสดุต่างๆ และ/หรือจุดอ้างอิงหลักๆ ซึ่งในส่วนนี้ ควรเป็นภาพมุมสูงที่แสดงให้เห็นสถานที่เกิดเหตุในภาพรวม ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่สามารถจัดทำหรือถ่ายภาพได้ ทั้งนี้ให้เจ้าหน้าที่ผู้วาดภาพสถานที่เกิดเหตุลงนาม และวันที่ของการวาดอีกครั้ง

ก่อนที่จะเข้าไปยังสถานที่เกิดเหตุ ให้ดำเนินการถ่ายรูปจากด้านนอก และในพื้นที่รอบๆ ทั้งนี้ ควรถ่ายภาพโดยรวมของสถานที่เกิดเหตุทั้งหมด ซึ่งในส่วนนี้ ควรรวมถึงการถ่ายภาพหลักฐานแต่ละชิ้นก่อนที่จะเก็บรวบรวม เพื่อแสดงให้เห็นจุดที่พบหรือมีการตั้งหลักฐานนั้นๆ อยู่ในสถานที่เกิดเหตุ การรวบรวมและบันทึกข้อมูลอย่างเหมาะสมในสถานที่เกิดเหตุช่วยให้สามารถหาหลักฐานการดำเนินการเกี่ยวกับคดีที่ถูกต้องชัดเจน

การรวบรวมและบันทึกข้อมูลจากสถานที่เกิดเหตุถือเป็นส่วนสำคัญของการฟ้องร้องดำเนินคดี ภาพถ่ายและเอกสารต่างๆ จะช่วยให้บุคคลอื่นๆ เห็นภาพ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น การรวบรวมและบันทึกข้อมูลในพื้นที่เป็นการบันทึกทุกๆ อย่างที่พบในที่เกิดเหตุ ภายหลังจากที่พนักงานตรวจแรงงานหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ โดยเอกสารหรือบันทึกของเจ้าหน้าที่จะนำมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการจัดทำรายงานเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน พร้อมกับบันทึก และการทำภาพถ่ายหรือภาพวาดเพื่อเก็บรวบรวมหลักฐานซึ่งจัดทำให้พนักงานตรวจแรงงาน และเจ้าหน้าที่ได้เตรียมพร้อมสำหรับการให้ปากคำต่างๆ ตามความจำเป็น

การเก็บรวบรวมหลักฐาน

หลักฐานที่พบในสถานที่เกิดเหตุช่วยให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินการได้อย่างชัดเจน โดยหลักฐานมีความสำคัญใน 2 ส่วน คือ ใช้สำหรับการตรวจพิสูจน์ และสถานที่ของการตรวจพิสูจน์ ซึ่งสิ่งสำคัญที่ต้องพึงระลึกไว้เสมอคือ หลักฐานหนึ่งๆ อาจจะนำไปสู่การพิจารณาหลักฐานอีกชิ้นหนึ่งด้วย นอกจากนั้น ยังต้องพยายามรักษาหลักฐานมิให้สูญหาย หรือมีการปนเปื้อนต่างๆ เนื่องจากจะทำให้เกิดภาวะของความพร่องหลักฐานในกระบวนการไต่สวน ฟ้องร้อง รวมถึงอาจจะส่งผลกระทบโดยรวมต่อกระบวนการทั้งหมด

ทั้งนี้ ณ สถานที่เกิดเหตุ อาจจะพบหลักฐานที่มีความแตกต่างหลากหลาย โดยลักษณะของหลักฐานมีความแตกต่างกันตามลักษณะของงานอาชีพนั้นๆ (อาทิ งานภาคเกษตร งานโรงงาน งานก่อสร้าง งานเหมืองแร่ หรือประเภทสถานประกอบการอื่นๆ) ลักษณะงานที่ทำ และหากเป็นเด็กที่ทำงานในพื้นที่ หรือสถานประกอบการนั้นๆ ทั้งนี้ มีประเภทของหลักฐานเบื้องต้นที่มักพบในสถานที่เกิดเหตุ คือ หลักฐานเชิงกายภาพ หลักฐานเอกสาร และหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์

หลักฐานเชิงกายภาพ หมายถึง ข้าวของวัตถุต่างๆ รวมถึงหลักฐานที่จับต้องได้ (อาทิ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือ เครื่องจักรกล สารเคมี และเครื่องคอมพิวเตอร์) วัตถุทางชีวภาพ (อาทิ เลือด เส้นผม ลายนิ้วมือ น้ำลาย ปัสสาวะ น้ำเชื้อหรือสารคัดหลั่งจากอวัยวะเพศชาย และอาเจียน) และร่องรอยบาดแผล (อาทิ การบาดเจ็บของสิ่งมีชีวิต การฟกช้ำ แผลเป็น และกระดูกที่แตกหัก)

หลักฐานเอกสาร หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่แสดงเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งสัญญา จดหมาย ภาพถ่าย ตัว/บัตรโดยสาร หนังสือรับรองการเกิด บันทึกการจ้างงาน ใบเสร็จ หรือเอกสารอื่นๆ หลักฐานเอกสารช่วยให้เห็นสิ่งต่างๆ มากมาย รวมถึงบุคคลที่อยู่ในสถานที่นั้นๆ ในเวลาเกิดเหตุ การมีผู้เยาว์ หรือบุคคลที่อายุต่ำกว่าเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเข้าทำงาน หรือการจ้างงานบุคคลในนามของบริษัทต่างๆ

หลักฐานดิจิทัล หมายถึง สิ่งปรากฏอยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และบันทึก/การทำธุรกรรมออนไลน์ หรือผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะนำมาเสนอรายละเอียดส่วนนี้ในบทเรียน 2.4

เจ้าหน้าที่ควรเริ่มต้นเก็บหลักฐานที่อาจจะถูกเคลื่อนย้ายหรือทำลายได้ง่าย และหลักฐานหรือวัตถุขนาดใหญ่ที่เก็บย้ายหรือทำลายได้ยากควรเก็บตอนหลังๆ หลักฐานทั้งหมดควรลงบันทึกไว้ในสมุดรายการหลักฐาน โดยต้องทำการเก็บรวบรวมอย่างระมัดระวัง และดูแลป้องกันการปนเปื้อนต่างๆ ทั้งนี้ ในการจับหรือดำเนินการใดๆ กับหลักฐาน เจ้าหน้าที่อื่นๆ ต้องสวมใส่ถุงมือ เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของลายนิ้วมือของเจ้าหน้าที่ไปกับหลักฐานนั้นๆ

การบ่งชี้รูปพรรณ และลักษณะการใช้หลักฐาน ควรแสดงเป็นสะอาด ใหม่ ยังไม่ได้ใช้งาน และมีสภาพดีไม่ชำรุด อาทิ เขยือกหรือถุง ในขณะที่มีการจัดวางหลักฐานไว้ด้านใน ควรตรวจดูภาชนะ หรือสิ่งต่างๆ และมีการปิดผนึกปาก หรือฝา เพื่อมิให้วัสดุใดๆ ไหลรั่วซึม หรือหลุดออกจากภาชนะดังกล่าวได้ ทั้งนี้ ภาชนะแต่ละชิ้นควรติดแผ่นฉลาก และมีการลงนาม ลายมือชื่อ และข้อความต่างๆ ให้เสร็จสิ้นในสถานที่เกิดเหตุ **โดยให้แสดงข้อมูลดังต่อไปนี้ ในแผ่นฉลาก :**

- ระยะเวลาของการเก็บรวบรวม
- วันที่
- พื้นที่/ทำเล
- ชื่อ หมายเลขประจำตัว และลายมือชื่อของเจ้าหน้าที่

ในส่วนของการเก็บรวบรวมหลักฐาน เป็นขั้นตอนที่พนักงานสืบสวนและเจ้าหน้าที่ได้เริ่มต้นห่วงโซ่การคุ้มครองพยานหลักฐาน (chain of custody) โดยเป็นหลักฐานและบันทึกต่างๆ ที่จะใช้ตั้งแต่การดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานตั้งแต่การเก็บรวบรวมจนการนำส่งฟ้อง และเบิกความต่อศาล โดยขอให้ลงบันทึกวัน เวลา และลายมือชื่อของบุคคลที่ได้เข้าดำเนินการกับหลักฐาน เนื่องจากเป็นการเก็บหลักฐานในขั้นแรก และไม่ควรมีปัญหา หรือความไม่สมบูรณ์ใดๆ เกิดขึ้น

ผลกระทบของเหยื่อ/ผู้เสียหายจากการถูกดำเนินคดีเตียน และอคติต่างๆ

ในการทำงานกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย สิ่งสำคัญที่พึงคิดไว้เสมอ คือ การหลีกเลี่ยงการตำหนิว่ากล่าวเหยื่อ/ผู้เสียหาย สำหรับสิ่งที่พวกเขาต้องประสบอาทิ การถูกใช้แรงงานเด็ก การเป็นแรงงานบังคับ การค้ามนุษย์ การถูกล่วงละเมิดทางเพศ และการกระทำความผิดอื่นๆ การตำหนิว่ากล่าวเหยื่อ/ผู้เสียหาย ทำให้เหยื่อและผู้เสียหายคิดและเชื่อมโยงไปว่าพวกเขาเป็นเหยื่อ แต่กลับต้องรับผิดชอบต่อการกระทำความผิดที่บุคคลอื่นๆ ทำต่อพวกเขา ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว มิใช่ความผิดของพวกเขาแต่อย่างใด

การตำหนิว่ากล่าวเหยื่อ/ผู้เสียหาย ทำให้เกิดการซ้ำเติมสร้างความเจ็บปวด และทำให้เหยื่อเกิดความเครียด และความตระหนกต่างๆ และยังทำให้ไม่อยากจะขอรับความช่วยเหลือหรือดำเนินการใดๆ

ข้อท้าทายพิเศษในการเก็บรวบรวมหลักฐานจากมนุษย์

คดีแรงงานเด็ก แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ มีความแตกต่างจากคดีอาชญากรรมอื่นๆ เพราะสามารถพบเจอบุคคลปรากฏตัวอยู่ในสถานที่เกิดเหตุได้ ทั้งนี้ ในการจำแนกความแตกต่างระหว่างเหยื่อ/ผู้เสียหาย ผู้ต้องสงสัย และ “ผู้บริสุทธิ์ที่อยู่ในพื้นที่เกิดเหตุ” อาจทำได้ค่อนข้างยาก ในขณะที่อาจจะพบหลักฐานชีวภาพในสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงกรณีของการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์ โดยตัวอย่างเหล่านี้ รวมถึง

การใช้แรงงานเด็ก :

- การใช้เครื่องมืออันตรายหรือชิ้นส่วนของเครื่องจักร โดยการตรวจหาลายพิมพ์นิ้วมือ เส้นผม และอื่น ๆ
- การบาดเจ็บของเด็กที่อาจเกิดขึ้นจากเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ
- พิสูจน์อายุของเหยื่อ/ผู้เสียหาย

การบังคับใช้แรงงาน :

- แสดงให้เห็นโดยการให้บุคคลนอนหลับพักผ่อนในสถานประกอบการ
- โดยเชื่อมโยงบุคคลเข้ากับการใช้เครื่องมืออันตรายหรือชิ้นส่วนของเครื่องจักร โดยการตรวจหาลายพิมพ์นิ้วมือ เส้นผม และอื่นๆ
- การบาดเจ็บของเหยื่อ/ผู้เสียหายอาจเกิดขึ้นจากเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ หรือชิ้นส่วนอุปกรณ์ต่างๆ

การค้ามนุษย์เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศ :

- แสดงให้เห็นโดยการที่บุคคลใดๆ กระทำการละเมิดทางเพศต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย (พฤติกรรมข่มขืน)
- การเชื่อมโยงกับรายการบาดเจ็บ การเจ็บป่วย หรือการติดโรคที่มาจากพฤติกรรมการถูกแสวงหาประโยชน์

การเก็บหลักฐานใดๆ จากตัวบุคคลพึงต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง ถึงแม้ยังไม่ชัดเจนว่าเป็นผู้ต้องสงสัยหรือเหยื่อ/ผู้เสียหาย เนื่องจากหลักฐานทางชีวภาพเสื่อมสภาพอย่างรวดเร็ว และอาจไม่สามารถเก็บรักษาในสภาพของหลักฐานให้เหมือนเดิมได้ หากกรณีที่มีการกระทำล่วงละเมิดทางเพศของบุคคล โดยการกระทำของบุคคลหลายๆ คนเกิดขึ้น ก็จะเป็นการตรวจพบหลักฐานอัตลักษณ์ของบุคคลต่างๆ มากกว่าหนึ่งราย ซึ่งทำให้การตรวจยืนยันอัตลักษณ์ของผู้กระทำการละเมิดยังเป็นข้อท้าทาย

ทั้งนี้ ก่อนเริ่มต้นเก็บหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ให้พยายามถามถึงเหตุการณ์ และพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเหยื่อ การทำความเข้าใจดังกล่าวทำให้เกิดการเชื่อมโยงหลักฐานต่างๆ เข้าหากัน แต่ก็ต้องพึงระวังการเสื่อมสภาพ หรือการที่หลักฐานต่างๆ ถูกทำลายอย่างรวดเร็ว อาทิ หากเหยื่อ/ผู้เสียหายบอกเล่าเกี่ยวกับการบาดเจ็บ หรือการกระทำความรุนแรงใดๆ หรือการทำภารกิจเฉพาะกับเครื่องมือหรือเครื่องจักรกล ซึ่งส่วนนี้ จะช่วยให้คุณสมารถค้นหา และเก็บรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ได้ชัดเจน และรัดกุมมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการเก็บรวบรวมหลักฐานที่เป็นข้อมูลเบาะแสจากประชาชน :

- หากเป็นไปได้ ให้บันทึกลักษณะของสถานที่เกิดเหตุโดยทั่วไป (บันทึกสถานที่พบบุคคลนั้นๆ สิ่งที่บุคคลนั้นๆ กำลังทำหรือทำอยู่ การใช้กล้องหรือวิดีโอบันทึกภาพ การวาดภาพ การวางแผน และคำอธิบายที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร) ก่อนที่จะเก็บหลักฐานทางชีวภาพ
- ทั้งนี้ ให้พึงเคารพและรักษาความเป็นส่วนตัว และศักดิ์ศรีของบุคคลดังกล่าวอย่างเคร่งครัด และจริงจัง โดยให้ปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ มิใช่เป็นหลักฐาน
- การทำบันทึก การวาดภาพ และการบันทึกภาพของเหยื่อ/ผู้เสียหาย โดยแสดงให้เห็นถึงร่องรอยบาดแผลการบาดเจ็บ เสื้อผ้าตามที่พบ ณ ที่เกิดเหตุ และบันทึกสิ่งต่างๆ ที่พบเท่าที่จะทำได้ อาทิ เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ และอื่นๆ ที่พบในสถานที่เกิดเหตุ ขอให้ระมัดระวังการแสดงใบหน้าหรืออัตลักษณ์ต่างๆ ของเหยื่อ/ผู้เสียหาย ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของเหยื่อ/ผู้เสียหาย และการทำงานให้ความร่วมมืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- การระมัดระวัง หลีกเลี่ยงการปนเปื้อนหรือทำลายหลักฐานต่างๆ และดูแลให้เกิดการเก็บและรักษาหลักฐานต่างๆ อย่างถูกต้องเหมาะสม
- การเก็บรักษาตัวอย่างที่ต้องควบคุมจากเหยื่อ/ผู้เสียหายอย่างเคร่งครัด โดยรวมถึงการเก็บรักษาลายพิมพ์นิ้วมือ เส้นผม ตัวอย่างสารพันธุกรรม ซึ่งจะช่วยเชื่อมโยงความเกี่ยวข้องของเหยื่อ/ผู้เสียหายกับสถานที่ เครื่องมือ และวัตถุรายการอื่นๆ
- การใช้เทคนิคที่คล้ายคลึงกันในการตรวจสอบหาตัวผู้ต้องสงสัย โดยขอให้ใช้เครื่องมือในการตรวจค้นที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเก็บและรักษาตัวอย่างหลักฐานจากผู้ต้องสงสัยกระทำความผิดไว้อย่างถูกวิธี
- การตรวจสอบกลับอาจจะต้องดำเนินการในกรณีที่พบทั้งผู้ต้องสงสัย และเหยื่อ/ผู้เสียหายอยู่ในสถานที่นั้นๆ ในเวลาเดียวกัน โดยต้องดูแลการตรวจค้นโดยแยกเป็นรายๆ ไป
- พยายามแยกผู้ต้องสงสัย และเหยื่อ/ผู้เสียหายให้อยู่ห่างจากกัน ทั้งนี้ นอกจากการป้องกันการปะปน หรือสับสนของหลักฐานแล้ว ยังเป็นการป้องกันการแทรกแซง และข่มขู่คุกคามต่างๆ
- การปรึกษาผู้เชี่ยวชาญถึงความเหมาะสมในกรณีที่จำเป็นต้องขอเก็บสารคัดหลั่งที่เป็นน้ำเชื้อ หรือสารหล่อลื่นจากอวัยวะเพศ โดยต้องได้รับความยินยอมจากเหยื่อ/ผู้เสียหาย และหากต้องเก็บ ให้หาแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมที่สุด และกระทำการ รุกล้ำ หรือส่งผลกระทบน้อยที่สุด ทั้งนี้ ควรขอให้ผู้เชี่ยวชาญกระทำการตรวจสอบแบบใกล้ชิด และควรทำให้ผู้เชี่ยวชาญเข้าใจ หรือคุ้นเคยกับความต้องการ หรือความจำเป็นของเหยื่อ/ผู้เสียหายก่อนการดำเนินการ

พยาน เหยื่อ/ผู้เสียหาย และผู้ต้องสงสัย

มีความเป็นไปได้ที่จะมีบุคคลอื่นๆ แสดงตัวอยู่ในสถานที่เกิดเหตุ ณ ช่วงเวลาที่เจ้าหน้าที่และพนักงานสืบสวนเดินทางมาถึง ณ สถานที่เกิดเหตุซึ่งมีการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์ จึงต้องตรวจดูให้แน่ใจว่า มีการบันทึกชื่อ และรายละเอียดการติดต่อตามที่นำเสนอ พร้อมกับคำอธิบายรายละเอียด ในส่วนที่ดำเนินการ ในช่วงที่คุณเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ ทั้งนี้ กรณีที่พบเห็นร่องรอยการบาดเจ็บ ให้ถ่ายภาพไว้ แต่พึงดำเนินการด้วยความระมัดระวังและละเอียดอ่อน เพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ ด้วย

การกำหนดหาตัวพยาน เหยื่อ/ผู้เสียหาย และผู้ต้องสงสัย : กรณีนี้อาจจะเป็นเรื่องยากหากต้องจำแนกพยาน เหยื่อ/ผู้เสียหาย และผู้ต้องสงสัยโดยทันทีทันใดในสถานที่เกิดเหตุ โดยขอให้พึงระมัดระวัง ในกรณีที่มีการดำเนินการในพื้นที่ ซึ่งพบตัวบุคคลนั้นๆ และบุคคลที่อยู่ในการควบคุม ซึ่งพวกเขาอาจจะแสดงตัวเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหาย ในขณะที่ผู้ต้องสงสัยอาจจะพยายามผสมกลมกลืนเข้ามาเป็นแรงงานผู้เสียหายด้วย การใช้ตัวชี้วัดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ ทำให้คุณสามารถจำแนกบุคคล พร้อมสอบถามคำถามเฉพาะสำหรับบุคคลนั้นๆ เพื่อบ่งชี้หรือแยกแยะว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นพยาน เหยื่อ/ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องสงสัย **รายละเอียดในส่วนนี้นำเสนอเพิ่มเติมในบทเรียน 1.3 ทั้งนี้**

• **ลักษณะหรือสัญญาณบ่งชี้ว่า บุคคลอาจจะเป็เหยื่อ/ผู้เสียหายจากการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์ ได้แก่**

- บุคคลเป็นเด็ก
- มีร่องรอยการบาดเจ็บที่เห็นได้โดยทั่วไป
- ทำงานอันตราย
- ไม่สามารถพูดภาษาท้องถิ่นได้
- การทำงานกับลูกจ้างอื่นๆ

• **สัญญาณบ่งชี้ว่าบุคคลเป็นผู้ต้องสงสัย**

- การแสดงตนเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่บริหารจัดการ
- การข่มขู่ คุกคามพนักงานสืบสวน หรือบุคคลอื่นใดในพื้นที่เกิดเหตุ
- มีชื่อเป็นเจ้าของธุรกิจ

ขอให้พึงระลึกไว้เสมอว่า การแยกเหยื่อ/ผู้เสียหายและผู้ต้องสงสัยออกจากกันโดยทันทีทันใดถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากจะช่วยควบคุม และดูแลมิให้นายจ้างและนักค้ามนุษย์ได้กระทำการใดๆ ที่กระทบต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย โดยเหยื่อ/ผู้เสียหายยังรู้สึกปลอดภัย หลังจากที่มีปฏิบัติการช่วยเหลือ เนื่องจากต้องทนทุกข์กับภาวะความเจ็บปวดต่างๆ มาโดยตลอด การสัมภาษณ์โดยเบื้องต้นอาจจะทำ ณ ที่เกิดเหตุ หากเป็นไปได้ แต่ทางที่ดี หากทำหลังจากที่ออกจากสถานที่เกิดเหตุ ก็จะช่วยลดความตึงเครียดต่างๆ ของเหยื่อ/ผู้เสียหาย

ความต้องการเร่งด่วน : แผนการให้ความช่วยเหลือโดยเร่งด่วนควรมีการระบุถึงการตอบสนองความต้องการเร่งด่วน เช่น การให้การช่วยเหลือ และให้บริการต่างๆ ที่จำเป็นต้องดูแลโดยทันทีทันใด อาทิ อาหาร น้ำดื่ม ยา/การดูแลทางการแพทย์ การบริการหรือดูแลทางจิตใจ และที่พัก ทั้งนี้ ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานตรวจแรงงานทำหน้าที่ประเมิน และประสานงานกับผู้ให้บริการต่างๆ

การจดบันทึก :

พนักงานตรวจแรงงานและเจ้าหน้าที่ต้องจัดทำบันทึก ณ สถานที่เกิดเหตุ โดยในบันทึกต้องแสดงข้อมูลต่างๆ ที่สำคัญ เนื่องจากเจ้าหน้าที่หรือพนักงานตรวจแรงงานอาจจะต้องให้ปากคำเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ โดยที่จะได้ใช้ทบทวนก่อนการให้ปากคำ แทนที่จะใช้ความทรงจำของตนเท่านั้น บันทึกที่ทำ ณ สถานที่เกิดเหตุ ควรนำเสนอรายละเอียดต่างๆ ดังนี้ :

- ระยะเวลาและวันที่
- บุคคลที่เกี่ยวข้อง และเข้า/ออกสถานที่เกิดเหตุ
- การลงชื่อเกี่ยวกับกิจกรรม
- คำอธิบายเกี่ยวกับสถานที่ ซึ่งนำเสนอรายละเอียดทำเล ที่ตั้งของหลักฐานทางกายภาพทั้งหมด
- คำอธิบายเกี่ยวกับหลักฐานทางกายภาพ โดยนำเสนอถึงบุคคลที่พบ และบุคคลที่เก็บหลักฐานดังกล่าว
- ชื่อของผู้ถ่ายภาพและส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมและบันทึกข้อมูลในสถานที่เกิดเหตุ

Photo Credit: Nahuel Berger / World Bank, 2007, Argentina

แบบฝึกหัด 2.3.1 : การอธิบายเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เริ่มคิดเกี่ยวกับการสืบสวนสถานที่เกิดเหตุและการดำเนินการในสถานที่เกิดเหตุ

เวลา :

 [10 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [1 นาที]
- สอบถามผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับคำถามต่างๆ ดังต่อไปนี้ จากนั้นเขียนคำตอบลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต
- สิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องจำให้ได้ เมื่อจะเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุคืออะไรบ้าง ?
- ประโยชน์ของการสืบสวนสถานที่เกิดเหตุคืออะไรบ้าง ? [7 นาที]
- ข้อความสำคัญ [2 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- สิ่งที่ต้องจำเมื่อเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุมีหลายประเด็น รวมถึงการให้ความสำคัญในการกำหนดและช่วยเหลือเหยื่อ/ผู้เสียหาย รวมถึงการเก็บรวบรวมหลักฐานในวิธีการและรูปแบบที่เหมาะสม และการเริ่มต้นเก็บหลักฐานต่างๆ อย่างเป็นระบบเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินคดี
- การสืบสวนในสถานที่เกิดเหตุ ทำให้สามารถจำแนก บ่งชี้หลักฐาน ผู้ต้องสงสัย และเหยื่อ/ผู้เสียหาย สำหรับนำมาใช้ในการพิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับคดี

แบบฝึกหัด 2.3.2 : การเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการเข้าถึง และดำเนินการเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ

เวลา :

 [60 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- หากเป็นไปได้ ผู้ถ่ายทอดหลักสูตรควรเตรียมบทบาทสมมุติเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ (หรือฉากเหตุการณ์) ซึ่งครอบคลุมสิ่งต่างๆ ดังนี้
 - บัตรแสดงระยะเวลา
 - เครื่องมือ (หรือรูปภาพของเครื่องมือ) ซึ่งจะนำมาใช้ในตอนถ่ายรูปแบบของพื้นที่เกิดเหตุ
 - เสื้อผ้า
 - บันทึกทางการเงิน
 - บัตรแสดงตัวบุคคลของเด็ก
 - ภาพของผู้บาดเจ็บ (นำเสนอแทนผู้บาดเจ็บที่อยู่ในพื้นที่เกิดเหตุ)
- ถุงมือ
- ถุงเก็บหลักฐาน /ถุงกระดาษ และป้ายฉลาก
- กล้องถ่ายรูปหรือโทรศัพท์
- เทปหรือเชือกกันสถานที่เกิดเหตุ
- แผ่นสำหรับการลงทะเบียน
- ตารางสำหรับบันทึกหลักฐาน
- กระดาษ

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [5 นาที]
- แบ่งผู้เข้าร่วมเป็นกลุ่ม (จำนวนกลุ่มควรเท่ากับจำนวนสถานที่เกิดเหตุที่จัดทำขึ้น) [5 นาที]
- ขอให้ผู้เข้าร่วมเริ่มต้นรวบรวมและบันทึกข้อมูลสถานที่เกิดเหตุ โดยขั้นตอนแรกขอให้กันแนพื้นที่เกิดเหตุให้ชัด และให้จัดเจ้าหน้าที่ 1 คน อยู่ ณ ทางเข้าพื้นที่ โดยเจ้าหน้าที่รายนี้จะรับผิดชอบสำหรับการให้บุคคลต่างๆ ที่เข้า-ออกพื้นที่ได้ลงนามการเข้า-ออกสถานที่เกิดเหตุ [10 นาที]
- จากนั้น ให้ผู้เข้าร่วมอีก 1 คน ทำหน้าที่วาดรูปของสถานที่เกิดเหตุ และให้ผู้เข้าร่วมอีก 1 คน ทำหน้าที่ถ่ายภาพของสถานที่เกิดเหตุ บุคคลที่วาดรูปของสถานที่เกิดเหตุควรดูแลให้เห็นภาพของวัตถุหรือข้าวของใหญ่ต่างๆ และสัญลักษณ์เด่นๆ จากนั้นให้ลงลายมือชื่อ และวันที่ซึ่งวาดรูปดังกล่าว บุคคลที่ทำหน้าที่วาดรูปควรถ่ายรูปพื้นที่จากด้านนอก และด้านในพื้นที่ด้วย [10 นาที]
- ผู้เข้าร่วมที่เหลือให้ทำหน้าที่เก็บหลักฐานต่างๆ โดยให้ผู้เข้าร่วมสวมใส่ถุงมือยาง ถ่ายภาพหลักฐานที่อยู่ สถานที่เกิดเหตุ โดยแสดงสัญลักษณ์และเครื่องหมายแสดงหลักฐาน รวมถึงการถ่ายภาพใกล้พร้อมกับไม้บรรทัดวัดขนาด ผู้เข้าร่วมควรเก็บบรรจุหลักฐานในถุง ปิดปากถุง และติดแผ่นป้ายของหลักฐานแสดงข้อมูล ดังนี้
 - เวลาที่เก็บหลักฐาน
 - วันที่
 - จุดที่พบ
 - ชื่อ รหัสประจำตัว และลายมือชื่อของเจ้าหน้าที่
- หลักฐานต่างๆ ควรสำแดงหรือบันทึกลงในตารางบันทึกหลักฐาน [20 นาที]
- สรุปภาพรวม ถาม-ตอบ และข้อความ/ประเด็นหลักด้านล่าง [10 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- ขั้นตอนการดำเนินการที่เหมาะสมในสถานที่เกิดเหตุช่วยให้การดำเนินคดีเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์มีน้ำหนักมากขึ้น
- การเก็บรวบรวมหลักฐานอย่างเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งรวมถึงการถ่ายภาพ การเก็บ และการรวบรวมและบันทึกข้อมูลหลักฐาน

บทเรียน 2.4 : หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์และหลักฐานดิจิทัล

วัตถุประสงค์ :

- การเรียนรู้เกี่ยวกับหลักฐานดิจิทัลและหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ ประเภทต่างๆ และวิธีการนำหลักฐานดังกล่าวมาใช้ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์
- หลักฐานมีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ความผิดในคดีการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ โดยหลักฐานจะเป็นเครื่องพิสูจน์องค์ประกอบฐานความผิดนั้น ๆ หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์และหลักฐานดิจิทัลสามารถประกอบการฟ้องร้องดำเนินคดีการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ แต่หลักฐานดังกล่าวก็อาจมีข้อท้าทายเฉพาะ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีเก็บ รักษา และใช้หลักฐานประเภทนี้

เวลา :

🕒 [1 ชั่วโมง 40 นาที]

ขั้นตอน :

- แบบฝึกหัด 2.4.1 : กิจกรรมเตรียมความพร้อมการเรียนรู้ตัวอักษรของหลักฐาน [10 นาที]
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.4 : ดิจิทัลและหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์
- แบบฝึกหัด 2.4.2 : ดิจิทัลและหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ [60 นาที]

วัสดุอุปกรณ์/สิ่งที่ต้องจัดเตรียม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.4 : หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์และหลักฐานดิจิทัล
- เครื่องฉายโปรเจคเตอร์

หลักฐานมีส่วนสำคัญในการนำมาใช้พิสูจน์คดีเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ โดยนำเสนอและเป็นไปตามองค์ประกอบของการกระทำความผิดต่างๆ ทั้งนี้ หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ และหลักฐานดิจิทัลมีส่วนสำคัญในการนำมาพิจารณาเกี่ยวกับคดีการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์ แต่หลักฐานในลักษณะนี้ อาจจะมีข้อท้าทายพิเศษ และจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเก็บ การรักษา และใช้หลักฐานเหล่านี้

หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์

หมายถึง การทดสอบ หรือการใช้เทคนิควิธีทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจพิสูจน์การกระทำความผิด โดยมีลักษณะของหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ ใน 3 ส่วน คือ ทางชีวภาพ การเก็บร่องรอย/ลายพิมพ์ประวัติต่างๆ และการผลิตหรือสังเคราะห์ขึ้นมา ดังตัวอย่าง คือ

ผังภูมิรูปภาพที่ 2 : ตัวอย่างหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ทั้งสามประเภท

หลักฐาน	ร่องรอย / ลายพิมพ์	สิ่งที่ผลิต / สังเคราะห์ขึ้น และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ
เลือด	รอยเท้า / รอยรองเท้า	สารเคมี
น้ำลาย เสมหะ	รอยยางล้อ	เครื่องมือ
สารคัดหลั่งทางเพศ อสุจิ	รอยการใช้เครื่องมือ	เครื่องจักรกล
รหัสพันธุกรรม หรือ DNA	รอยกัด หรือขีดข่วน	อาวุธปืน
เส้นผม		ฝุนแบ่งที่ตกค้าง
ลายพิมพ์นิ้วมือ		ลูกกระสุนปืน
		เส้นใย
		เอกสาร
		หมายเลขซีเรียล

หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์สามารถนำมาใช้สนับสนุนการฟ้องร้องคดี หรือพิสูจน์/ยืนยันพฤติการณ์การกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงานหรือการค้ามนุษย์ได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์อาจจะช่วยตรวจ หรือพิสูจน์ให้เห็นว่า มีการใช้แรงงานเด็กในการทำงานที่เป็นอันตรายในการประกอบการเหมืองแร่ หรือทำให้เห็นว่านักค้ามนุษย์ เป็นผู้ก่อให้เกิดการบาดเจ็บของเหยื่อ/ผู้เสียหาย หรือทำให้เห็นว่านายจ้างไม่ได้จ่ายค่าตอบแทน หรือค่าจ้างเต็มจำนวนให้กับพนักงาน ลูกจ้าง การใช้หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์จะช่วยเชื่อมโยงผู้ต้องสงสัยกับการกระทำความผิด การวิเคราะห์ข้อความในโทรศัพท์มือถือของนักค้ามนุษย์ ทำให้เห็นพฤติการณ์การกระทำความผิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่การวิเคราะห์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในส่วน บันทึกรายการบัญชีธนาคารของนักค้ามนุษย์ ก็ทำให้พบหลักฐานนำไปสู่การกระทำความผิดในลักษณะอื่นๆ อาทิ การฟอกเงิน

ทั้งนี้ ในการเก็บรักษาหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ ต้องดำเนินการอย่างเหมาะสมและรัดกุม เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในกระบวนการ ต่อสู้คดี และพิสูจน์การกระทำความผิดต่างๆ ได้ ตลอดระยะเวลาของการฟ้องร้องดำเนินคดี ในการเก็บรวบรวมหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ จำเป็นต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินการกับสถานที่เกิดเหตุอย่างเคร่งครัด ทั้งการประเมินและตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ การบันทึก ภาพถ่ายหลักฐาน การเก็บรวบรวมวัตถุพยานต่างๆ ตามลักษณะที่เหมาะสม (ซึ่งอาจครอบคลุมถึงแบบหรือแม่พิมพ์ ฝุนละออง

และอื่นๆ) การบรรจุเก็บในภาชนะหรือหีบห่อและการติดแผ่นป้ายฉลากบนหลักฐานนั้นๆ โดยหากไม่มีระบบการเก็บพยานหลักฐานที่ดีพอ ทำให้เกิดการทำลายหรือสูญหายของพยานหลักฐาน และนำไปสู่การยกเลิก เพิกถอน หรือการไม่พิจารณาฟ้อง หรือรับฟ้องคดี ดังนั้น บุคคลากรใดๆ ที่ดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานจึงต้องปฏิบัติงานอย่างระมัดระวัง

การประเมินและวิเคราะห์หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์สามารถจัดทำในวิธีการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับชนิดหรือประเภทของหลักฐาน **โดยการวิเคราะห์เหล่านี้ ครอบคลุมถึง**

- การวิเคราะห์/ตรวจสอบรหัสพันธุกรรม (DNA)
- วิธีกระสุนหรือการพุ่งยิง
- รอยเลือดที่กระเด็นหรือเปื้อน
- ลายพิมพ์นิ้วมือ
- การวิเคราะห์เส้นทางการเงิน

บรรดาห้องทดลองที่ใช้วิเคราะห์หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ทั้งหมดต้องจัดทำบันทึกเกี่ยวกับระบบ กระบวนการ และการควบคุมต่างๆ ที่นำมาใช้สำหรับกระบวนการวิเคราะห์หลักฐานแต่ละอย่าง นอกจากนั้น ห้องทดลองต่างๆ ควรจัดทำบันทึกเกี่ยวกับการเทียบมาตรฐาน และการดูแลรักษาอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนความน่าเชื่อถือ และการฝึกอบรมพัฒนาทักษะของพนักงานเจ้าหน้าที่ส่วนการดำเนินการใดๆ ที่ทำให้เกิดการปนเปื้อนจะต้องหลีกเลี่ยง การบันทึกค่าให้การของผู้เชี่ยวชาญในส่วนที่เกี่ยวกับหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์โดยบุคคลากรที่ดำเนินการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์หลักฐานพยาน หรือผู้เชี่ยวชาญใดๆ ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน หากผู้เชี่ยวชาญมีคุณสมบัติไม่สอดคล้องเหมาะสม อาจจะมีการต่อสู้ในชั้นศาล เพื่อหักล้างความน่าเชื่อถือของหลักฐานนั้นๆ ข้อมูลรายละเอียดในส่วนของการใช้หลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ ระหว่างกระบวนการไต่สวนและฟ้องร้องคดี ดูได้จากบทเรียน 4.5

หลักฐานดิจิทัล

หลักฐานดิจิทัลมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ โดยพยานหลักฐานประเภทนี้จะทำให้เห็นว่าเหยื่อ/ผู้เสียหายนั้นๆ ถูกหลอกลวงไม่ได้รับการจ่าย หรือมีการหวังรั้งเงินค่าจ้าง/ค่าตอบแทน หรือทำงานในสภาพแวดล้อมหรือสถานประกอบการในลักษณะเฉพาะ **โดยหลักฐานดิจิทัลมีลักษณะที่แตกต่างกัน อาทิ**

- อีเมล
- โทรศัพท์เคลื่อนที่
- ข้อความทางโทรศัพท์
- ข้อความทาง WhatsApp
- ข้อความที่นำเสนอผ่านทาง Social Media
- ภาพถ่าย วิดีโอ และบันทึกเสียงต่างๆ
- หลักฐานการจ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์
- การโอนหรือรับเงินในสกุลเงินออนไลน์ (อาทิ Crypto currencies)
- ข้อมูลในแอปพลิเคชัน (App)
- ข้อมูลที่เก็บไว้ในระบบคลาวด์ (Cloud Storage)
- การจับพิกัด GPS
- การติดตามด้านภาวะสุขภาพ
- เครื่องมือ/อุปกรณ์ทางการแพทย์
- รถยนต์ (ที่มีระบบคอมพิวเตอร์)
- เว็บไซต์ทั่วไป และเว็บไซต์ปลอม หรือเว็บไซต์ที่จัดทำเพื่อวัตถุประสงค์แบบผิดกฎหมาย
- ไฟล์ข้อมูลในเครื่องคอมพิวเตอร์

ทั้งนี้ การกระทำความผิดในลักษณะการค้ามนุษย์ และการบังคับใช้แรงงานมักจะใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ต หรือ social media สำหรับการจัดหาแรงงานและจัดงานต่างๆ การควบคุมและติดตามเหยื่อ/ผู้เสียหาย การดำเนินกระบวนการค้ามนุษย์ ในขณะที่เป็นช่องทางซึ่งเหยื่อ/ผู้เสียหายสามารถนำมาใช้เพื่อขอรับความช่วยเหลือต่างๆ โดยผู้แทนนายหน้าจัดหางานมักใช้อินเทอร์เน็ตในการหลอกลวงและหลอกล่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย โดยใช้เว็บไซต์ สื่อ social media และแอปพลิเคชันต่างๆ อาทิ WhatsApp เพื่อรับสมัครงาน

↑ The above image was obtained from a public Facebook post of a potential door-to-door sales company.

ผังภูมิรูปภาพที่ 3 : การโฆษณารับแรงงานเข้าทำงานทาง facebook

หรือหาแรงงาน¹⁰ ในขณะที่มีหลักฐานดิจิทัลที่แสดงให้เห็นว่าลักษณะงานที่แรงงานนั้นๆ ต้องทำ แตกต่างจากงานที่ได้รับการเสนอ หรือทำสัญญา การตรวจพิสูจน์การหลอกลวง หรือการทำข้อมูลต่างๆ ที่เป็นเท็จ

ส่วนนักค้ามนุษย์ก็ใช้อินเทอร์เน็ตและสื่อ social media ในการดำเนินกระบวนการค้ามนุษย์ อาทิ การประกาศหรือโฆษณา การบริการค่าประเวณีผู้หญิงและเด็กผู้หญิงที่ถูกค้ามนุษย์¹¹ ส่วนสื่อ social media และแอปพลิเคชัน นักค้ามนุษย์ก็นำมาใช้ในการวางแผนและการสื่อสารต่างๆ¹² นอกจากนี้ ในส่วนบันทึกการชำระ หรือจ่ายเงินในระบบอิเล็กทรอนิกส์จะทำให้เห็นยอดรวมของจำนวนเงินที่จ่ายให้กับแรงงาน การจ่ายค่าธรรมเนียม/การดำเนินการจัดหางานเถื่อน และการรับเงินจากลูกค้าที่ใช้บริการทางเพศจากบุคคลที่ถูกค้ามนุษย์

ทั้งนี้ แม้ว่าหลักฐานดิจิทัลเป็นประโยชน์สำหรับการยืนยันและพิสูจน์หลักฐานของคดี แต่ก็ยังเป็นหลักฐานที่ดำเนินการ หรือนำมาใช้ได้ยากกว่าหลักฐานประเภทอื่นๆ **การใช้หลักฐานดิจิทัล มีปัญหาอุปสรรคต่างๆ ดังนี้**

- การพัฒนาของเทคโนโลยีต่างๆ อยู่ตลอดเวลา
- การเข้ารหัสลับหรือรหัสผ่าน เพื่อให้เข้าถึงหรือใช้ข้อมูล
- การมีข้อมูลจำนวนมากมายมหาศาล และต้องใช้ความพยายามในการประมวล วิเคราะห์
- ข้อมูลมีความละเอียดอ่อน และอาจจะถูกเปลี่ยนแปลงหรือลบทำลายได้ง่าย
- หลักฐานดิจิทัลต้องได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นของจริงและเชื่อมโยงกับตัวบุคคล มิใช่ข้อมูลที่ถูกนำเข้าใช้ข้อมูลหรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ ซึ่งในส่วนนี้ พนักงานอัยการ/ทนายความมีหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์หลักฐานที่นำมาใช้
- ขอบเขตของกฎหมาย หรือการบังคับใช้กฎหมายของประเทศต่างๆ ในขณะที่มีการเก็บรักษาหลักฐานดิจิทัลไว้ในต่างประเทศ
- ต้องมีการคุ้มครองห่วงโซ่พยานหลักฐาน (chain of custody) ทั้งในการยึด การจัดเก็บ การบริหารจัดการ และการวิเคราะห์ข้อมูล
- ปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิข้อมูลส่วนบุคคล

เมื่อปัญหาอุปสรรคข้อท้าทายต่างๆ ได้รับการแก้ไข หลักฐานดิจิทัลสามารถนำมาประกอบการดำเนินคดีได้ แม้ว่าเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้ผู้คนสามารถปกปิด หรืออำพรางตัวเองได้ แต่นักค้ามนุษย์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้แรงงานมักจะทิ้งร่องรอยทางดิจิทัล (digital footprint) ไว้ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้¹³

10. On-Ramps, Intersections, and Exit Routes: A Roadmap for Systems and Industries to Prevent and Disrupt Human Trafficking. Polaris, pp. 19, 21, 2018. <https://polarisproject.org/wp-content/uploads/2018/08/A-Roadmap-for-Systems-and-Industries-to-Prevent-and-Disrupt-Human-Trafficking-Social-Media.pdf> image from p. 21.

11. On-Ramps, Intersections, and Exit Routes: A Roadmap for Systems and Industries to Prevent and Disrupt Human Trafficking. Polaris, p. 22, 2018. <https://polarisproject.org/wp-content/uploads/2018/08/A-Roadmap-for-Systems-and-Industries-to-Prevent-and-Disrupt-Human-Trafficking-Social-Media.pdf>

12. Broe, Alana, "Recruited by Facebook, Rescued by Family." Trafficking Matters. <https://www.traffickingmatters.com/recruited-by-facebook-rescued-by-family/>

13. Electronic Evidence – A Basic Guide for First Responders. European Union Agency for Network and Information Security (ENISA), p. 5, 2015. <https://www.enisa.europa.eu/publications/electronic-evidence-a-basic-guide-for-first-responders>

หลักการที่ควรนำมาปรับใช้ในการเก็บหลักฐานดิจิทัลคือ ความเที่ยงตรงของข้อมูล กระบวนการตรวจสอบการเก็บหลักฐาน การสนับสนุนเป็นกรณีพิเศษ การได้รับการอบรมทักษะความรู้ตามความเหมาะสม และ ความถูกต้องตามกฎหมาย

ความเที่ยงตรงของข้อมูล : ควรรักษาข้อมูลให้มีความถูกต้องตลอดเวลาเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลดิจิทัล ไม่ควรกระทำการใดๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของข้อมูล อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และสื่อต่างๆ ที่จะนำไปใช้ในกระบวนการสืบพยานหลักฐาน

กระบวนการตรวจสอบ : หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากระบวนการครอบครองวัตถุพยาน ซึ่งรวมไปถึงการบันทึกกระบวนการทางหลักฐานต่างๆ โดยบุคคลที่สามที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดเก็บพยานหลักฐาน ต้องสามารถใช้วิธีเดียวกันเพื่อเก็บพยานหลักฐานได้¹⁴ กระบวนการครอบครองวัตถุพยานต้องได้มาซึ่งข้อมูลว่าใครเป็นผู้เก็บหลักฐาน และเวลาที่เริ่มจัดเก็บหลักฐาน

ความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ : ในขั้นตอนแรก หากผู้มีหน้าที่จัดเก็บพยานหลักฐานไม่มีความคุ้นเคยกับการจัดเก็บหลักฐานดิจิทัล ควรมีการขอความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษจากผู้เชี่ยวชาญโดยทันที เนื่องจากหลักฐานดิจิทัลประเภทต่างๆ มีระบบการดำเนินการที่หลากหลาย จึงจำเป็นที่ควรให้ผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานในพื้นที่ก่ออาชญากรรมเป็นผู้เก็บหลักฐานโดยใช้เครื่องมือที่จำเป็น

การอบรมทักษะความรู้ตามความเหมาะสม : หากไม่มีผู้เชี่ยวชาญสามารถเข้าร่วมดำเนินการเก็บหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุได้ พนักงานสืบสวนหรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบตรวจค้นพื้นที่เกิดเหตุ ยึด หรือเข้าถึงข้อมูลจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือฐานข้อมูลดิจิทัล ควรได้รับการอบรมทักษะความรู้เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมตามกฎหมาย และสามารถอธิบายการกระทำหรือเหตุผลในการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้

ความถูกต้องตามกฎหมาย : เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนต้องรับผิดชอบให้การจัดเก็บหลักฐานทางดิจิทัลเป็นไปตามกฎหมาย หลักการ และกฎเกณฑ์ที่กำหนดตามกฎหมายท้องถิ่นนั้นๆ

สำหรับข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักฐานดิจิทัลในกระบวนการไต่สวนและฟ้องร้องคดี ดูได้จากบทเรียนที่ 4.5

14. Electronic Evidence – A Basic Guide for First Responders. European Union Agency for Network and Information Security (ENISA), p. 6 2015. <https://www.enisa.europa.eu/publications/electronic-evidence-a-basic-guide-for-first-responders>

แบบฝึกหัด 2.4.1 :

กิจกรรมการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้เรื่องอักษรแสดงหลักฐาน

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เริ่มคิดเกี่ยวกับประเภทของหลักฐานดิจิทัล และหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ที่แตกต่างกัน

เวลา :

🕒 [10 นาที]

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [1 นาที]
- ให้ผู้เข้าร่วมยืนเป็นวงกลม จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมคนแรกเริ่มต้นบอกชื่อของหลักฐาน (ไม่ว่าเป็นวัตถุพยาน/หลักฐานดิจิทัล หรือหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์) ซึ่งเริ่มต้นด้วยตัวอักษร “A หรือ ก” จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมรายอื่นๆทายว่าเป็นหลักฐานดิจิทัล หรือหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ แล้วให้หมุนเวียนสลับบทบาทกันไปเรื่อยๆ โดยให้ผู้เข้าร่วมคนถัดไปบอกชื่อของหลักฐาน ซึ่งเริ่มต้นด้วยตัวอักษร “B หรือ ข” จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมรายอื่นๆทายเหมือนเดิม เวียนจนครบตัวอักษรทั้งหมด [7 นาที]
- ข้อความสำคัญ [2 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- หลักฐานวัตถุพยานมีอยู่รอบๆและอยู่ในรูปแบบที่ต่างกัน อาทิ บัญชีธนาคารที่อาจจะอยู่ในรูปแบบหลักฐานดิจิทัล หรือหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์
- ในบทเรียน 2.4 จะอธิบายถึงรายละเอียดของหลักฐานดิจิทัลและหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

แบบฝึกหัด 2.4.2 : หลักฐานดิจิทัลและหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์

วัตถุประสงค์ :

- การระบุหรือจำแนกประเภทของหลักฐานดิจิทัลและหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจจะนำมาใช้ในการต่อสู้หรือดำเนินคดีเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์

เวลา :

🕒 [60 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่สำหรับผู้ถ่ายทอดหลักสูตร

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [5 นาที]
- สอบถามผู้เข้าร่วมให้คิดเกี่ยวกับประเภทของหลักฐานดิจิทัลและหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการกรณีของการใช้แรงงานเด็ก จากนั้นให้ช่วยกันระดมสมองเป็นกลุ่มใหญ่ๆ โดยผู้ถ่ายทอดหลักสูตรเขียนแนวคิดลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต โดยอาจจะใช้ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ นำการอภิปราย
- หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงอายุของเด็ก
- หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า เด็กไม่ได้มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนอย่างสม่ำเสมอ
- หลักฐานที่เด็กต้องทำงานในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (WFCL) [15 นาที]
- ขอให้ผู้เข้าร่วมคิดเกี่ยวกับหลักฐานดิจิทัลและหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการกรณีการบังคับใช้แรงงานหรือการค้ามนุษย์ จากนั้น ให้ช่วยกันระดมสมองเป็นกลุ่มใหญ่ๆ โดยกระบวนการเขียนแนวคิดลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต โดยอาจจะใช้ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ นำการอภิปราย
- หลักฐานที่แสดงว่า มีการดำเนินการจัดหางานและแรงงานแบบผิดกฎหมาย

- หลักฐานที่แสดงว่า แรงงานต้องทำงานที่แตกต่างไปจากงานที่ทำสัญญาหรือข้อตกลง
- หลักฐานที่แสดงถึงการข่มขู่ คุกคาม
- หลักฐานที่แสดงว่า ไม่มีการชำระหรือจ่ายเงินค่าจ้าง/ค่าตอบแทน
- หลักฐานที่แสดงว่า มีการแยก/จำแนก หรือกักขังไว้แบบโดดเดี่ยว แยกขาดจากโลกภายนอก
- หลักฐานที่แสดงว่า มีการกระทำความผิดที่ผิดกฎหมาย [20 นาที]
- ขอให้ทบทวนหลักฐานตามที่ผู้เข้าร่วมเสนอ และเลือกแนวคิดบางอย่างมาใช้ จากนั้นขอให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายวิธีการในการค้นหา และเก็บรวบรวมหลักฐานต่างๆ [10 นาที]
- สรุปภาพรวม ถาม-ตอบ และข้อความ/ประเด็นหลักด้านล่างนี้ [10 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- หลักฐานสามารถนำมาใช้ในการพิสูจน์กรณีหรือพฤติการณ์การกระทำความผิด การทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของหลักฐานในการนำมาประกอบการฟ้องร้องดำเนินคดีจึงมีบทบาทสำคัญ
- การคิดถึงวิธีพิสูจน์องค์ประกอบของการกระทำความผิดหลายรูปแบบวิธี สามารถเพิ่มโอกาสในการแสวงหาหลักฐานที่เกี่ยวข้องและใช้หลักฐานในการดำเนินคดี

Photo Credit: Arcadiuș, 2011, Paraguay

บทเรียน 2.5 การสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย

วัตถุประสงค์ :

- การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ บทบาท และมุมมองการสัมภาษณ์ ซึ่งทำให้เกิดการปฏิบัติที่ดี เหมาะสม และตอบสนองต่อลักษณะของคดีที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์
- การฝึกปฏิบัติการนำทักษะการสัมภาษณ์มาปรับใช้ และเรียนรู้เพิ่มเติม ตลอดจนสร้างความมั่นใจในการทำสัมภาษณ์ ที่แสดงถึงการเคารพต่อสิทธิและศักดิ์ศรีของเหยื่อ/ผู้เสียหาย

เวลา :

 [3 ชั่วโมง 30 นาที]

ขั้นตอน :

- แบบฝึกหัด 2.5.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย [10 นาที]
- เริ่มต้นนำเสนอพาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.5 : การสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย (โดยให้หยุดที่หน้าการสาธิตการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย)
- แบบฝึกหัด 2.5.2 : การสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย [50 นาที]
- สิ้นสุดการนำเสนอพาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.5: การสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย [10 นาที]
- แบบฝึกหัด 2.5.3 การเตรียมการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย
- แบบฝึกหัด 2.5.4 : การสัมภาษณ์เด็ก [60 นาที]

วัสดุอุปกรณ์/สิ่งที่ต้องจัดเตรียม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.5: การสัมภาษณ์ เหยื่อ/ผู้เสียหาย
- เครื่องฉายโปรเจคเตอร์

- สำเนาเอกสารแผ่นข้อมูล 2.5.1 เอ แนวทางการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย จำนวน 2 แผ่น
- สำเนาเอกสารแผ่นข้อมูล 2.5.1 บี สถานการณ์การสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย
- สำเนาเอกสารเครื่องมือ 2.5.1 เอ : แนวทางสำหรับการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย - การบ่งชี้กรณี การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์
- สำเนาเอกสารเครื่องมือ 2.5.1 เอ : การประเมินว่าเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์หรือไม่
- สำเนากรณีศึกษาหลักสูตรโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ 1-4
- สำเนาเอกสารเครื่องมือ 2.5.4 เอ : แนวทางการสัมภาษณ์เด็ก - การบ่งชี้กรณีการใช้แรงงานเด็ก
- สำเนาเอกสารเครื่องมือ 2.5.4 บี : การประเมินว่าเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็กหรือไม่
- สำเนาเอกสารข้อมูล 2.5.4 เอ แนวทางการสัมภาษณ์เด็ก จำนวน 2 ชุด
- สำเนาเอกสารข้อมูล 2.5.4 บี สถานการณ์การสัมภาษณ์เด็ก

การสัมภาษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมภาษณ์ในกระบวนการดำเนินคดีการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์เหยื่อ/ผู้เสียหายสามารถให้ข้อมูลหลายๆ เพื่อสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับคดี และทำให้เกิดข้อเท็จจริงทั้งการให้ปากคำของเหยื่อ/ผู้เสียหาย ซึ่งสามารถนำมาใช้นำเสนอในคำฟ้องได้ ดังนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการ หรือความจำเป็นของเหยื่อ/ผู้เสียหาย (รวมถึงความต้องการเฉพาะด้านเพศสภาพและความต้องการของเด็ก) ช่วยให้สร้างความรู้สึกและความเป็นกันเอง หรือการดูแลเหยื่อ/ผู้เสียหาย ตามกระบวนการได้ดียิ่งขึ้น และช่วยให้กระบวนการทำการสัมภาษณ์ทำได้ดีและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ พึงแสดงออกต่อเหยื่อ/ผู้เสียหายด้วยความเคารพ และควรขอความเห็นชอบจากเหยื่อ/ผู้เสียหายก่อนทำการสัมภาษณ์ ในขณะที่ควรจัดเตรียมล่ามภาษา และอาจจะขอใช้ในคราวที่จำเป็น เพื่อสร้างความเข้าใจประเด็นการซักถามกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย ทั้งนี้ ให้พยายามรักษาความลับของการสัมภาษณ์ เพื่อดูแลความปลอดภัยการสร้างความเชื่อถ้อยต่างๆ ของเหยื่อ/ผู้เสียหาย

ในส่วนของเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์เบื้องต้น เป็นไปเพื่อประเมินว่า มีบุคคลที่เข้าข่ายการเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายของกรณีการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์หรือไม่ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจ และสร้างความคุ้นเคยต่อตัวชีวิตประเภทต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรม และความเจ็บปวดของเหยื่อ/ผู้เสียหายที่อาจจะมียู่ และต้องทำความเข้าใจ เพื่อฝึกความอดทน ซึ่งในส่วนนี้ จำเป็นต้องมีการวางแผน (planning) และการเตรียมความพร้อม (preparation) สำหรับการสัมภาษณ์ ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่จำเป็น และถูกต้องตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ อนึ่ง ขอให้พึงระลึกไว้เสมอว่า ต้องหลีกเลี่ยงการกระทำใดๆ ที่เป็นการสร้างความเจ็บปวดซ้ำเติมให้กับเหยื่อ/ผู้เสียหาย อาทิ การขอร้องให้การสัมภาษณ์ด้วยเทปวิดีโอ (โดยต้องเป็นไปตามกฎหมาย และได้รับคำยินยอมก่อน) ซึ่งจะช่วยให้มีต้องทำการสัมภาษณ์ในเรื่องเดิมๆ ซ้ำไปมา ในส่วนนี้ จำเป็นต้องฝึกอบรมผู้สัมภาษณ์ในกรณีเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์อย่างจริงจัง เพื่อให้ความเข้าใจวิธีการ และกระบวนการที่ดี เหมาะสมในการนำมาใช้ตอบสนอง หรือดูแลความต้องการหรือความจำเป็นของเหยื่อ/ผู้เสียหาย รวมถึงการดูแลความเจ็บปวดต่างๆ

การคัดกรองเหยื่อ/ผู้เสียหาย

ในการทำการสัมภาษณ์ครั้งแรกๆ จะมีการคัดกรองลักษณะของบุคคลที่เป็นเหยื่อ/ผู้เสียหาย หรือการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์ ในบางประเทศ บุคคลไม่สามารถเข้าข่ายการเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายได้ เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องในการฟ้องร้องดำเนินคดี นั่นหมายความว่าบุคคลใดๆ จะไม่สามารถเข้าถึงบริการ หรือการดูแลในส่วนที่เกี่ยวกับเหยื่อ/ผู้เสียหายได้ เว้นแต่มีส่วนเกี่ยวข้องในการฟ้องร้องดำเนินคดี ลักษณะการสัมภาษณ์เช่นนี้ อาจจะทำให้ดำเนินการโดยผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์แรกๆ องค์กรภาคประชาสังคม เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย พนักงานตรวจแรงงาน หรืออื่นๆ ที่สามารถประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ทั้งนี้ ให้พึงระลึกหรือเข้าใจว่า ในหลายๆ ครั้ง เหยื่อ/ผู้เสียหายจากการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ อาจจะไม่เห็นว่าเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายจากกระบวนการดังกล่าว ดังนั้น บุคคลที่ทำการสัมภาษณ์ต้องพยายามตรวจสอบ ดูข้อเท็จจริง และสอบถามคำถามเพื่อระบุหรือบ่งชี้ลักษณะของบุคคลดังกล่าว

เหยื่อ/ผู้เสียหายที่มีประสบการณ์การถูกล่วงละเมิด หรือถูกเลือกปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมักจะเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เพื่อแสวงประโยชน์ทางเพศ ต้องประสบกับการตีตราหรือเหมารวมเชิงลบ อาทิ กรณีแรงงานข้ามชาติหญิง มีความเสี่ยงต่อการถูกส่งกลับ อาจจะถูกละเลยหรือตีตราว่า พวกเธอแสวงสร้างทำตัวเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายของการค้ามนุษย์ เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกส่งกลับ อีกทั้งเหยื่อ/ผู้เสียหายอาจจะรู้สึกเพิกเฉย มิให้ความสำคัญในการเข้าร่วม หรือให้ความร่วมมือ หากในกระบวนการพบว่า มีสมาชิกในครอบครัวที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินการที่เป็นการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์ อาทิ การที่บิดา-มารดา

ผู้ปกครองเป็นผู้ดำเนินการจัดหางานให้กับบุตรหลานเหยื่อ/ผู้เสียหายอาจจะมีแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ ทำให้ไม่แสดงตนเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหาย อาทิ จำเป็นต้องเก็บ หมา และชำระหนี้สินที่เกิดขึ้นจากการจัดหางานของนายหน้า ในส่วนนี้สามารถดูข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวชี้วัดได้ในบทเรียน 1.3 โดยมีข้อมูลเพิ่มเติมนำเสนอในบทเรียนที่ 3

รูปแบบการสัมภาษณ์แบบ PEACE โมเดล

ในการดำเนินการเพื่อตรวจพิสูจน์ว่าบุคคลนั้นๆ เกี่ยวข้อง หรือเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายจากการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์ จำเป็นต้องทำการสัมภาษณ์ ในขณะที่การสัมภาษณ์จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย และพนักงานตรวจแรงงานสามารถดำเนินการฟ้องร้องได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

PEACE โมเดล¹⁵ (สำหรับการสืบสวนสอบสวน) เป็นการพัฒนาจากความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย และนักจิตวิทยาของประเทศอังกฤษและเวลส์ โดยเป็นแนวทางที่นำมาใช้ร่วมกันเป็นทีม เพื่อสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ และทำให้เกิดความชัดเจนของข้อเท็จจริง การได้รับ/แสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเก็บรวบรวมหลักฐานต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาหรือตัดสินดำเนินคดี ทั้งนี้ อาจจะไม่มีความจำเป็นใดๆ ตายตัวสำหรับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์ ดังนั้นในการสัมภาษณ์จึงต้องประกอบด้วยชุดคำถามที่เน้นเกี่ยวกับองค์ประกอบของความรุนแรง หรือการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้น (สำหรับการค้ามนุษย์ จะหมายถึง การกระทำ (act) วิธีการ (means) และวัตถุประสงค์ (purpose) โดยดูรายละเอียดองค์ประกอบได้จากบทเรียน 1.2 ทั้งนี้ คำว่า “PEACE” มาจาก

P	การวางแผน (planning) และการเตรียมความพร้อม (preparation)
E	การสร้างความสัมพันธ์ (engage) และอธิบาย (explain)
A	เนื้อหาสาระแห่งคดี (account)
C	การปิดการสัมภาษณ์ (closure)
E	การประเมินผล (evaluation)

การสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย : เมื่อทำการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย ให้นำโมเดล PEACE มาใช้ โดยมีคำอธิบายต่างๆ ดังนี้

P : การวางแผน (planning) และการเตรียมความพร้อม (preparation)

การทำการสัมภาษณ์ให้ดำเนินการวางแผน และการเตรียมความพร้อมให้เสร็จสิ้นก่อน โดยในส่วนนี้ ครอบคลุมถึงการประเมินเพื่อกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ การกำหนดทีม/บุคคลที่จะเข้าร่วมการสัมภาษณ์ และการเลือกหรือกำหนดลักษณะการจัดทำการสัมภาษณ์

15. Investigating Human Trafficking Cases Using a Victim-centered Approach: A Trainer's Manual on Combating Trafficking in Persons for Capacity-building of Law Enforcement Officers in Antigua and Barbuda, Belize, Jamaica, and Trinidad and Tobago. International Organization for Migration (IOM), 2018. <https://publications.iom.int/books/investigating-human-trafficking-cases-using-victim-centred-approach-trainers-manual-combating>

การประเมินก่อนการสัมภาษณ์ : เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการก่อนการสัมภาษณ์บุคคลที่อาจจะเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายจากการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางการสัมภาษณ์ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด การประเมินดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการพิจารณา ได้แก่

1. สภาพร่างกายของผู้เสียหาย
2. สภาพอารมณ์-จิตใจ¹⁶ ของเหยื่อ/ผู้เสียหาย
3. ความเป็นมาของกรณีที่เกิดขึ้น
4. สัญชาติ อายุ และเพศ (สภาพ) ของเหยื่อ/ผู้เสียหาย
5. สภาพแวดล้อม และอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์
6. การคาดการณ์แนวทางการสืบสวนสอบสวน (ในส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย) และ
7. กรอบระยะเวลา และตารางการสัมภาษณ์

การกำหนดทีม/บุคคลที่จะเข้าร่วมการสัมภาษณ์ : โดยแนวคิดแล้ว การทำงานเป็นทีม หมายถึง การมีพนักงานสืบสวน และ/หรือเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายทำหน้าที่สัมภาษณ์ร่วมกันอย่างน้อย 2 คน และหากเป็นไปได้ อาจจะมีการเข้าร่วมของทนายความซึ่งเข้าร่วมทำการสัมภาษณ์ร่วมกันเป็นคณะบุคคล¹⁷ ในส่วนนี้ จะเป็นประโยชน์ หากสามารถพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายและอัยการ/ทนายก่อนทำการสัมภาษณ์ เพื่อให้มีการทำงานแผนการสัมภาษณ์ที่ชัดเจน และต้องระมัดระวังและสร้างสมดุลระหว่างการแสวงหาหลักฐานที่ดีที่สุดควบคู่กับการรักษาประโยชน์ที่ดีที่สุดสำหรับเหยื่อ/ผู้เสียหาย ทั้งนี้ทีมที่เข้าทำการสัมภาษณ์ควรตระหนักอยู่เสมอถึงประเด็นที่ต้องการรับฟังจากการสัมภาษณ์ คือ การใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์ เหยื่อ/ผู้เสียหาย ความเป็นมา และรูปแบบการปฏิบัติจำเพาะทางวัฒนธรรม ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาหรือให้ความสำคัญ ซึ่งจะทำให้เกิดการดูแลสร้างความเชื่อมั่น และรักษาความปลอดภัยให้กับเหยื่อ/ผู้เสียหาย ทั้งนี้ ประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ใดๆ คือ การทำความเข้าใจข้อมูลพื้นฐานที่แสดงถึงการเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายของบุคคลนั้นๆ

การเลือกหรือกำหนดลักษณะการจัดทำการสัมภาษณ์ : ในส่วนนี้ถือเป็นการทำความเข้าใจ และปรับลักษณะการสัมภาษณ์ให้เหมาะสมกับความต้องการ หรือความจำเป็นของเหยื่อ/ผู้เสียหาย (โดยหมายรวมถึงเพศสภาพ) ซึ่งบุคคลที่เข้าทำการสัมภาษณ์ควรผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ ซึ่งควรครอบคลุมแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ และความอ่อนไหวด้านเพศสภาพ (gender-sensitive approach)¹⁸ และในกรณีที่จำเป็นต้องใช้ล่ามแปลภาษา ก็ควรเป็นล่ามที่ผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว และต้องดูแลให้ใช้ล่ามแปลภาษาที่เข้าทำงานสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย กับการสัมภาษณ์บุคคลต้องสงสัยการแสวงประโยชน์ หรือการค้ามนุษย์ ซึ่งกระทำการต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย

16. ในส่วนนี้หมายถึง บุคลิกลักษณะทางกายภาพ และสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เสียหาย

17. Investigating Human Trafficking Cases Using a Victim-centered Approach: A Trainer's Manual on Combating Trafficking in Persons for Capacity-building of Law Enforcement Officers in Antigua and Barbuda, Belize, Jamaica, and Trinidad and Tobago. International Organization for Migration (IOM), p. 39, 2018.

<https://publications.iom.int/books/investigating-human-trafficking-cases-using-victim-centred-approach-trainers-manual-combating>

18. Inter-Agency Coordination Group against Trafficking in Persons, "The gender dimensions of human trafficking", Issue Brief, 4:1-3.

<http://icat.network/sites/default/files/publications/documents/ICAT-IB-04-V.1.pdf>

ความละเอียดอ่อนทางเพศสภาพ (gender sensitivity) : การใช้หรือกระทำความรุนแรงต่อเหยื่อ/ผู้เสียหายผู้หญิง ครอบคลุมตั้งแต่ประสบการณ์ของการถูกแสวงประโยชน์ทางเพศ จนถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างจากการถูกกระทำซ้ำต่างๆ อันเป็นเหตุมาจากความคิด ความเชื่อ หรือมายาคติเกี่ยวกับความรุนแรง และยอมทำให้เกิดการเชื่อหรือคิดแบบผิดๆ ของผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เหยื่อยอมถดถอยหรือปฏิเสธการรับความช่วยเหลือ ควบคู่กับการที่หน่วยงาน/กลไกปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย และส่งผลให้จำนวนเหยื่อ/ผู้เสียหายมีไม่มากนัก และกระทบต่อจำนวนคดีที่มีการสืบสวนสอบสวน การฟ้องร้อง/ดำเนินคดี รวมถึงการพิจารณาตัดสินและการลงโทษต่างๆ

ทั้งนี้ในการดำเนินการเกี่ยวกับกรณีการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ ควรนำแนวทางการสร้างความตระหนัก และความละเอียดอ่อนทางเพศสภาพมาใช้ เพื่อดูแลให้มีการปฏิบัติต่อบรรดาเหยื่อ/ผู้เสียหายทุกคนด้วยความเป็นธรรมและความเสมอภาค กระบวนการปฏิบัติที่ควรเป็น คือ การสอบถาม เหยื่อ/ผู้เสียหายว่า มีความประสงค์จะให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสัมภาษณ์ตลอดจนผู้ให้บริการดูแลต่างๆ ที่ต้องเข้าช่วยเหลือเหยื่อ/ผู้เสียหาย มีเพศสภาพใดๆ เป็นพิเศษไหม โดยต้องไม่ใช้สมมติฐานว่าต้องเป็นบุคคลเพศเดียวกันกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย และขอให้พยายามให้ตอบสนอง หรือดูแลความต้องการหรือความจำเป็นของเหยื่อ/ผู้เสียหายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การแจ้งให้เหยื่อ/ผู้เสียหายทราบถึงระยะเวลา และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในวิธีการที่เหยื่อ/ผู้เสียหายสามารถทำความเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ (อาทิ ใช้ภาษาที่สามารถสื่อสารหรือทำความเข้าใจได้ และในระดับภาษาที่เหมาะสม ตามพื้นฐานการศึกษา และวัฒนธรรมของบุคคลนั้นๆ เป็นต้น) นอกจากนี้ ยังพึงให้ความสำคัญการเข้าร่วม หรือเกี่ยวพันของเหยื่อ/ผู้เสียหาย ในกระบวนการคิด และตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการฟ้องร้องหรือดำเนินคดีใดๆ จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำยินยอมของเหยื่อ/ผู้เสียหายนั้นๆ อย่างแท้จริงแล้วเท่านั้น ในขณะที่ เหยื่อ/ผู้เสียหายจากการแสวงประโยชน์ทางเพศอาจจะรู้สึกกลัวครอบครัวและชุมชนของตนเองรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น และกลายเป็นลักษณะการตัดสินใจหรือเหมาวมต่างๆ ซึ่งกระบวนการพูดคุยกับเหยื่อ/ผู้เสียหายถึงการให้ความสำคัญในการเก็บรักษาความลับ และการทำงานแบบรักษาความลับและปกป้องอัตลักษณ์ของเหยื่อ/ผู้เสียหาย ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดหรือคลายความกังวลดังกล่าวได้

การกำหนดเลือกสถานที่สำหรับการสัมภาษณ์ : โดยหลักการแล้ว ไม่ควรทำการสัมภาษณ์ในพื้นที่ หรือสถานที่ตั้งซึ่งเหยื่อ/ผู้เสียหายถูกกระทำการละเมิดหรือแสวงประโยชน์ อาทิ สถานที่ทำงาน ในขณะที่การดำเนินการต่างๆ ต้องทำในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เป็นส่วนตัว และปราศจากการมองเห็นหรือการสอดแทรกขัดจังหวะใดๆ รวมถึงควรเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่น และสร้างความสะดวกสบาย แต่ทว่า หากเป็นไปได้ การสัมภาษณ์ควรดำเนินการในพื้นที่กลางๆ อาทิ พื้นที่ซึ่งจัดทำและออกแบบให้เป็นมิตรต่อเด็กหรือเหยื่อ/ผู้เสียหาย ซึ่งตั้งอยู่ในสถานีตำรวจหรือสำนักงานแรงงานใดๆ หรือในพื้นที่ภายนอกสำนักงานเหล่านี้ ในกรณีที่ไม่มีสถานที่ที่เหมาะสม โดยหากเป็นไปได้ สถานที่ซึ่งเป็นมิตรต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย ควรประกอบด้วย การมีแสงสว่างแบบอ่อนๆ การมีที่นั่งยาวแบบนุ่มๆ พร้อมหมอนหนุนหรือรองหลัง ของเล่นสำหรับเด็กๆ และสื่อลักษณะใดๆ ที่แสดงถึงการยินดีต้อนรับ และมีสภาพแวดล้อมที่เป็นกลาง การสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหายจำเป็นต้องใช้ทั้งความพยายามอดทนในการรับฟัง และทำความเข้าใจอย่างจริงจัง เนื่องจากโดยลักษณะการสัมภาษณ์แล้ว จะเป็นการถามเหยื่อ/ผู้เสียหายให้บอกเล่าประสบการณ์อันเจ็บปวดหรือขมขื่น และจำเป็นต้องใช้เวลาเพื่อให้บุคคลนั้นๆ ให้ความไว้วางใจ และลำดับเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ อย่างครบถ้วน และเป็นระบบ ทั้งนี้ ควรมีการหยุดพักเบรกระหว่างการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการดำเนินการกับเหยื่อ/ผู้เสียหายที่เป็นเด็ก การสัมภาษณ์ที่มักจะทำได้ดี และได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์คือการคอยดูแลความรู้สึก หรือความต้องการของเหยื่อ/ผู้เสียหาย อาทิ การจัดหาอาหาร-เครื่องดื่ม บริการทางการแพทย์/ยารักษาโรค การดูแลจิตใจ การให้ที่พัก และการพิจารณาประเด็นความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย¹⁹ รายละเอียดข้อมูลในส่วนของการดูแลความต้องการของเหยื่อ/ผู้เสียหาย ดูได้จากบทเรียน 3.1

19. Toolkit to Combat Trafficking in Persons. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), p. 266, 2008.

<https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2008/electronic-toolkit/electronic-toolkit-to-combat-trafficking-in-persons---index.html>

การบันทึกการสัมภาษณ์ (recording interviews) : ในช่วงที่เตรียมความพร้อมการสัมภาษณ์ ควรกำหนดวิธีการในการเก็บ/บันทึกการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน ไม่ว่าจะใช้เทปวีดิทัศน์บันทึกภาพ-เสียง เทปบันทึกเสียง หรือการบันทึกข้อความต่างๆ ทั้งนี้ โดยทั่วไปมักจะใช้การบันทึกเทปวีดิทัศน์ เนื่องจากสามารถบันทึกทั้งอวัจนและวัจนภาษา ช่วยลดหรือป้องกันการทำการสัมภาษณ์ซ้ำๆ ในประเด็นเดียวกัน และดูแลไม่สร้างความเจ็บปวดซ้ำเติมให้กับเหยื่อ/ผู้เสียหาย²⁰ และในบางประเทศ มีกฎหมายกำหนดให้ใช้สื่อวีดิทัศน์ที่มีการบันทึกคำให้การต่างๆ เป็นส่วนหนึ่งของการเบิกความ หรือการให้การระหว่างการพิจารณาคดี ในขณะที่เหยื่อ/ผู้เสียหายอาจจะรู้สึกกลัว หรือไม่สะดวกใจในการให้บันทึกเทปวีดิทัศน์ในระหว่างการสัมภาษณ์ เนื่องจากเกรงว่า นักค้ายหรือนักข่าวหรือผู้แสวงประโยชน์จะสามารถรู้หรือชี้ตัวบุคคลดังกล่าวได้ ในขณะที่เหยื่อ/ผู้เสียหายบางรายอาจจะมีอาการต่อต้านหรือไม่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์อย่างจริงจัง ซึ่งทำให้ไม่สามารถนำการบันทึกดังกล่าวไปใช้ในการไต่สวนมูลฟ้อง หรือเบิกความดำเนินคดีในชั้นศาลได้ และในบางส่วนอาจจะเป็นผลมาจาก ภาวะป่วยทางจิตหลังจากเผชิญเหตุการณ์รุนแรง (Post-Traumatic Disorder - PTSD) หรือความเกรงกลัวต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ส่วนการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ใช้งบประมาณน้อยกว่า และสามารถนำมาใช้ได้ในวงกว้างสำหรับประกอบการไต่สวน หรือเบิกความในชั้นศาลได้มากกว่าเทปวีดิทัศน์ แต่ก็มีข้อจำกัดที่ไม่มีการบันทึกอวัจนภาษา ในขณะที่มีข้อดีคือการปกปิดหรือคุ้มครองอัตลักษณ์ของเหยื่อ/ผู้เสียหาย ในส่วนของการบันทึกการสัมภาษณ์เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นสิ่งที่ทำได้ แต่ค่อนข้างใช้เวลาในการดำเนินการ และอาจจะมีปัญหาเรื่องการดูแลรักษาความถูกต้องของเนื้อหาต่างๆ

E : การสร้างความคุ้นเคย (engage) และอธิบาย (explain)

ในช่วงเริ่มต้นการสัมภาษณ์ ให้ทีมสัมภาษณ์แนะนำตัว และอธิบายกระบวนการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบถึงความคาดหวัง หรือจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ จากนั้น ให้สอบถามบุคคลที่อาจจะเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหายว่า ต้องการให้เรียกชื่าคำแทนหรือชื่ออะไร เหยื่อ/ผู้เสียหายอาจจะไม่คุ้นชินกับการถูกถามเรื่องคำยินยอมหรือความสมัครใจ อาจจะแสดงออกถึงความสับสนความวิตกกังวลต่างๆ เช่นเดียวกัน เหยื่อ/ผู้เสียหายอาจจะรู้สึกไม่ค่อยสบายใจ หรือสะดวกใจจะพูดคุยถึงเรื่องส่วนตัวมากๆ และเป็นประเด็นที่สร้างความเจ็บปวด ซึ่งตนเองมีประสบการณ์ หรือได้รับการเรียนรู้มา และประสงค์จะเก็บรักษาเป็นความลับของตนเอง ดังนั้น การอบรมผู้สัมภาษณ์ให้เข้าใจ และตระหนักถึงลักษณะพฤติกรรมและการแสดงออกต่างๆ ระหว่างการสัมภาษณ์ จึงเป็นสิ่งสำคัญ และต้องพยายามสังสม ฝึกหัดให้มากพอ อาทิ การสร้างความรู้สึกรู้สึกไว้วางใจ และความเป็นมิตรกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย การเคารพต่อลักษณะ จังหวะ ความช้าเร็วของการแสดงออก การอ่อนไหว และการให้ความเคารพต่อผู้ให้สัมภาษณ์ นอกจากนั้น ผู้สัมภาษณ์ต้องระมัดระวังไม่ถามคำถามที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือไม่จำเป็นเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผ่านมาของเหยื่อ/ผู้เสียหาย ไม่ว่าจะโดยเหตุผลใดๆ ก็ตาม ให้พยายามใช้ยุทธศาสตร์การทำให้เหยื่อ/ผู้เสียหายรู้สึกสบายๆ เป็นกันเองมากที่สุดในช่วงการสัมภาษณ์ อาทิ อำนวยความสะดวกให้บุคคลนั้นๆ สามารถเขียนคำหรือประโยคใดๆ หากรู้สึกไม่สะดวกใจที่จะพูดหรือสื่อสารออกมา

การอธิบาย (explain)²¹ : ทีมผู้สัมภาษณ์ควรอธิบายประเด็นดังต่อไปนี้ :

- สมาชิกของทีมเป็นใครบ้าง
- ตำแหน่ง หน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคลในทีม

20. Toolkit to Combat Trafficking in Persons. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), pp. 266-67, 2008.

<https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2008/electronic-toolkit/electronic-toolkit-to-combat-trafficking-in-persons---index.html>

21. Investigating Human Trafficking Cases Using a Victim-centred Approach: A Trainer's Manual on Combating Trafficking in Persons for Capacity-building of Law Enforcement Officers in Antigua and Barbuda, Belize, Jamaica, and Trinidad and Tobago. International Organization for Migration (IOM), 2018. <https://publications.iom.int/books/investigating-human-trafficking-cases-using-victim-centred-approach-trainers-manual-combating>

- ประสบการณ์ของตนเองต่อลักษณะงานนี้
- การทำงานกับบุคคลที่ต้องประสบหรือเผชิญสถานการณ์คล้ายคลึงกัน และมากกว่า 1 กรณี
- การตรวจสอบความต้องการพื้นฐานของบุคคลที่อาจจะตกเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหาย (ความเจ็บปวด ความหวาด-กระหาย และความรู้สึกร้อน-หนาว)
- การอธิบายถึงสิ่งที่กำลังจะทำหรือเกิดขึ้น

การแจ้งให้ทราบ (inform)²²: ผู้สัมภาษณ์ควรอธิบายถึงสิ่งที่กำลังทำในการสัมภาษณ์ และประเด็นหรือความคาดหวังจากการสัมภาษณ์ ซึ่งอาจจะดำเนินการในประเด็นหรือหัวข้อต่างๆ ดังนี้

- **การชี้แจง ขยายรายละเอียดเกี่ยวกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ :** การอธิบายถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และสิ่งที่ทีมสัมภาษณ์พยายามจะเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์
- **การอธิบายถึงกระบวนการส่ง/รับตัวในสถานีดำรวจ ซึ่งเป็นจุดนัดทำการสัมภาษณ์ :** การอธิบายเหตุผลและขั้นตอนการดำเนินการโดยทันที หลังจากที่เดินทางมาถึงสถานีดำรวจ การดูแลให้กระบวนการในบางขั้นตอน ดำเนินการโดยดูแล และรักษาความเป็นส่วนตัว
- **การอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้าง และกระบวนการของการสัมภาษณ์ :** การอธิบายเป็นขั้นๆ เกี่ยวกับวิธีการดำเนินการสัมภาษณ์
- **การอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของล่ามแปลภาษา / ผู้อธิบายทางวัฒนธรรม / บุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง :** การชี้แจงให้ทราบว่าเมื่อไรที่อาจจะคาดหวัง / ไม่ควรคาดหวังจากบุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าว

ระหว่างการสัมภาษณ์ ให้คอยดูแลเรื่องความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรม หรือการแสดงออก ซึ่งในส่วนนี้ จำเป็นต้องมีการนำเสนอ หรือทำความเข้าใจโดยสรุปเกี่ยวกับประเด็นด้านชาติพันธุ์ หรือเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา และประเด็นต่างๆ ของประเทศใดๆ รวมถึงคำเฉพาะที่ไม่เหมาะสม และไม่สมควรนำมาใช้กับเหยื่อ/ผู้เสียหาย การดูแลและรักษาลักษณะการใช้ หรือการแสดงออกของอวัจนภาษาที่ไม่เข้มข้มคุกคาม การใช้ภาษาแบบเปิด และภาษาเชิงบวก การสร้างลักษณะความเป็นมิตรต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย ก่อนที่จะอธิบายถึงกระบวนการสัมภาษณ์ และประเด็นที่เกี่ยวกับกรณีที่ทำกรสัมภาษณ์ การใช้คำถามถึงเบื้องหลังหรือความเป็นมาในส่วนที่เกี่ยวกับการทำงาน ผลประโยชน์ ที่พัก และประเด็นอื่นๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนา ตลอดจนคำถามอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง และทำให้เหยื่อ/ผู้เสียหาย รู้สึกคุ้นชินกับสิ่งแวดล้อมและบุคคลที่อยู่ในห้องสัมภาษณ์²³

A : เนื้อหาสาระสำคัญแห่งคดี (account)

ในส่วนนี้ถือเป็นประเด็นหลักของกระบวนการสัมภาษณ์ โดยในขั้นตอนนี้ เหยื่อ/ผู้เสียหายจะได้บอกเล่าเรื่องราวของตนเอง ในถ้อยคำ ภาษา หรือสิ่งที่ต้องการบอก โดยไม่มีการขัดจังหวะใดๆ ทีมสัมภาษณ์ควรเลือกใช้คำพูด หรือวลีสั้นๆ เพื่อสร้างความมั่นใจ และเชื่อมั่นในการติดตามรับฟังเรื่องราว อาทิ “ครับ/ค่ะ เล่าต่อได้เลย” และ “หนู/น้องเก่งมากเลย” เพื่อหลีกเลี่ยงการหยุดชะงัก หรือนิ่งเงียบของเหยื่อ/ผู้เสียหาย ซึ่งจะสร้างความรู้สึกไม่คอยสะดวกสบายใจ หรือกระอักกระอ่วนในการบอกเล่าเรื่องราว

22. “Module 8: Interviewing Victims of Trafficking in Persons who are Potential Witnesses” in Anti Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2009 pg. 13-14.

https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module8_Ebook.pdf

23. Investigating Human Trafficking Cases Using a Victim-centered Approach: A Trainer’s Manual on Combating Trafficking in Persons for Capacity-building of Law Enforcement Officers in Antigua and Barbuda, Belize, Jamaica, and Trinidad and Tobago. International Organization for Migration (IOM), 2018. <https://publications.iom.int/books/investigating-human-trafficking-cases-using-victim-centred-approach-trainers-manual-combating>

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ : คำถามแต่ละข้อที่ถาม ควรเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ขอให้พึงระลึกไว้เสมอว่า ต่อดังออกในท่าทีซึ่งเคารพต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย ตลอดเวลาที่มีการดำเนินการสัมภาษณ์ ทั้งการตั้งคำถาม การรับฟังคำตอบ และอื่นๆ โดยการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน²⁴ คือการสืบค้นข้อมูล และแสวงหาข้อเท็จจริงของกรณี รวมถึงการไล่เรียงลำดับเหตุการณ์ต่างๆ โดย

- ใช้ข้อเท็จจริง และหลักฐานต่างๆ มาเชื่อมโยงกับข้อมูลของเหยื่อ/ผู้เสียหาย เพื่อเพิ่มเติม และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเหยื่อ/ผู้เสียหายรายนั้นๆ
- จำแนก แยกแยะ จับกุม และดำเนินการคดีต่อผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์
- ประเมินความเสี่ยงของเหยื่อ/ผู้เสียหาย รวมถึงครอบครัวของเหยื่อ/ผู้เสียหายรายนั้นๆ และเหยื่อ/ผู้เสียหายรายอื่นๆ หากเห็นว่า มีความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นกับเหยื่อ/ผู้เสียหายที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวค่อนข้างมาก ให้พิจารณานำมาตรการต่างๆ มาเสริม

- การกำหนดมาตรการที่เหมาะสมและควรจะเป็น ทั้งในการสืบสวนสอบสวนเชิงรุก หรือระหว่างกระบวนการเพื่อช่วยให้เกิดการทบทวนความคิด และความทรงจำของบุคคลที่อาจจะเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหาย อาจใช้แนวทางการตั้งคำถามเหล่านี้มาปรับใช้

คำถามดังกล่าวต่อไปนี้จะนำมาใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์ เพื่อช่วยให้ผู้ที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้ต้องสงสัยระลึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต

การตั้งคำถามปลายเปิด (open-ended questions) :

คำถามเหล่านี้เน้นให้เหยื่อ/ผู้เสียหายได้บอกเล่าเรื่องราว มากกว่าการตอบแบบง่ายๆ ว่า ใช่หรือไม่ใช่ ตัวอย่างเช่น

- ขอให้คุณเล่าเรื่องเกี่ยวกับ ... ?

24. บทเรียน 8 : การสัมภาษณ์ เหยื่อ/ผู้เสียหายของการค้ามนุษย์ที่อาจจะเป็นพยาน ในคู่มือการต่อสู้กับการค้ามนุษย์สำหรับผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC), 2009 pg. 13-14. www.unodc.org/docuผู้ขายts/human-ค้ามนุษย์/TIP_module8_Ebook.pdf

- ขอให้คุณอธิบายเรื่องเกี่ยวกับ ... ?
- ขอให้คุณลองคิดทบทวนเรื่องอื่นๆ เกี่ยวกับ (สถานการณ์) ?

การตั้งคำถามเฉพาะ (specific questions) : คำถามเหล่านี้เน้นไปที่เหตุการณ์เฉพาะ เพื่อขยายความ หรือสร้างความชัดเจนในบางประเด็น โดยมีคำถามเฉพาะที่เริ่มต้น ด้วย “ที่ไหน” “เมื่อไหร่” “อะไร” และ “ใคร”

นอกจากนั้น ยังมีคำถามบางลักษณะที่ควรหลีกเลี่ยง หรือนำมาใช้แบบระมัดระวัง กล่าวคือ

คำถาม “ทำไม” ซึ่งผู้สัมภาษณ์ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า “ทำไม” เนื่องจากอาจจะส่อไปทางการตำหนิ หรือการกล่าวหาเหยื่อ/ผู้เสียหาย นอกจากนั้น คำถามที่นำมาใช้ควรช่วยสร้างกรอบ เพื่อให้เหยื่อ/ผู้เสียหายสามารถตอบเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น โดยไม่รู้สึกรำคาญใจดี ลักษณะการใช้คำถาม “ทำไม” ที่ส่อถึงการตำหนิ อาทิ

“ทำไมคุณไม่คิดจะหนีล่ะ ในเมื่อคุณมีโอกาสดังนั้น?”

ควรหาวิธีการนำเสนอทางเลือกเชิงบวก (positive alternatives) อาทิ “มีอะไรที่ทำให้ไม่คิด หรือไม่กล้าหลบหนี หรือไม่?”²⁵

คำถามปลายปิด (closed questions) : ในกรณีที่ใช้คำถามปลายเปิด หรือคำถามเฉพาะไม่สามารถทำให้ได้รับข้อมูลต่างๆ ได้ ให้พิจารณานำคำถามปลายปิดมาใช้ โดยจะได้คำตอบในลักษณะ “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” แต่ทว่า ผู้สัมภาษณ์ต้องระมัดระวัง เนื่องจากลักษณะของคำถามปลายปิดทำให้เหยื่อ/ผู้เสียหายพยายามคาดเดาคำตอบหรือสถานการณ์ ในขณะที่เจ้าหน้าที่อาจจะโน้มน้าวโดยทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ชี้นำคำตอบของเหยื่อ/ผู้เสียหาย

คำถามนำ (leading questions) : เป็นลักษณะคำถามที่ชักจูง หรือนำไปสู่คำตอบที่ผู้ตั้งคำถามต้องการ โดยผู้สัมภาษณ์พึงหลีกเลี่ยงการใช้คำถามในลักษณะนี้ ตัวอย่างของคำถามนำ เช่น “เขาเอาเงินหนู/น้องไปทั้งหมดเลย ใช่หรือเปล่า?”

แนวทางในการตั้งคำถามในการสัมภาษณ์

- ถามทีละคำถามในแต่ละช่วงเวลา อย่าใช้คำถามเชิงซ้อน หรือมีหลายๆ คำถามในการถามคราวเดียวกัน
- ใช้คำถามที่กระชับและสั้นง่าย
- ไม่ใช่คำศัพท์เฉพาะ หรือคำที่เหยื่อ/ผู้เสียหายอาจจะไม่เข้าใจ
- ใช้คำถามในโทนเสียงที่ให้การสนับสนุน รับฟัง และเข้าอกเข้าใจ มากกว่าการถามด้วยน้ำเสียงดุดัน
- ขอให้เหยื่อ/ผู้เสียหายช่วยลำดับเรื่องราวต่างๆ เป็นระบบ

C : การปิดการสัมภาษณ์ (closure)

ลักษณะของกระบวนการสัมภาษณ์ควรกระชับ ชัดเจน มีระยะเวลาและประเด็นต่างๆ ที่เหมาะสมกับการดำเนินการ และต้องไม่ส่งผลกระทบต่อใดๆ ในขณะที่ควรสรุปประเด็นหลักๆ ให้กับเหยื่อ/ผู้เสียหาย การใช้คำที่เหมาะสมตามความต้องการของเหยื่อ/ผู้เสียหาย และเปิดโอกาสให้เหยื่อ/ผู้เสียหายสามารถแก้ไขรายละเอียดข้อผิดพลาดต่างๆ ได้ ทั้งนี้ ก่อนที่จะปิดการสัมภาษณ์ ควรเปิดโอกาสและให้เวลาเหยื่อ/ผู้เสียหายได้ซักถามที่ผู้ให้สัมภาษณ์ ในขณะที่ทีมสัมภาษณ์ควรอธิบายรายละเอียดของแผนงานที่จะ

25. Trafficking in Persons Victim Identification and Assistance. International Organization for Migration (IOM), 2020.
<https://publications.iom.int/books/trafficking-persons-victim-identification-and-assistance-training-guide>

ดำเนินการในขั้นต่อไป นอกจากนั้น ในกรณีที่ผู้สัมภาษณ์เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ควรเตรียมพร้อมความรู้เกี่ยวกับกลไกการส่งต่อภายในประเทศด้วย²⁶

E : การประเมินผล (evaluation)

นอกจากการประเมินหลักฐาน และข้อมูลที่ได้รวบรวมได้ สิ่งสำคัญอีกอย่าง คือ การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้สัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์ โดยการประเมินผลการสัมภาษณ์ควรจัดทำขึ้นภายหลังจากที่การสัมภาษณ์แต่ละครั้งเสร็จสิ้น การประเมินควรครอบคลุมทั้ง เนื้อหาต่างๆ ที่รวบรวมได้ และการดำเนินการ

การเปลี่ยนแปลงคำให้การที่เป็นสาระสำคัญแห่งคดี : กรณีที่การสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ และการใช้แรงงานบังคับ ข้อมูลบุคคลมักจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา²⁷ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงข้อมูลดังกล่าวเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นทั่วโลก และเนื่องจากภาวะความเจ็บปวดต่างๆ ทำให้เหยื่อ/ผู้เสียหายอาจจะไม่ได้บอกเล่าเรื่องราวเรียงตามลำดับ และเหยื่อ/ผู้เสียหายอาจจะจำในสิ่งที่แตกต่างกัน ในระยะเวลาต่างๆ ซึ่งส่วนนี้ทำให้เป็นเรื่องยากสำหรับเหยื่อ/ผู้เสียหายที่จะถ่ายทอดข้อมูลต่างๆ ออกมาได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในช่วงที่เพิ่งเกิดเหตุการณ์ที่สร้างความเจ็บปวดต่างๆ รายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับความเจ็บปวดดูได้จากบทเรียน 3.2 นอกจากนั้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพจิตใจที่ได้รับการกระทบกระเทือนจากเหตุการณ์ที่รุนแรง หรือ PTSD เหยื่อ/ผู้เสียหายอาจจะถูกข่มขู่ คุกคาม หรือรู้สึกกลัวที่จะฟ้องร้องดำเนินคดี ลักษณะความสับสน หรือการเปลี่ยนแปลงไปมาของเรื่องราวที่เหยื่อ/ผู้เสียหายบอกเล่า ไม่ควรพิจารณาเป็นเรื่องการโกหก ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงข้อมูลต่างๆ อาจจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการต่อสู้คดี เนื่องจากจำเลยมักจะต่อสู้กลับ และแสดงให้เห็นว่าเหยื่อ/ผู้เสียหายให้ข้อมูลเท็จ หรือไม่น่าเชื่อถือ ดังนั้น เพื่อเป็นการต่อสู้คดี และรักษาความน่าเชื่อถือของเหยื่อ/ผู้เสียหาย กระบวนการพิจารณาทำสำนวนและยื่นฟ้องคดี ควรดำเนินการโดยประสานข้อมูลระหว่างประวัติ หรือเรื่องราวของเหยื่อ/ผู้เสียหายกับหลักฐานอื่นๆ

การสัมภาษณ์เด็ก^{28 29}

ประสิทธิภาพของกระบวนการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหายของการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สัมภาษณ์ในการบริหารจัดการความกลัว การสร้างความเป็นมิตร และการถามคำถามต่างๆ อย่างระมัดระวัง ซึ่งในส่วนนี้สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในกรณีที่ผู้สัมภาษณ์เป็นเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย เมื่อทำการสัมภาษณ์เด็ก ยิ่งต้องระมัดระวังเพิ่มขึ้นเนื่องจากเด็กมีประสบการณ์การถูกล่วงละเมิดย่อมรู้สึกอับอาย และไม่ต้องการบอกเล่าประสบการณ์กับผู้สัมภาษณ์ ทำให้เลือกที่จะไม่นำเสนอ หรือบอกเล่าประสบการณ์ และแม้กระทั่งไม่จำพฤติการณ์ดังกล่าวอีกเลย เด็กอาจจะมีการเพิ่มหรือขยายเรื่องเล่า (อาทิ โดยกล่าวถึงยานพาหนะรถยนต์ต่างๆ) และถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องพยายามทำให้คำตอบชัดเจน โดยอ้างอิงไปที่เนื้อคำถาม แต่ต้องหลีกเลี่ยงการใช้สรรพนามที่สร้างความสับสน หรือความเข้าใจผิด กระบวนการที่แสดงออกทั้งการให้ความเคารพต่อเด็ก และการสร้างความเป็นมิตร ทำให้เด็กเริ่มมีความสะดวกใจในการพูดคุยนานยิ่งขึ้น

26. Investigating Human Trafficking Cases Using a Victim-centered Approach: A Trainer's Manual on Combating Trafficking in Persons for Capacity-building of Law Enforcement Officers in Antigua และ Barbuda, Belize, Jamaica, and Trinidad and Tobago. International Organization for Migration (IOM), 2018. <https://publications.iom.int/books/investigating-human-trafficking-cases-using-victim-centered-approach-trainers-manual-combating>

27. “บทเรียน 8: การสัมภาษณ์ เหยื่อ/ผู้เสียหายของค้ามนุษย์ที่อาจจะเป็นพยาน” ใน คู่มือการต่อสู้กับการค้ามนุษย์สำหรับผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC), 2009 pg. 4. www.unodc.org/docuผู้ขายts/human-ค้ามนุษย์/TIP_module8_Ebook.pdf

28. AGIRE Training Manual. Save the Children, 2010. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/agire_training_manual_en_1.pdf

29. ชุดเครื่องมือเพื่อต่อสู้กับการค้ามนุษย์. สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC), 2008. www.unodc.org/unodc/en/human-ค้ามนุษย์/2008/electronic-เครื่องมือkit/electronic-เครื่องมือkit-to-combat-ค้ามนุษย์-in-persons---index.html

ทั้งนี้ ก่อนเริ่มต้นทำการสัมภาษณ์ ทีมสัมภาษณ์ควรสร้างบรรยากาศและความรู้สึกสะดวกสบาย และดูแล/ตอบสนองต่อความต้องการต่างๆ ของเด็กก่อน นอกจากนั้น ในการกำหนดพื้นที่สำหรับการสัมภาษณ์ ต้องสร้างความมั่นใจและความรู้สึกปลอดภัยให้กับเด็ก พร้อมกับเน้นการให้โอกาส หรือสร้างการมีส่วนร่วมต่างๆ และการถามถึงความพึงพอใจในการต้องการพูดคุยกับผู้สัมภาษณ์ที่เป็นเพศใด ในส่วนของทีมสัมภาษณ์ก็ควรได้รับการฝึกอบรมเฉพาะทางเกี่ยวกับการทำการสัมภาษณ์ตามวิชาชีพ โดยผู้ที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์ทุกคนควรผ่านการฝึกอบรมดังกล่าว ในขณะที่ต้องมีการวางแผนและขอบเขตการสัมภาษณ์ที่กระชับและชัดเจน

เทคนิคสำหรับการสัมภาษณ์เด็ก : ³⁰ การปรับคำถามให้เหมาะสมกับอายุความเปราะบาง หรืออ่อนไหวทางจิตใจของเด็ก โดยเริ่มต้นจากการตั้งคำถามปลายเปิด เพื่อให้เด็กได้ค่อยๆ ยืนยัน และกำหนดตัวตนในลักษณะที่สบายใจในการเปิดเผย และหลีกเลี่ยงการใช้คำถามนำ อาทิ “บุคคลคนนั้นเป็นคนทำหนู ไข่หรือเปล่า ?” โดยนำคำถามปลายเปิดมาใช้แทน อาทิ “เขาทำอะไรกับหนูบ้าง ?”

- กรณีที่เป็นเด็กเล็กๆ ที่อาจจะไม่สามารถเข้าใจการสื่อสารทั้งหมดได้ (หรือยังไม่รู้ว่าจะใช้คำที่ถูกต้องเหมาะสมอย่างไร) ให้ผู้สัมภาษณ์ที่ผ่านการฝึกอบรมนำอุปกรณ์ต่างๆ มาใช้ประกอบการพูดคุย อาทิ ตุ๊กตา วัสดุ/อุปกรณ์ระบายสี หรือสิ่งอื่นๆ ที่สามารถปรับใช้ได้ตามวัตถุประสงค์ โดยขอให้เปิดโอกาสให้เด็กได้สื่อสาร หรือบอกเล่าเรื่องราวของตนเองมากกว่าที่จะถามคำถามต่างๆ ที่ผู้สัมภาษณ์ต้องการ
- ทั้งนี้ ในกรณีที่เห็นว่า เด็กได้บอกเล่าเรื่องราวทั้งหมดที่ทราบ หรือรู้แล้ว ต้องไม่พยายามถามย้ำ หรือซ้ำ เพื่อให้ได้รายละเอียดต่างๆ เพิ่มเติม แต่ทว่า เด็กๆ อาจจะมีการให้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับคำถามที่ถูกถามไป และอาจจะให้คำตอบเท่าที่เด็กคิดว่าผู้สัมภาษณ์ต้องการได้ยิน
- การสัมภาษณ์ผู้เยาว์ควรดำเนินการต่อหน้าบิดา-มารดาหรือผู้ปกครอง หากเป็นไปได้ เนื่องจากเหตุที่บิดา-มารดาอาจจะไม่อยู่ ณ ที่นั้น หรืออาจจะเป็นผู้ต้องสงสัย หรือมีความเกี่ยวข้องกับพฤติการณ์การค้ามนุษย์ หรือการใช้แรงงานเด็ก ก็ให้ทำการสัมภาษณ์ต่อหน้าผู้ปกครอง นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้ว
- การทำการสัมภาษณ์ไม่ควรทำต่อหน้า หรือมีบุคคลที่ทำหน้าที่ดูแลเด็ก หรือผู้จัดการ หรือนักค้ามนุษย์ที่นำเด็กมาใช้ประโยชน์
- ในกรณีที่มีการจัดหาอาหารว่าง ของเล่น หรือข้าวของอื่นๆ ที่เชื้อเชิญ และทำให้เกิดบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมต่อเด็ก ก็จะช่วยทำให้การสัมภาษณ์เด็กทำได้ดียิ่งขึ้น
- การให้บุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้ผ่านการฝึกอบรมในลักษณะพิเศษและด้านสิทธิเด็ก ตั้งคำถามเหยื่อ/ผู้เสียหายที่เป็นเด็ก
- การกล่าวปิดการสัมภาษณ์ โดยชื่นชมและขอบคุณในความร่วมมือของเด็กในการให้สัมภาษณ์ พร้อมยืนยันว่าหากเด็กต้องการพูดคุยเมื่อใดอีกก็ตาม ทีมผู้สัมภาษณ์ก็พร้อมรับฟัง
- ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการดูแลรักษาความปลอดภัยของเด็กผู้ให้สัมภาษณ์ หากมีข้อสงสัย และคิดว่าการสัมภาษณ์อาจจะทำให้เด็กอยู่ในอันตราย ก็ให้หลีกเลี่ยงการสัมภาษณ์ดังกล่าว
- การอธิบายเน้นย้ำและแจ้งให้เด็กผู้ให้สัมภาษณ์ได้ทราบถึงเหตุผลในการสัมภาษณ์ และการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไปใช้ในลักษณะใดบ้าง
- ให้เอาใจใส่ต่อความเปราะบางหรืออ่อนไหวต่ออารมณ์ หรือจิตใจของเด็ก ตลอดระยะเวลาทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการสัมภาษณ์ โดยต้องไม่ถามคำถามใดๆ ที่เป็นการผลิต หรือกระทำซ้ำ สร้างความเจ็บปวดให้กับเด็ก
- ไม่ทอดทิ้งเหยื่อ/ผู้เสียหายที่เป็นเด็กอยู่ตามลำพัง ในขณะที่ต้องได้รับการดูแล และการคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย

30. IOM Handbook on Direct Assistance for Victims of Human Trafficking. International Organization for Migration (IOM), 2007. <https://publications.iom.int/books/iom-handbook-direct-assistance-เหยื่อ/ผู้เสียหาย-ค้ามนุษย์-0>

การพิจารณาเกี่ยวกับเพศสภาพ (gender)³¹ : ประเด็นเกี่ยวกับเพศสภาพ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความสามารถของผู้สัมภาษณ์ในการได้รับข้อมูล นอกจากนั้น ยังควรให้ความสำคัญต่อประเด็นสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประเด็นที่เป็นการซ้ำเติมความเจ็บปวดต่างๆ ต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย อาทิ ประสพการณ์ที่มักจะเกิดขึ้นในประเทศต้นทาง หรือบ้านเกิดของเหยื่อ/ผู้เสียหาย ทำให้พวกเขาไม่ค่อยเชื่อมั่นในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จึงควรใส่ใจต่อประเด็นความจำเป็น หรือความต้องการด้านเพศสภาพ และการหนุนเสริมให้เหยื่อ/ผู้เสียหายสามารถมีอำนาจเหนือ และควบคุมสถานการณ์ต่างๆ ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ในส่วนการเหมารวม (stereotyping) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บังคับใช้กฎหมายมีส่วนที่ทำลายความน่าเชื่อถือของเหยื่อ/ผู้เสียหาย และยังผลักดันให้มีการปกปิด หรือการซ่อนเร้นข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงการเข้าถึงการคุ้มครอง การสนับสนุน และกระบวนการยุติธรรมต่างๆ มีผลการศึกษาวิจัยที่ชี้ให้เห็นตัวอย่าง ในกรณีของการกระทำล่วงละเมิดทางเพศ ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามักจะภาพเหมารวมหรือมายาคติว่าเหยื่อ/ผู้เสียหายจะมีพฤติกรรม หรือการแสดงออกตามเพศสภาพ และทำให้เกิดการเหมารวมลักษณะของเหยื่อ/ผู้เสียหาย แทนที่จะทำความเข้าใจพลวัตของอัตลักษณ์ และการถูกกระทำให้กลายเป็นเหยื่อ (victimization)

การให้ผู้กระทำความผิดอยู่ใกล้ชิดกับเหยื่อ/ผู้เสียหาย มีความเป็นไปได้ที่ก่อนจะมีการจัดหางาน มีการทำข้อตกลงเบื้องต้นในส่วนที่เหยื่อ/ผู้เสียหายจะเข้าสู่การคำมณูย์ แม้ว่าบุคคลนั้นๆ อาจจะไม่รู้ข้อเท็จจริงและเงื่อนไขที่ตนเองต้องประสบ ในส่วนนี้ อาจจะทำให้เกิดการตำหนิตายเหยื่อ/ผู้เสียหายเกี่ยวกับทัศนคติและวาทกรรมต่างๆ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในตัวของเหยื่อ/ผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่บุคคลนั้นๆ อาจจะมีบุคลิกที่ไม่เหมาะสมหรือสอดคล้องกับการเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหาย

นอกจากนั้น ในกรณีที่เหยื่อ/ผู้เสียหายของการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการคำมณูย์ส่วนมากที่ถูกล่วงละเมิด และกระทำความรุนแรงทางเพศ ก็อาจจะลังเล หรือไม่ต้องการขอรับความช่วยเหลือใดๆ เนื่องจากมีความละอาย และการถูกตีตราผ่าน การกระทำความรุนแรงดังกล่าว บรรดาเหยื่อ/ผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงและเด็ก อาจจะยังมีความกลัวและความอับอาย ในขณะที่ผู้ชายก็อาจจะไม่ต้องการเปิดเผยประสบการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเป็นกลุ่มที่มาจากพื้นฐานสังคม หรือวัฒนธรรมที่ให้คุณค่ากับความเป็นผู้ชาย หรือปิตาธิปไตย เนื่องจากเกรงกลัวที่จะสูญเสียคุณค่าและความสามารถในการควบคุมชีวิต รวมถึงการรักษาภาพลักษณ์ต่างๆ และด้วยเหตุนี้ ผู้ชายและผู้หญิงอาจจะต้องการพูดคุยกับผู้ให้บริการต่างๆ ที่เป็นบุคคลในเพศสภาพเดียวกันกับตนเอง³²

การปฏิบัติที่พึงทำเสมอ คือการสอบถามเหยื่อ/ผู้เสียหายว่า ต้องการให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสัมภาษณ์ตลอดจนผู้ให้บริการต่างๆ ที่คอยดูแลให้ความช่วยเหลือในเพศสภาพใด และไม่ควรมีสมมติฐานเสมอไปว่าเหยื่อ/ผู้เสียหายจะต้องเป็นบุคคลในเพศสภาพเดียวกันกับเหยื่อ/ผู้เสียหายเสมอไป และควรตอบสนองต่อความประสงค์ หรือความต้องการของเหยื่อ/ผู้เสียหายเท่าที่จะเป็นไปได้ บุคลากรที่ได้รับมอบหมายควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการคำมณูย์ ซึ่งควรครอบคลุมถึงประเด็นเกี่ยวกับเพศสภาพต่างๆ ด้วย³³

ทั้งนี้ พึงระลึกไว้เสมอว่า ในการเริ่มต้นการสัมภาษณ์ ไม่ควรเริ่มต้นจากการถามถึงพฤติกรรมการที่ถูกละเมิด หรือความเจ็บปวดต่างๆ แต่ควรทำให้เหยื่อ/ผู้เสียหายรู้สึกสะดวกใจที่จะพูดคุย โดยแลกเปลี่ยนเรื่องราวที่เป็น “กลางๆ” ก่อน อาทิ กิจวัตรงานอดิเรกและความสนใจต่างๆ และในระหว่างการสัมภาษณ์ไม่ควรถามเกี่ยวกับครอบครัว หรือชุมชนของเหยื่อ/ผู้เสียหาย เนื่องจาก

31. ชุดเครื่องมือเพื่อต่อสู้กับการคำมณูย์. สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) 2008.

www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2008/electronic-kit/electronic-kit-to-combat-trafficking-in-persons---index.html

32. ชุดเครื่องมือการต่อสู้กับการคำมณูย์. สำนักงานองค์การสหประชาชาติด้านสารเสพติดและอาชญากรรม (UNODC), p. 177, 2008.

www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2008/electronic-kit/electronic-kit-to-combat-trafficking-in-persons---index.html

33. กลุ่มประสานงานองค์กรระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์, “มิติของเพศสภาพในการค้ามนุษย์”, Issue Brief, 4:1–3.

<http://icat.network/sites/default/files/publications/docufiles/ICAT-IB-04-V.1.pdf>

เหยื่อ/ผู้เสียหายอาจมีความกังวลที่จะต้องถูกพรากออกจากครอบครัว หรือการถูกตีตราเหมารวมต่างๆ³⁴ ในบางกรณี พบว่าครอบครัวของเหยื่อ/ผู้เสียหายมีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์ แล้วในขั้นตอนต่อไปของการสัมภาษณ์ อาจจะทำให้เหยื่อ/ผู้เสียหายได้อธิบายถึงงานที่ได้ทำ ก่อนที่จะเจาะลึกไปที่ลักษณะการกระทำที่เป็นการละเมิดต่างๆ โดยขอให้พยายามหลีกเลี่ยงการถามลงรายละเอียดซ้ำๆ เกี่ยวกับพฤติการณ์การละเมิด และความเจ็บป่วยต่างๆ

34. บทเรียน 8 : การสัมภาษณ์ เหยื่อ/ผู้เสียหายจากค้ามนุษย์ที่อาจจะเป็นพยาน” ใน คู่มือต่อต้านการค้ามนุษย์สำหรับผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. สำนักงานองค์การสหประชาชาติด้านสารเสพติดและอาชญากรรม (UNODC), 2009 pg. 28. www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module8_Ebook.pdf

เครื่องมือ 2.5.2 A : แนวทางการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย การจำแนกและคัดกรองบุคคลที่เป็นแรงงาน
บังคับหรือถูกค้ามนุษย์

การทำงาน
เล่าให้ฟังหน่อยว่า คุณเริ่มทำงานที่นี่ได้อย่างไร
คุณทำงานที่นี้นานแค่ไหนแล้ว ?
อธิบายเกี่ยวกับลักษณะการทำงานโดยทั่วไปที่ต้องทำในแต่ละวัน
การจัดหางาน
มีคนที่ช่วยให้คุณได้ทำงานนี้หรือไม่ ? คุณหรือครอบครัวของคุณต้องจ่ายค่าดำเนินการจัดหางานของคุณหรือไม่ ? แล้วนายหน้าจัดหางานบอกให้คุณรู้เรื่องงานที่จะต้องทำอะไรบ้าง ? งานที่คุณทำตรงนี้ เหมือนกับที่เขาบอกคุณหรือไม่ ? มีอะไรที่แตกต่างกันออกไปอย่างไรบ้าง ?
คุณต้องหาทุยืมเงินมาเพื่อใช้กับการทำงานนี้หรือไม่ ?
คุณมีสัญญาจ้างงานหรือเปล่า ? คุณมีสัญญาจ้างงานมากกว่า 1 ฉบับไหม ? คุณมีสำเนาสัญญาจ้างงานอยู่กับตัวหรือเปล่า ? คุณพอจะบอกให้ฉันทราบได้ไหมว่า สัญญาระบุอะไรไว้บ้าง ? สัญญาเขียนในภาษาที่คุณสามารถทำความเข้าใจได้หรือไม่ ?
การเดินทาง
คุณต้องเดินทางอพยพโยกย้าย เพื่อมาทำงานนี้หรือไม่ ?
คุณเดินทางมาจากที่ไหน ?
เส้นทางที่คุณเดินทางเป็นอย่างไรบ้าง ?
คุณเดินทางมากับใคร ?
คุณใช้เวลาเดินทางนานแค่ไหน ?
ใครซื้อตั๋ว/บัตรโดยสารให้กับคุณ ?
คุณต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมใดๆ สำหรับการเดินทางของคุณ ในลักษณะที่เป็นการอพยพโยกย้ายหรือไม่ ?
สุขภาพและความปลอดภัย
ประเภท/ลักษณะงานที่คุณต้องทำคืออะไรบ้าง ? เครื่องมือที่คุณต้องใช้คืออะไรบ้าง ?
คุณได้รับการฝึกอบรมเพื่อการทำงานอะไรบ้าง ?
อุปกรณ์ในการป้องกันตัวที่คุณได้ใช้มีอะไรบ้าง ? นายจ้างจัดหาอุปกรณ์เหล่านี้ให้กับคุณหรือเปล่า ? คุณต้องซื้อหรือเช่าอุปกรณ์เหล่านี้จากนายจ้างของคุณหรือไม่ ? คุณรู้สึกปลอดภัยในช่วงที่คุณทำงาน เมื่อได้ใช้อุปกรณ์เหล่านี้หรือไม่ ?

<p>คุณหรือคนงานอื่นๆ เคยได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บปวดในการทำงานหรือไม่ ? เกิดอะไรขึ้น ?</p> <p>คุณ (หรือคนงานอื่นๆ) ได้รับการดูแลรักษาหรือไม่ ?</p>
<p>คุณหรือบุคคลอื่นๆ ถูกลงโทษในตอนทำงานหรือไม่ ?</p> <p>คุณถูกลงโทษเพราะอะไร ? การลงโทษคืออะไร ?</p> <p>การลงโทษถือเป็นมาตรการโดยทั่วไปหรือไม่ ?</p>
<p>คุณเคยถูกข่มขู่ คุกคามบ้างหรือไม่ ? คุณพอจะอธิบายถึงการข่มขู่คุกคามได้หรือไม่ ?</p>
<p>ค่าจ้าง ค่าตอบแทนและชั่วโมง</p>
<p>คุณได้รับเงินค่าจ้าง ค่าตอบแทน บ่อยครั้งแค่ไหน ? คุณต้องจ่ายเงินค่าตอบแทนเท่าไร ? แล้วเขาจ่ายให้คุณอย่างไร ?</p> <p>คุณได้รับค่าจ้างหรือเงินเดือนในอัตราที่เขาสัญญาให้คุณไว้หรือไม่ ? คุณคิดว่าค่าจ้างของคุณเป็นธรรมหรือไม่ ?</p>
<p>คุณต้องจ่ายค่าที่พัก หรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ ให้กับนายจ้างของคุณหรือไม่ ? คุณต้องจ่ายจำนวนเท่าไร ?</p>
<p>เงินที่คุณจ่ายไป ครอบคลุมค่าใช้จ่ายของคุณหรือไม่ ? ประเภทของค่าใช้จ่ายที่คุณมีคืออะไรบ้าง ?</p>
<p>จำนวนชั่วโมงที่คุณทำงานในแต่ละวัน ? ในแต่ละสัปดาห์ คุณต้องทำงานกี่วัน ? ระยะเวลาที่คุณต้องทำงานระหว่างช่วงเวลากลางวันหรือกลางคืน เป็นอย่างไรบ้าง ? คุณมีวันหยุดจากงานบ้างหรือไม่ ? คุณมีวันหยุดช่วงวันไหนหรือเมื่อไหร่ ?</p>
<p>สภาพแวดล้อม</p>
<p>คุณสามารถติดต่อกับสมาชิกครอบครัว หรือเพื่อนฝูงของคุณ ได้หรือไม่ ? บ่อยครั้งแค่ไหน ?</p>
<p>คุณสามารถเข้าร่วมกิจกรรม หรือพบปะกับเพื่อนร่วมงานของคุณ ได้หรือไม่ ? แล้วกับคนที่อยู่นอกงานล่ะ เป็นไงบ้าง ?</p>
<p>คุณสามารถเดินทางเข้าออกได้อย่างอิสระไหม ? คุณมีเวลาในการทำกิจกรรมอื่นๆ บ้างไหม ? คุณใช้ชีวิตผ่อนคลายอย่างไรบ้าง ?</p>
<p>คุณยังคงถือครอง หรือสามารถขอรับเอกสารแสดงตัวบุคคล และหนังสือเดินทางได้ทุกเมื่อ หรือไม่ ?</p>
<p>เล่าให้ฟังเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตของคุณ สภาพแวดล้อมที่คุณใช้ชีวิตทั่วไปเป็นอย่างไรบ้าง ปลอดภัย ? สะอาด ? มีการถ่ายเทของอากาศดี ?</p>

เครื่องมือ 2.5.2 B : การประเมินว่าเป็นกรณีของบุคคลที่ถูกบังคับใช้แรงงานและค้ามนุษย์

คำถามดังต่อไปนี้ ช่วยคัดกรองว่าผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้เสียหายจากการบังคับใช้แรงงานและค้ามนุษย์ และจำเป็นต้องรับการดูแลหรือการช่วยเหลืออย่างไรบ้าง

1. บุคคลได้ทำงานตามที่เขาได้รับหรือทำสัญญาไว้หรือไม่ ?
2. บุคคลได้รับเงินค่าจ้าง/ค่าตอบแทนที่เขาได้รับหรือทำสัญญาไว้หรือไม่ ?
3. บุคคลได้ทำงานในระยะเวลาตามชั่วโมงการทำงานที่เขาได้รับหรือทำสัญญาหรือไม่ ?
4. บุคคลต้องทำงานล่วงเวลา บ้างหรือไม่ ? หากทำแล้วได้รับค่าตอบแทนการทำงานล่วงเวลาหรือไม่ ?
5. บุคคลมีอิสรภาพในการเดินทางเข้าออกจากสถานที่หรือไม่ ?
6. บุคคลได้รับเงินค่าจ้าง/ค่าตอบแทน อย่างน้อยเท่ากับอัตราค่าจ้าง/ค่าตอบแทนขั้นต่ำหรือไม่ ?
7. บุคคลสามารถติดต่อกับครอบครัวของตนเอง และ/หรือโลกภายนอกได้หรือไม่ ?
8. บุคคลเข้าถึงหรือถือครองเอกสารแสดงตัวบุคคลของตนเองหรือไม่ ?
9. บุคคลเป็นลูกหนี้รายจ้างของตนเองหรือไม่ ?
10. บุคคลต้องเป็นหนี้คนอื่น ๆ เนื่องจากการหาเงินจ่ายค่านายหน้าหางานหรือไม่ ?
11. บุคคลเข้าถึงการดูแลสุขภาพพยาบาลต่างๆ ได้หรือไม่ ?
12. บุคคลเข้าถึงอุปกรณ์นิรภัย การป้องกันส่วนบุคคล หรือไม่ (หากในการทำงานนั้นๆ จำเป็นต้องใช้ ?)

Photo Credit: Fairphone, 2011, Democratic Republic of the Congo

เครื่องมือ 2.5.4 A : แนวทางการสัมภาษณ์เด็ก เพื่อบ่งชี้หรือคัดกรองการใช้แรงงานเด็ก

การเริ่มต้นการทำงาน
เล่าให้ฟังหน่อยว่า คุณเริ่มทำงานที่นี่ได้อย่างไร
คุณทำงานที่นี้นานแค่ไหนแล้ว ?
มีคนที่ช่วยให้คุณได้ทำงานนี้หรือไม่ ? คุณหรือครอบครัวของคุณต้องจ่ายค่าดำเนินการจัดหางานของคุณ หรือไม่ ? แล้วนายหน้าจัดหางานบอกให้คุณรู้เรื่องงานที่จะต้องทำอะไรบ้าง ? งานที่คุณทำตรงนี้ เหมือนกับที่เขาบอกคุณหรือไม่ ? มีอะไรที่แตกต่างกันออกไปอย่างไรบ้าง ?
คุณตัดสินใจรับทำงานนี้ อย่างไร ? คุณได้หารือกับใครก่อนที่จะตัดสินใจไหม ? มีใครกดดันให้คุณต้องรับทำงานนี้ หรือไม่ ?
ครอบครัวของคุณรู้สึกอย่างไรบ้าง ที่คุณต้องเริ่มทำงานนี้ ?
คุณต้องเดินทางอพยพย้าย เพื่อมาทำงานนี้ หรือไม่ ? คุณเดินทางมาจากที่ไหน ? เส้นทางที่คุณเดินทางเป็นอย่างไรบ้าง ?
คุณเดินทางมากับใคร ? คุณใช้เวลาเดินทางนานแค่ไหน ? ใครซื้อตั๋ว/บัตรโดยสารให้กับคุณ ?
การศึกษาเล่าเรียน
คุณยังไปโรงเรียน หรือเรียนหนังสือต่อหรือไม่ ? คุณไปโรงเรียน หรือได้เรียนหนังสือ บ่อยครั้งแค่ไหน ?
คุณหยุดเรียนต่อ หรือเลิกไปโรงเรียนเมื่อไหร่ ? ทำไมคุณจึงหยุดเรียนต่อ หรือเลิกไปโรงเรียน ? คุณชอบอะไรที่โรงเรียนบ้าง ?
สุขภาพและความปลอดภัย
ประเภท/ลักษณะงานที่คุณต้องทำคืออะไรบ้าง ? เครื่องมือที่คุณต้องใช้คืออะไรบ้าง ? มีงานไหนที่คุณรู้สึกกลัวบ้างไหม ? ทำไมคุณรู้สึกกลัว ? มีกิจกรรมหรือภาระงานใดที่คุณไม่ได้รับอนุญาตให้ทำ เนื่องจากคุณยังไม่เป็นผู้ใหญ่ ? งานพวกนั้นคืออะไรบ้าง ?
คุณได้รับการฝึกอบรมเพื่อการทำงานอะไรบ้าง ? มีใครที่คอยช่วยแนะนำ หรือดูแลการทำงานของ你不หรือไม่ ?
อุปกรณ์ในการป้องกันตัวที่คุณได้ใช้มีอะไรบ้าง ?
คุณหรือเด็กคนอื่นๆ เคยได้รับบาดเจ็บ หรือเจ็บปวดในการทำงานหรือไม่ ? เกิดอะไรขึ้น ? คุณ (หรือเด็กคนอื่นๆ) ได้รับการดูแลรักษาหรือไม่ ?
คุณหรือเด็กคนอื่นๆ ถูกลงโทษ ในตอนที่ทำงานหรือไม่ ? คุณถูกลงโทษเพราะอะไร ? การลงโทษคืออะไร ? การลงโทษถือเป็นมาตรการโดยทั่วไปหรือไม่ ?
ค่าจ้าง ค่าตอบแทนและชั่วโมง
คุณได้รับเงินค่าจ้าง ค่าตอบแทน บ่อยครั้งแค่ไหน ? คุณได้รับเงินค่าจ้าง/ค่าตอบแทนเท่าไร ? คุณคิดว่า ค่าจ้าง/ค่าตอบแทนของคุณเป็นธรรมหรือไม่ ?
จำนวนชั่วโมงที่คุณทำงานในแต่ละวัน ? ในแต่ละสัปดาห์ คุณต้องทำงานกี่วัน ? ระยะเวลาที่คุณต้องทำงานระหว่างช่วงเวลากลางวันหรือกลางคืน เป็นอย่างไรบ้าง ?

เครื่องมือ 2.5.4 B : การประเมินว่าเป็นกรณีการใช้แรงงานเด็กหรือไม่³⁵

รายการคำถามดังต่อไปนี้ จะช่วยพิจารณาว่า เด็กได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็ก และต้องการความช่วยเหลือใดๆ หรือไม่

1. เด็กมีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบที่เลวร้ายของการใช้แรงงานเด็กหรือไม่ ?

- การทำให้เป็นทาส การค้ามนุษย์ การเป็นหนี้ การเป็นแรงงานบังคับ หรือการทำงานกลุ่มติดอาวุธ
- การค้าประเวณี การผลิตสื่อลามกอนาจาร หรือการแสดงลามกอนาจาร
- การทำกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย อาทิ การผลิตสารเสพติด
- การทำงานเสี่ยงต่อสุขภาพ ความปลอดภัย หรือศีลธรรมของเด็ก

2. เด็กมีอายุต่ำกว่าข้อกำหนดอายุขั้นต่ำที่อนุญาตให้จ้างงานได้หรือไม่ ?

3. เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี และต้องทำงานที่อันตรายหรือไม่ ?

- การศึกษารายละเอียดบัญชีรายการงานอันตรายของประเทศ (ถ้ามี)

4. หากเด็กมีอายุมากกว่าเกณฑ์อายุขั้นต่ำที่กำหนดให้จ้างงานได้ แต่ยังมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ให้ดำเนินการตามมาตรฐานต่างๆ ดังนี้ (ทั้งนี้ ในแต่ละประเทศอาจจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันบ้างเล็กน้อย)

- ไม่มีการทำงานในเวลากลางคืน
- ไม่ทำงานเกินจำนวนชั่วโมงที่อนุญาตให้เด็กทำงานได้ตามกฎหมาย
- ไม่ทำงานที่เป็นสภาพอันตราย
- ต้องได้รับค่าจ้าง/ค่าตอบแทนอย่างน้อยในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ
- การทำงานต้องไม่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็ก
- การมีมาตรการดูแลสุขภาพและรักษาความปลอดภัย
- การจ้างงานเด็กจะต้องจดทะเบียนกับหน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจอย่างถูกต้อง

5. เด็กที่ทำงานเบา (light work) มีอายุต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับการทำงานเบาหรือไม่ ?

35. ปรับใช้จาก คู่มือกระบวนการผู้จัดการฝึกอบรมการตรวจแรงงานของประเทศเนปาล ในส่วนเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก. Verité and Winrock International, p. M3 at 57, 2018. www.verite.org/wp-content/uploads/2019/06/Nepal-LI-Curriculum-2nd-edition-ENGLISH.pdf

แบบฝึกหัด 2.5.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเริ่มคิดค้นประเด็นเฉพาะส่วนสำหรับการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย รวมถึงผู้เสียหายที่เป็นเด็ก

เวลา :

🕒 [15 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิก หัวขนาดใหญ่

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบและเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [2 นาที]
- สอบถามผู้เข้าร่วม ให้ตอบและเขียนคำตอบตามข้อคำถามต่อไปนี้ ลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต
- คุณมีคำแนะนำต่อผู้ทำการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหายอย่างไรบ้าง ?
- มีขั้นตอนพิเศษที่จะต้องเตรียมในกรณีที่ต้องทำการสัมภาษณ์เด็กอย่างไรบ้าง ? [10 นาที]
- ข้อความสำคัญ [3 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- เมื่อทำการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย มีประเด็นต่างๆ ที่ควรพิจารณาหรือให้ความสำคัญ แต่คุณค่าหลักที่จะต้องรักษาและดูแลอยู่ตลอด คือการให้ความเคารพต่อผู้เสียหาย และให้เวลากับผู้เสียหายได้บอกเล่าเรื่องราวของตนเองเป็นหลัก
- เมื่อทำการสัมภาษณ์เด็ก ให้พึงระลึกไว้เสมอว่า เด็กอาจจะจำสิ่งต่างๆ แตกต่างไปจากผู้ใหญ่
- ในการเรียนรู้ตามบทเรียนควรนำเสนอคำแนะนำ และเคล็ดลับต่างๆ

แบบฝึกหัด 2.5.2 : การสัมภาษณ์ผู้เสียหาย

วัตถุประสงค์ :

- ให้สังเกตรูปแบบการปฏิบัติที่ดีสำหรับการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย จากนั้นให้ทดลองฝึกปฏิบัติโดยใช้ทักษะต่างๆ เหล่านั้น โดยทำการสัมภาษณ์ผ่านบทบาทสมมติ

เวลา :

 [50 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- เตรียมสำเนา เอกสารข้อมูล 2.5.1 A แนวทางการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย จำนวน 2 ชุด
- เตรียมสำเนา เอกสารข้อมูล 2.5.1 B สถานการณ์สมมติการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย
- เตรียมสำเนา ชุดเครื่องมือ 2.5.2 A : แนวทางการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย – การระบุ บ่งชี้เกี่ยวกับแรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์ และชุดเครื่องมือ 2.5.2 B : การประเมินว่าเป็นกรณีแรงงานบังคับหรือการค้ามนุษย์
- กำหนด/เลือกให้กระบวนกรผู้ช่วยหรือผู้เข้าร่วม แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้เสียหาย สาธิตการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย ทั้งนี้ หากมีเวลาให้ให้ผู้แสดงบทบาทสมมติทำความเข้าใจแนวทางการสัมภาษณ์ ก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมการสัมภาษณ์

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบและเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [5 นาที]
- แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่มย่อยๆ โดยให้แต่ละกลุ่มมีผู้เข้าร่วม 4-8 คน โดยให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มจับคู่กัน และให้แต่ละคู่กำหนดบทบาทหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ และผู้ให้สัมภาษณ์ จากนั้น ให้แจกเอกสารสถานการณ์สมมติให้กับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน โดยให้แต่ละกลุ่มใช้สถานการณ์ได้รับเอกสารสถานการณ์สมมติเพียง 1 ฉบับเท่านั้น [5 นาที]
- ขอให้ผู้เข้าร่วมแสดงบทบาทสมมติการสัมภาษณ์ โดยใช้สถานการณ์แต่ละเรื่องตามที่อธิบายไว้ใน 2.6.1 B สถานการณ์สมมติการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย ทั้งนี้ ให้แต่ละคู่ใช้เวลา 5 – 10 นาที สำหรับการสัมภาษณ์ ส่วนบุคคลอื่นๆ ที่เหลือในกลุ่มทำหน้าที่สังเกตการณ์ โดยผู้สัมภาษณ์จะต้องไม่อ่านสถานการณ์สมมติก่อนล่วงหน้า หลังจากการแสดงบทบาทสมมติการสัมภาษณ์ ให้ผู้สัมภาษณ์สรุปให้สมาชิกกลุ่มฟังว่า ตนเองคิดว่า สถานการณ์ของเหยื่อ/ผู้เสียหายมีคุณสมบัติใดๆ ที่เข้าข่ายการกระทำความผิดเกี่ยวข้องกับแรงงานบังคับ หรือการค้ามนุษย์หรือไม่ และเพราะอะไร จากนั้น ให้กลุ่มได้อภิปรายร่วมกันว่า เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับข้อสรุปนี้ นอกจากนี้ ให้กลุ่มอภิปรายว่า คำถามในการสัมภาษณ์ข้อใดที่ดี ไม่ดี และมีคำถามอะไรบ้างที่ผู้สัมภาษณ์อาจจะลืมถามไป [30 นาที]
- สรุปกิจกรรม พร้อมการถาม-ตอบ และเน้นย้ำข้อความ/เนื้อหาหลักด้านล่างนี้ [10 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- เมื่อทำการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย ให้พยายามสร้างบรรยากาศการสัมภาษณ์ให้ผ่อนคลาย โดยเริ่มต้นจากการแนะนำตัวเอง และอธิบายวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ จากนั้นสอบถามความรู้สึกของคู่สัมภาษณ์ และหาน้ำดื่มให้สำหรับการดูแล สร้างความเป็นกันเอง
- ให้ผู้เสียหายได้บอกเล่าเรื่องราวของตนเอง โดยพยายามตั้งคำถามปลายเปิด และอาจจะถามคำถามเพิ่มเติมหากต้องการตรวจสอบข้อมูลในรายละเอียด
- หลีกเลี่ยงการสร้างความคิดเห็นให้กับผู้เสียหาย และเชื่อมโยงการตีความใดๆ ที่ทำให้เห็นว่าเป็นความผิดของผู้เสียหายที่ทำให้ตนเองอยู่ในสถานการณ์นั้นๆ

แผ่นข้อมูล 2.5.2 A : แนวทางการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย

ผู้สัมภาษณ์ : สวัสดี [ชื่อผู้เสียหายเพศหญิง] คุณสบายดีไหม ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : ก็ดีนะ แต่ก็รู้สึกประหม่นนิดหน่อย

ผู้สัมภาษณ์ : ฉันเข้าใจความรู้สึกของคุณเป็นอย่างดี และอยากจะบอกให้คุณรู้ว่า ที่ฉันมาที่นี่เพราะต้องการช่วยเหลือคุณ ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบ หรือตัดสินใดๆ ไม่แน่ว่า เราพอจะทำอะไรที่ทำให้คุณรู้สึกสบายใจเพิ่มขึ้นได้หรือไม่? คุณต้องการเครื่องดื่มหรือรับประทานอาหารอะไรหรือไม่ ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : ไม่ละ ขอบคุณ

ผู้สัมภาษณ์ : โอเค ถ้าฉันจะเริ่มต้นจากการแนะนำตัวเอง และบอกให้คุณรู้ว่าการสัมภาษณ์นี้จะนำไปสู่อะไรบ้าง ฉันชื่อ [ชื่อผู้หญิง] และตอนนี้กำลังตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการทำงานในเหมืองที่คุณทำงานอยู่ในเอริเทรีย (Eritrea) และคนที่มาพร้อมกับฉันในวันนี้ คือแมรี (Mary) เป็นนักสังคมสงเคราะห์ และฉันจะขอจดบันทึกประเด็นต่างๆ ไปด้วย ระหว่างที่ทำการสัมภาษณ์นี้ เพื่อเป็นบันทึกช่วยจำการสัมภาษณ์ ฉันจะเริ่มถามคำถามไปเรื่อยๆ และจบด้วยการสอบถามเกี่ยวกับการทำงานในเหมือง การดูแลสุขภาพ และความปลอดภัยในการงานดังกล่าว รวมถึงค่าตอบแทนและจำนวนชั่วโมง และสภาพเงื่อนไขต่างๆ คุณโอเคไหม ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : โอเค

ผู้สัมภาษณ์ : โอเค งั้นขอเริ่มถามคำถามเกี่ยวกับตัวคุณก่อน คุณมาจากที่ไหน ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : หากวัดระยะทางจากที่เอริเทรีย (Eritrea) ฉันอยู่ห่างออกไปประมาณ 200 กิโลเมตร จากเมืองแรกที่ฉันทำงานอยู่ตอนนี้

ผู้สัมภาษณ์ : เล่าให้ฉันฟังหน่อยว่า คุณเริ่มต้นทำงานที่เหมืองได้อย่างไร

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : ประมาณ 2 ปีก่อนนี้ ฉันเห็นโฆษณาประกาศว่าต้องการรับสมัครแม่ครัว และคนทำงานดูแลบ้าน เพื่อดูแลจัดทำอาหารให้กับคนงานในเหมืองแร่ รวมถึงคอยดูแลเก็บกวาด ทำความสะอาดอาคารต่างๆ

ผู้สัมภาษณ์ : คุณต้องกู้ยืมเงินหรือเซ็นสัญญาใดๆ เพื่อให้ได้งานนี้หรือไม่ ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : ไม่ต้องเลย ไม่ต้องมีการทำสัญญาใดๆ เนื่องจากเป็นเหมืองขนาดเล็กๆ และข้อตกลงก็เป็นแบบไม่เป็นทางการ ฉันต้องจ่ายเงินค่าเดินทางของตนเอง โดยทางเหมืองดูแลให้กู้ยืมก่อน เขาบอกว่า ฉันต้องทำงาน 1 เดือน และค่อยๆ จ่ายเงินกู้ยืมคืน

ผู้สัมภาษณ์ : และตอนที่คุณเข้ามาถึงเหมืองแร่แล้ว คุณได้ทำงานตามที่คุณหวังไว้หรือไม่

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : ตอนแรกก็ใช่ ฉันทำงานทั้งเตรียมปรุงอาหาร ทำความสะอาดพื้นที่เหมืองทั่วไป และดูแลทำงานบ้านต่างๆ แต่หลังจากนั้นก็เปลี่ยนเป็นอีกแบบ

ผู้สัมภาษณ์ : เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : 2 – 3 วันก่อนที่ฉันจะทำงานครบเดือนแรก และจ่ายคืนเงินกู้ยืมทั้งหมด หัวหน้างานของฉัน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ชายเริ่มมีท่าทีแสดงออกถึงความต้องการทางเพศกับฉัน ทั้งๆ ที่ฉันไม่ประสงค์จะทำ แต่รู้สึกว่าย่างไรก็หลีกเลี่ยงไม่ได้

ผู้สัมภาษณ์ : คุณพอจะบอกให้ฉันฟังได้ไหมว่า พวกเขาแสดงออกอย่างไร ที่ทำให้คุณรู้สึกอย่างนั้น ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : ได้ เนื่องจากฉันยังต้องจ่ายคืนเงินกู้ยืม และฉันรู้สึกว่ หากปฏิเสธเรื่องดังกล่าว พวกเขาก็อาจจะใช้เป็นเหตุในการไม่ยกเลิกหนี้สินดังกล่าว พวกเขาจะให้ฉันหยุดทำงาน และทำให้ฉันกลายเป็นลูกหนี้เต็มจำนวน พร้อมกับมีดอกเบี้ยย ซึ่งแน่นอนว่า ฉันไม่มีทางที่จะชำระได้จนหมดแน่นอน นอกจากนั้น เหมืองแร่ก็อยู่ห่างไกลจากชุมชนหรือเมืองต่างๆ ทำให้ฉันไม่รู้ว่าจะเดินทางไปได้อย่างไร หากฉันออกจากเหมืองดังกล่าว และที่สำคัญคือฉันไม่มีเงินเลย

ผู้สัมภาษณ์ : ฉันเข้าใจเป็นอย่างดี นอกจากเรื่องดังกล่าวแล้ว บรรดาหัวหน้างานได้กระทำการใดๆ ที่เป็นการข่มขู่ คุกคามคุณบ้างหรือไม่ ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : มี พวกเขาล้วนพยายามข่มขู่คุกคามฉันตลอดเวลา พวกเขาบอกว่าจะฆ่าพวกเราหากพวกเราไม่ให้ความร่วมมือ แต่ฉันก็ยังไม่เคยได้ยินว่ามีใครถูกฆ่าตาย แต่พวกเราหลายๆ คนถูกทุบตี ทำร้ายร่างกาย ดังจะเห็นว่ามีผู้หญิงหลายๆ คนที่เดินอยู่รอบๆ นี้ พร้อมกับร่องรอยฟกช้ำดำเขียวที่ปรากฏอยู่ตลอดเวลา

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เคยเกิดขึ้นกับคุณหรือไม่ ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : เคยสิ ตอนนั้นฉันป่วยเนื่องจากกลืนฝุ่นควันจากเหมืองแร่ และฉันพยายามเดินทางไปรักษาที่โรงพยาบาลแล้ว แต่หัวหน้างานของฉันก็ขอให้ “ทำงานพิเศษ” ใ้กับเขา แต่ตอนนั้น ฉันมีอาการวิงเวียนและเป็นลมล้มลง ภายหลังจากที่ฉันฟื้นตัว เขาก็ทุบตีและล่วงละเมิดทางเพศต่อฉัน

ผู้สัมภาษณ์ : มีการดูแลให้การรักษายาบาลสำหรับการเจ็บป่วยจากกลืนฝุ่นควัน หรือการทุบตีทำร้ายหรือไม่ ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : ไม่มีอะไรเลย แต่ในเหมืองก็มีคนงานหนึ่งคนได้รับการฝึกอบรมการทำหน้าที่พยาบาล ในตอนที่เธอยังอายุน้อยๆ และยังสามารถดูแลให้ความช่วยเหลือได้บ้าง ฉันรู้สึกดีใจที่เธออยู่ที่นั่นด้วย และทำให้ฉันสามารถหายป่วยจากกลืนฝุ่นควัน

ผู้สัมภาษณ์ : ฉันดีใจที่คุณยังได้รับการดูแลและฟื้นฟู หายป่วยได้นะ [ชื่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย] เดี่ยวขอพักเบรกสัก 5 นาที เพื่อให้เราได้ผ่อนคลายไปห้องน้ำและหยิบอาหาร และน้ำมากินดื่มกัน จากนั้น ฉันจะขอให้คุณบอกเล่าเกี่ยวกับสภาพการทำงานในเหมืองแร่ได้หรือไม่ ?

เหยื่อ/ผู้เสียหาย : ได้สิ

[สิ้นสุดการสาธิต]

อธิบายให้กลุ่ม : โดยทั่วไปแล้ว ผู้สัมภาษณ์จะยังคงสอบถามคำถามอีก 2 – 3 ข้อ เกี่ยวกับสภาพการกระทำละเมิดที่ผู้เสียหายประสบมา และสภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงงาน การสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลงโดยผู้สัมภาษณ์

- (1) สรุปประเด็นหลักๆ ที่พบจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย
- (2) สอบถาม/ขอให้ผู้เสียหายแก้ไขเนื้อหาที่สรุปผิด
- (3) สอบถามหากผู้เสียหายมีคำถาม หรือข้อสงสัยใดๆ และ
- (4) อธิบายรายละเอียดการดำเนินการในขั้นต่อไป

แผ่นข้อมูล 2.5.2 B : สถานการณ์สมมติการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย

หากผู้สัมภาษณ์มีคำถาม และไม่มีข้อมูลที่แสดงไว้ในประวัติของคุณ ขอให้คุณใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอและสร้างข้อเท็จจริงของตนเอง

ประวัติที่ 1 : ชื่อของคุณคือ ฟาติมะห์ (Fatimah) คุณอายุ 24 ปี และอาศัยอยู่ที่กรุงดากา บังคลาเทศ คุณทำงานในโรงงานขนาดใหญ่ มีพนักงานราว 1,000 คน ทำหน้าที่ผลิตเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูป คุณทำงานในโรงงานตั้งแต่คุณอายุ 15 ปี โดยที่คุณไม่ต้องเดินทางไปทำงานเช่นนี้ และคุณพักอาศัยในเมืองหลวง อยู่กับพ่อแม่และพี่น้องของคุณ คุณต้องทำงาน 10 ชั่วโมงต่อวัน และ 6 วันต่อสัปดาห์ ในขณะที่ได้รับเงินเดือนค่าตอบแทนที่ 5,300 ธากาต่อเดือน แม้ว่าในปี 2561 อัตราค่าแรงขั้นต่ำจะปรับจาก 5,300 ธากา เป็น 8,000 ธากาก็ตาม ทั้งนี้ หากคุณเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บจนต้องลาป่วย คุณจะถูกหักเงินค่าตอบแทนคิดเป็นรายวันด้วย ในแต่ละวัน คุณมีเวลาพัก 30 นาที ในขณะที่สามารถพักเบรกไปห้องน้ำได้ แต่หากคุณเข้าห้องน้ำมากกว่า 2 ครั้งต่อวัน ก็จะถูกตำหนิและว่ากล่าว ณ ตอนนี้ คุณมีความกังวลเนื่องจากคุณเริ่มตั้งครุฑ และผู้หญิงตั้งครุฑที่ทำงานกับคุณ ก็ไม่ได้รับอนุญาตให้พักเบรกมากกว่าบุคคลทั่วไป และหากขอพักเบรกมากกว่าที่กำหนดก็จะถูกไล่ออก และถือว่าโอกาสในการกลับมาทำงานกับโรงงานนี้ค่อนข้างน้อย หากลาออกไปแล้ว

ประวัติที่ 2 : ชื่อของคุณคือ ดอว์ (Daw) และคุณทำงานบนเรือประมงที่ออกเรือตามฤดูกาลหาปลาในพื้นที่อ่าวไทย คุณเกิดและเติบโตจากเมืองเล็กๆ ในประเทศเมียนมาร์ แต่คุณไม่สามารถหางานทำที่นั่นได้ ดังนั้น คุณต้องจ่ายเงินให้กับนายหน้าจัดหางานเพื่อให้หางานก่อสร้างในประเทศไทยให้กับคุณ หลังจากที่ใช้เวลาเดินทางหลายวัน จนมาถึงสำนักงานของนายหน้าจัดหางาน นายหน้าขอเรียกเก็บเอกสารประจำตัวบุคคลของคุณ โดยให้เหตุผลเพื่อเก็บรักษาให้ปลอดภัย แล้วก็บอกว่างานที่มีอยู่ ณ ตอนนี้งานเดียว คือการทำงานประมง ตอนแรกคุณก็ลังเลและไม่แน่ใจ แต่ก็ไม่เห็นทางเลือกอื่นใด เนื่องจากการเดินทางมาไกลกว่าที่จะกลับไปบ้านได้ จากตอนแรกๆ ที่ต้องตอบตกลงแบบไม่ตั้งใจ กลายมาเป็นทำงานบนเรือประมง 6 เดือนแล้ว โดยคุณต้องทำงานวันละ 18 ชั่วโมง และสัปดาห์ละ 7 วันคุณควรได้รับค่าแรงทุกๆ 2 เดือน แต่ ณ ตอนนี้ ยังไม่ได้รับการจ่ายเงินใดๆ ในขณะที่คุณยังติดหนี้สินกับนายหน้า และมีดอกเบี้ยที่อกทบต้นและดอกเบี้ยเรื่อยๆ เว้นแต่หากคุณสามารถหาเงินไปจ่ายได้เร็วขึ้น ซึ่งตัวคุณเองก็ไม่รู้ว่าจะหาเงินมาจ่ายหนี้ดังกล่าวได้อย่างไร นอกจากการทำงานประมงทั่วไปแล้ว บ่อยครั้งที่คุณจะต้องลงไปซ่อมอวนตาข่ายที่ติดอยู่ใต้น้ำ ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่อันตราย เนื่องจากไม่มีอุปกรณ์ที่เหมาะสม มีอยู่ครั้งหนึ่งที่คุณติดไปกับตาข่ายในขณะที่ดำไปทำงานใต้น้ำ และส่งผลให้คุณได้รับบาดเจ็บ กลายเป็นแผลฉกรรจ์ที่ต้นขาของคุณ ในขณะที่ไม่มีการรักษาใดๆ นอกจากการใช้ผ้าพันแผลพันแบบเร็วๆ และคุณยังต้องกลับไปทำงาน โดยไม่ได้ไปพบแพทย์ หรือไม่มีการดูแลทำความสะอาดอย่างเหมาะสม จนกลายเป็นแผลติดเชื้อและอักเสบ และคุณไม่ได้รับอนุญาตให้หยุดงาน ในขณะที่ต้องเจ็บปวดบาดแผลเป็นหลายสัปดาห์ คุณต้องการขึ้นจากเรือเพื่อไปพบแพทย์ แต่ก็กังวลว่าหากคุณขึ้นจากเรือแล้วจะไม่ได้รับเงินค่าจ้างการทำงานที่ผ่านมา และจะกลายเป็นลูกหนี้พัวพันแบบไม่สิ้นสุด

แบบฝึกหัด 2.5.3 : การเตรียมความพร้อมสำหรับการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อฝึกปฏิบัติ สร้างความละเอียดอ่อนในการพิจารณา จำแนกความจำเป็น หรือความต้องการของผู้เสียหายที่แตกต่างกันในระหว่างทำการสัมภาษณ์
- เพื่อฝึกคิดเกี่ยวกับสิ่งสำคัญที่ควรจัดเตรียมให้พร้อมก่อนการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ผลของการสัมภาษณ์ที่ครบถ้วน และป้องกันการสร้างความรุนแรง หรือก่อความเจ็บปวดซ้ำ
- เพื่อทบทวนกรณีศึกษาหลักสูตรโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการในฐานะที่เป็นผู้เสียหาย ผ่านกระบวนการพิจารณาคดี

เวลา :

 [45 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่
- สำเนาเอกสารกรณีศึกษาหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการ 1 - 4

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบและเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [5 นาที]
- แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่มย่อยๆ 4 กลุ่ม จากนั้นแจกเอกสารกรณีศึกษาหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการ แตกต่างกันให้แต่ละกลุ่ม ขอให้ทบทวนกรณีศึกษาของกลุ่มตนเอง จากนั้นให้จำแนกข้อเท็จจริงสำคัญๆ ที่ควรนำมาใช้ในการเตรียมการสัมภาษณ์ เพื่อดูแลความรู้สึกของผู้เสียหายด้วย ขอให้กลุ่มพิจารณาถึงลักษณะความเปราะบางที่แตกต่างกัน ทั้งเพศสภาพ อายุ และประสบการณ์ที่ผู้เสียหายมีต่อแรงงานเด็ก แรงงานบังคับ และ/หรือการค้ามนุษย์ที่แตกต่างกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มจำแนกวิธีการที่นำมาใช้ในการค้นหาข้อเท็จจริง/ความต้องการของผู้เสียหายในระหว่างการสัมภาษณ์ โดยขอให้แต่ละกลุ่มเขียนแผนเตรียมการสัมภาษณ์กับผู้เสียหายตามข้อมูลที่ได้รับ เขียนเป็นประเด็นหลักๆ ลงในกระดาษฟลิปชาร์ต [15 นาที]

- จากนั้น ขอให้กลุ่มกลับมารวมกัน และให้แต่ละกลุ่มได้นำเสนอแผนการสัมภาษณ์ของกลุ่ม อธิบายวิธีการที่น่าผนวกหรือค้นหาประเด็นหลักๆ ทั้งนี้ ให้เตรียมเวลาสำหรับการถาม-ตอบ และแสดงความเห็นให้เหมาะสม [20 นาที]
- สรุปกิจกรรม พร้อมการถาม-ตอบ [5 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- การคิดถึงความเป็น หรือความต้องการของผู้เสียหาย ก่อนทำการสัมภาษณ์ พร้อมกับการทำแผนการสัมภาษณ์ ซึ่งช่วยป้องกันการสร้างความรุนแรง หรือการเจ็บปวดซ้ำ พร้อมกับดูแลให้การสัมภาษณ์ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ และลดโอกาสในการถูกสัมภาษณ์ซ้ำซ้อนในขั้นตอนต่อไป
- การวางแผน ทำให้เกิดการดูแลให้ผู้เสียหายรู้สึกสบายใจ และรับรู้ถึงการให้ความเคารพอย่างแท้จริง
- การวางแผน ทำให้การดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ เป็นไปตามระบบ และมีความชัดเจนระหว่างที่ดำเนินการสัมภาษณ์ อาทิ การดูแลให้มีการทำงานของล่ามแปลภาษา หรือการมีผู้สัมภาษณ์เป็นเพศหญิงที่ช่วยทำการสัมภาษณ์

แบบฝึกหัด 2.5.4 : การสัมภาษณ์เด็ก

วัตถุประสงค์ :

- ให้สังเกตรูปแบบการปฏิบัติที่ดีสำหรับการสัมภาษณ์เด็ก จากนั้นให้ทดลองฝึกปฏิบัติโดยใช้ทักษะต่างๆ เหล่านั้น โดยทำการสัมภาษณ์ผ่านบทบาทสมมติ

เวลา :

🕒 [60 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- เตรียมสำเนา ชุดเครื่องมือ 2.5.4 A : แนวทางการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย - การระบุ บ่งชี้เกี่ยวกับแรงงานเด็ก และชุดเครื่องมือ 2.5.4 B : การประเมินว่าเป็นกรณีแรงงานเด็ก
- เตรียมสำเนา เอกสารข้อมูล 2.5.4 A แนวทางการสัมภาษณ์เด็ก จำนวน 2 ชุด
- เตรียมสำเนา เอกสารข้อมูล 2.5.1 B สถานการณ์สมมติการสัมภาษณ์เด็ก
- กำหนด/เลือกให้กระบวนการผู้ช่วยหรือผู้เข้าร่วม แสดงบทบาทสมมติเป็นเด็ก สาคิตการสัมภาษณ์เด็ก ทั้งนี้ หากมีเวลา ให้ให้ผู้แสดงบทบาทสมมติทำความเข้าใจแนวทางการสัมภาษณ์ ก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมการสัมภาษณ์

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบและเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [5 นาที]
- สาธิตการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหาย โดยใช้แผ่นข้อมูล 2.5.4 A แนวทางการสัมภาษณ์เด็ก [15 นาที]
- แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่มย่อยๆ โดยให้แต่ละกลุ่มมีผู้เข้าร่วม 4-6 คน โดยให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มจับคู่กัน และให้แต่ละคู่ กำหนดบทบาทหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ จากนั้น ให้แจกเอกสารสถานการณ์สมมติให้กับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน โดยให้แต่ละกลุ่มใช้สถานการณ์ที่ได้รับเอกสารสถานการณ์สมมติเพียง 1 ฉบับเท่านั้น [5 นาที]
- ขอให้ผู้เข้าร่วมแสดงบทบาทสมมติการสัมภาษณ์ โดยใช้สถานการณ์แต่ละเรื่องตามที่อธิบายไว้ใน 2.5.4 B สถานการณ์สมมติ การสัมภาษณ์เด็ก ทั้งนี้ ให้แต่ละคู่ใช้เวลา 5 - 10 นาที สำหรับทำการสัมภาษณ์ ส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่เหลือในกลุ่ม ทำหน้าที่สังเกตการณ์ โดยผู้สัมภาษณ์จะต้องไม่อ่านสถานการณ์สมมติก่อนล่วงหน้า หลังจากการแสดงบทบาทสมมติการสัมภาษณ์ ให้

ผู้สัมภาษณ์สรุปให้สมาชิกกลุ่มฟังว่า ตนเองคิดว่าสถานการณ์ของเด็กมีการกระทำใดที่เข้าข่ายเป็นการบังคับใช้แรงงานหรือการค้ามนุษย์หรือไม่ เพราะอะไร จากนั้น ให้กลุ่มได้อภิปรายร่วมกันว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับข้อสรุปนี้ นอกจากนั้น ให้กลุ่มอภิปรายว่า คำถามในการสัมภาษณ์ข้อใดที่ดี หรือไม่ดี และมีคำถามอะไรบ้างที่ผู้สัมภาษณ์อาจจะลืมถามไป [30 นาที]

- สรุปกิจกรรม พร้อมการถาม-ตอบ และเน้นย้ำข้อความ/เนื้อหาหลักด้านล่างนี้ [10 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- พยายามสร้างบรรยากาศและความรู้สึกให้เด็กรู้สึกไม่เครียด สบายๆ โดยการแนะนำตัวเอง ดูแลให้เด็กมีขนมและเครื่องดื่มต่างๆ ตามที่ต้องการ จากนั้นให้เริ่มต้นคุยเรื่องทั่วๆ ไปเพื่อสร้างบรรยากาศ
- ขอให้คอยเบรกพักเป็นระยะๆ ในระหว่างที่ทำการสัมภาษณ์เด็ก

เอกสารข้อมูล 2.5.4 A : แนวทางการสัมภาษณ์เด็ก

ผู้สัมภาษณ์ : สวัสดิ์ [ชื่อเด็ก] – ขออนุญาตเรียกชื่อเธอ [ชื่อเด็ก] ได้หรือเปล่า ?

เด็ก : ได้

ผู้สัมภาษณ์ : ดีเลย [ชื่อเด็ก] ฉันชื่อ [ชื่อของผู้สัมภาษณ์] และฉันทำหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์สำหรับองค์กรระหว่างประเทศด้านสิทธิ โดยฉันขอถามคำถาม 2 – 3 ข้อในวันนี้ ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ยังมี [ชื่อเรียกสุภาพสตรีโดยทั่วไป] จากกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งจะฟังการสัมภาษณ์และช่วยจดบันทึกเนื้อหาการพูดคุยของเราไปด้วย ก่อนที่จะเริ่มต้นการพูดคุย เธอต้องการดื่ม หรือกินอะไรก่อนไหม ? เราได้เตรียมน้ำดื่ม น้ำผลไม้ และขนมต่างๆ ไว้ตรงมุนั้นด้วย

เด็ก : งั้น ฉันขอน้ำเปล่าได้ไหม ?

ผู้สัมภาษณ์ : ได้สิ เดี๋ยวฉันไปเอามาให้ และอากาศในห้องนี้เป็นไงบ้าง เธอรู้สึกโอเคไหม ? [ส่งแก้ว/ขวดน้ำให้เด็ก]

เด็ก : [รับแก้ว/ขวดน้ำ] ขอบคุณ โอเค อากาศในห้องกำลังดี

ผู้สัมภาษณ์ : โอเค ดีเลย ถ้าฉันขอฉันเริ่มต้นการพูดคุยนะ โดยเริ่มจากบอกว่าฉันทำอะไรอยู่ และทำไมพวกเราต้องเจอกันในวันนี้ ฉันมีหน้าที่คุยกับเด็กๆ คล้ายๆ แบบเธอ เพื่อรับฟังเกี่ยวกับการใช้ชีวิตและการทำงาน รวมถึงเรื่องที่โรงเรียน ครอบครัว เพื่อนต่างๆ ฉันต้องการได้ยินและเรียนรู้จากเธอ ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของฉัน คือการดูแลให้เธอปลอดภัย ฉันทำงานแบบนี้มาประมาณ 3 ปีแล้วจนถึงวันนี้ และได้พูดคุยกับเด็กๆ มากมายที่อยู่ใน [สถานที่ปัจจุบัน] ของประเทศ ซึ่งล้วนเผชิญสถานการณ์ปัญหาเดียวกัน เธออยากรู้อะไรเกี่ยวกับฉันบ้างไหม ?

เด็ก : มี อยากรู้ว่าทำไมคุณถึงเลือกที่จะคุยกับฉัน ? ฉันมีปัญหาอะไรหรือเปล่า ?

ผู้สัมภาษณ์ : แน่่อนว่าเธอไม่ได้มีปัญหาอะไร และสิ่งต่างๆ ที่เธอจะบอกกับฉันในวันนี้ ก็จะไม่ทำให้เกิดปัญหาอะไรตามมาแน่นอน ฉันมาที่นี่เพื่อช่วยเธอ โดยที่เธอไม่ต้องกังวลใดๆ พวกเราได้ขอเข้าพูดคุยกับเธอ และเด็กๆ อีก 2 – 3 คนจากโรงงาน เนื่องจากเราต้องการรู้เกี่ยวกับสภาพการทำงานที่นั่น

เด็ก : โอเค

ผู้สัมภาษณ์ : โอเค งั้นเริ่มต้นจากคำถามเกี่ยวกับตัวเธอนิดหน่อย เธอเกิดและโตที่ไหน ?

เด็ก : ฉันมาจากหมู่บ้านใกล้ๆ นี้ โดยใช้เวลาเดินทางประมาณครึ่งวัน

ผู้สัมภาษณ์ : เธอยังคงมีครอบครัวอยู่ที่นั่นไหม ?

เด็ก : ยังมี เป็นแม่และพี่สาว 2 คนของฉัน

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วเธอเดินทางเข้ามาที่เมืองหลวงเมื่อไหร่ ?

เด็ก : ฉันเดินทางมาที่นี่ประมาณเมื่อ 4 ปีที่ผ่านมา

ผู้สัมภาษณ์ : ตอนนั้น เธออายุเท่าไร ?

เด็ก : 11 ปี

ผู้สัมภาษณ์ : ดังนั้น ตอนนี้เธอก็อายุ 15 ปี ใช่ไหม ?

เด็ก : ใช่

ผู้สัมภาษณ์ : และครอบครัวของเธอรู้ไหมว่า เธอเดินทางเข้ามาที่เมืองหลวง ? พวกเขามีส่วนร่วมสนับสนุน หรือช่วยเหลือให้เธอเดินทางมาที่นี่ไหม ?

เด็ก : รู้ ลูกของฉันรู้จักกับนายหน้าหาแรงงานของโรงงาน และภายหลังจากที่พ่อของฉันเสีย (ตาย) เขาก็ช่วยหางานให้ฉันทำในเมือง ในขณะที่แม่ของฉันก็ช่วยดูแลเรื่องการเดินทางของฉันมาที่นี่

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วเธอยังได้พบแม่และพี่สาวของเธอหรือไม่ ?

เด็ก : ไม่ แต่ฉันก็ส่งเงินกลับไปให้พวกเขา

ผู้สัมภาษณ์ : ในแต่ละสัปดาห์ เธอทำงานหาเงินได้เท่าไร และเธอส่งเงินกลับไปให้พวกเขาเท่าไร ?

เด็ก : ฉันหาเงินได้ประมาณ [1/4 ของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ] ต่อชั่วโมง และฉันส่งเงินจำนวนครึ่งหนึ่งจากการทำงานของฉันให้กับพวกเขา

ผู้สัมภาษณ์ : ตอนที่เธอเซ็นสัญญาจ้างงาน คุณรู้หรือไม่ว่าคุณจะได้รับค่าจ้างเท่าไร ?

เด็ก : ไม่รู้เลย ฉันคิดว่าจะได้รับเงินค่าจ้าง [อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ] แต่ฉันต้องจ่ายค่าดำเนินการให้นายหน้าจัดหางาน และต้องจ่ายค่าที่พักด้วย

ผู้สัมภาษณ์ : คุณพักที่ไหน ? สภาพมันเป็นอย่างไรบ้าง ?

เด็ก : ฉันพักในอาคารใกล้ๆ กับโรงงานนี้ โดยเจ้าของโรงงานเป็นเจ้าของอาคาร เป็นพื้นที่ซึ่งเล็กๆ โดยส่วนใหญ่ผู้พักอาศัยอยู่

ผู้สัมภาษณ์ : เธอพอจะเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหมว่า ที่นั่นเป็นไงบ้าง ?

เด็ก : มีเด็กๆ อยู่ที่นี่ประมาณ 100 คน และในห้องของฉัน มีคนอยู่รวมกัน 9 คน โดยฉันเป็นพี่คนโตที่สุดในห้อง เด็กๆ โดยส่วนใหญ่ที่อยู่ที่นี่ อายุอยู่ระหว่าง 12 – 13 ปี แต่บางคนก็อายุน้อยกว่านี้ เรานอนบนเสื่อปูกับพื้นทั่วไป ซึ่งก็มีสภาพที่ไม่ดีนัก และอากาศก็ค่อนข้างเย็นในช่วงฤดูหนาว

ผู้สัมภาษณ์ : พอจะเล่าเกี่ยวกับสภาพการทำงานภายในโรงงานได้บ้างไหม ? เธอทำงานอะไร เด็กคนอื่นๆ ทำงานอะไรกัน ?

เด็ก : ฉันมีหน้าที่เย็บผ้า และเด็กคนอื่นๆ ก็ทำเหมือนกัน บางคนทำหน้าที่เย็บติดกระดุม หรือติดซิป บางคนก็ช่วยย้อมสีผ้า บางคนทำหน้าที่รับ-ส่งของ ทั้งรับวัสดุอุปกรณ์ใหม่ๆ และส่งผ้าที่ตัดเย็บสำเร็จออกไป โดยส่วนใหญ่ ฉันทำหน้าที่เย็บกางเกง

ผู้สัมภาษณ์ : โดยทั่วไปแล้ว เธอต้องทำงานวันละกี่ชั่วโมง ?

เด็ก : โดยทั่วไปราวๆ 10 – 11 ชั่วโมงต่อวัน

ผู้สัมภาษณ์ : เล่าให้ฉันฟังเกี่ยวกับกิจกรรมหรือสิ่งที่เธอทำยามว่างหน่อยสิ ? เธอยังคงไปเรียนหนังสือไหม ? แล้วได้วิ่งเล่นกับเพื่อนๆ ใหม ?

เด็ก : ฉันทำงานบ้านให้กับนายหน้าจัดหางาน เพื่อหาเงินจ่ายค่าดำเนินการของนายจ้าง ฉันไม่ได้ไปเรียนหนังสือ และไม่ได้เรียนหนังสือใดๆ ตั้งแต่ย้ายมาที่นี่ ฉันรู้สึกเพลียและอ่อนล้าเกินไปที่จะใช้เวลาวิ่งเล่นกับเพื่อนๆ

ผู้สัมภาษณ์ : โอเค ขอขอบคุณมาก [ชื่อเด็ก] ขอพักเบรกสัก 5 นาทีนะ เพื่อไปให้ห้องน้ำ หยิบอาหารและน้ำมา จากนั้นฉันอยากจะพูดคุยเกี่ยวกับสภาพการทำงานในโรงงานอีกนิดหน่อย พอจะได้ไหม ?

เด็ก : ได้สิ

[สิ้นสุดการสาธิต]

อธิบายให้กลุ่ม : โดยทั่วไปแล้ว ผู้สัมภาษณ์จะยังคงสอบถามคำถามอีก 2-3 ข้อ เกี่ยวกับเงื่อนไขหรือสภาพของโรงงาน เพื่อตรวจสอบถึงอันตราย หรือความเสี่ยงต่างๆ ในขณะที่ผู้สัมภาษณ์ถามคำถามเกี่ยวกับเสรีภาพในการเคลื่อนไหว หรือเดินทางของเด็ก เพื่อตรวจสอบลักษณะการเป็นแรงงานบังคับหรือไม่ การสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลง โดยผู้สัมภาษณ์

- (1) สรุปประเด็นหลักๆ ที่พบจากการสัมภาษณ์เด็ก
- (2) สอบถาม/ขอให้เด็กแก้ไขเนื้อหาที่สรุปใดๆ ที่ผิด
- (3) สอบถามหากเด็กมีคำถาม หรือข้อสงสัยใดๆ และ
- (4) อธิบายรายละเอียดการดำเนินการในขั้นต่อไป

เอกสารข้อมูล 2.5.4 B : สถานการณ์สมมุติการสัมภาษณ์เด็ก

ประวัติที่ 1 : ชื่อของคุณ คืออภิเชก (Abishek) และคุณอายุ 9 ปี ช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา คุณทำงานปับนอิฐกับพ่อแม่ของคุณ โดยพ่อแม่ของคุณต้องทำงานเพื่อจ่ายหนี้สิน และขอให้คุณช่วยเหลือ ดังนั้น ทำให้คุณต้องทำงาน 10 ชั่วโมงต่อวัน ไปพร้อมกับพ่อแม่ของคุณ คุณต้องทำงานสัปดาห์ละ 5 วัน ในช่วงวันหยุดของสัปดาห์ คุณจะเล่นฟุตบอล และไฟ หรือเกมส์บัตรคำกับเพื่อนๆ และใช้เวลาไปเรียนวันเสาร์-อาทิตย์ เป็นประจำสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง พร้อมๆ กับเด็กอื่นๆ ที่ต้องทำงานในช่วงวันธรรมดาเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม พ่อแม่ของคุณบอกว่า คุณจะต้องออกจากโรงเรียนในช่วงที่คุณอายุครบ 10 ปี เนื่องจากดอกเบี้ยของเงินกู้จะยิ่งเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ และจำเป็นต้องทำงานอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น ในเวลาทำงาน คุณไม่ได้พักเบรกใดๆ นอกจากได้ไปห้องน้ำเพียงวันละ 1 ครั้ง คุณยังไม่เคยถูกทุบตีทำร้ายร่างกาย แต่คุณเห็นเด็กที่อายุนมากกว่าคุณถูกทุบตี ตั้งแต่คุณเริ่มทำงานปับนอิฐ คุณมีอาการคลื่นไส้ อาเจียนบ่อยครั้ง พร้อมๆ กับการเวียนหัว คุณรู้สึกอ่อนเพลียเป็นอย่างมาก มีอยู่ครั้งหนึ่งที่คุณกำลังคิดหรือทำอะไรไม่ทันระวัง มีอิฐหล่นใส่มือของคุณ และกระแทกเข้าที่นิ้วมือ แม้ว่าจะได้รับการดูแลรักษา แต่ก็ต้องเจ็บปวดเป็นเวลานานราว 3 เดือน

ประวัติที่ 2 : ชื่อของคุณ คือจัวนา (Juana) และคุณทำงานในบ้านของเพื่อนของครอบครัว คุณอพยพและโยกย้ายมายังเมืองนี้ โดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน หรือเอกสารอื่นใด คุณอายุ 14 ปี และต้องทำงานวันละ 8 ชั่วโมงสัปดาห์ละ 6 วัน โดยคุณมีหน้าที่ดูแลเด็ก ๆ 3 คนของครอบครัวนี้ เด็กคนโตอายุ 10 ขวบ และคุณไม่มีเวลาไปเรียนหนังสือ แต่คุณได้เข้านั่งฟังการสอนในชั้นเรียนสำหรับนักเรียนอายุ 10 ขวบ วันละ 2 – 3 ชั่วโมง หน้าที่ของคุณยังครอบคลุมการทำความสะอาด และทำกับข้าว บางครั้ง นายจ้างของคุณกระทำการข่มขู่คุกคามคุณ โดยใช้ความรุนแรงทั้งทางร่างกายและทางเพศ ที่ผ่านมาถึงขนาดคุกคามทางเพศมากกว่า 1 ครั้ง แต่คุณไม่ต้องการพูดคุยรายละเอียด คุณต้องการที่จะหนีออกไป แต่ยังกลัวและไม่มีที่จะไป คุณได้รับเงินค่าจ้างต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเพียงเล็กน้อย แต่ด้วยที่คุณไม่สามารถหางานที่ถูกกฎหมายทำได้ เนื่องจากคุณไม่มีเอกสารประจำตัวบุคคลใดๆ

ประวัติที่ 3 : ชื่อของคุณ คือจิยูน (Jiyoona) และคุณทำงานปลูกถั่วในไร่ขนาดเล็กๆ ของครอบครัวของคุณ คุณอายุ 13 ปี และต้องทำงานประมาณ 7 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือเฉลี่ย 1 ชั่วโมงต่อวัน ในช่วงเช้าคุณจะช่วยทำงานในไร่ก่อนไปโรงเรียน คุณรู้สึกมีความสุขที่ได้ทำงานกับครอบครัวของคุณ และยังสามารถไปโรงเรียนได้ ในช่วงวันหยุดเสาร์/อาทิตย์ คุณก็มีเวลาวิ่งเล่นกับเพื่อนๆ และไปตลาด ช่วยครอบครัวของคุณนำผักและอาหารที่ได้จากไร่ไปขาย บางครั้ง คุณรู้สึกอ่อนล้าบ้าง เนื่องจากต้องตื่นแต่เช้าก่อนไปโรงเรียน แต่คุณก็คิดว่ามันเป็นหน้าที่สำคัญและช่วยให้คุณได้เรียนรู้ สืบทอดการปฏิบัติต่างๆ ของครอบครัว นอกจากนั้น ยังได้มีโอกาสช่วยเหลือครอบครัวของคุณด้วย

บทเรียน 2.6 การสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย

วัตถุประสงค์ :

- การทำความเข้าใจวิธีการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัยในลักษณะ หรือท่วงท่าที่แสดงความเคารพ และคุ้มครองสิทธิของบุคคล และช่วยให้ได้รับข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์

เวลา :

 [95 นาที]

ขั้นตอน :

- กิจกรรม 2.6.1 : การสัมภาษณ์ระหว่างการอภิปรายกับผู้ต้องสงสัย [15 นาที]
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.6 : การสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย [20 นาที]
- แบบฝึกหัด 2.6.2 : การสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย [60 นาที]

วัสดุอุปกรณ์/สิ่งที่ต้องจัดเตรียม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.6.2 : การสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย
- เครื่องฉายโปรเจคเตอร์
- เอกสารสำเนาข้อมูล 2.6.2 A : แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย
- เอกสารสำเนาข้อมูล 2.6.2 B : สถานการณ์สมมติการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย

เมื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจแจ้งสิทธิต่างๆ ให้ได้รับทราบ รวมถึงสิทธิในการไม่ตอบคำถามใดๆ ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่อาจจะแจ้งให้ผู้ต้องสงสัยลงนามในเอกสาร เพื่อยืนยันว่าได้รับการแนะนำเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ แล้ว ในหลายๆ ประเทศ กำหนดให้ผู้ต้องสงสัยสามารถใช้สิทธิในการปรึกษาหรือพบปะกับทนายความของตนเองได้

การสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย : ควรมีการบันทึกในวิธีการที่เหมาะสม โดยหากเป็นการบันทึกวิธีทัศนหรือเสียงจะต้องตรวจสอบให้ได้ภาพและเสียงที่ชัดเจน แต่ก็อาจจะทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกไม่ค่อยสบายใจ ในขณะที่หากเป็นการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรจะสร้างความสบายใจมากกว่า ทั้งนี้ทั้งแสดงวัน เวลา และสถานที่ รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำการสัมภาษณ์นั้นๆ

หากผู้ต้องสงสัยให้การรับสารภาพในระหว่างการสัมภาษณ์ ต้องมีการบันทึกข้อมูลต่างๆ ดังต่อไปนี้อย่างชัดเจน โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษร :

- คำถามที่พนักงานสืบสวนตั้งคำถามและคำตอบของผู้ถูกกล่าวหา
- รายละเอียดคำของผู้ต้องสงสัย
- บันทึกถ้อยคำ (หากทำได้/จำเป็น) โดยแสดงวันและเวลาที่ทำการบันทึก
- การแจ้งให้ผู้ต้องสงสัยทราบเกี่ยวกับสิทธิของตนเอง และวัน/เวลาที่มีการแจ้ง รวมถึงการตอบสนองของผู้ต้องสงสัย หลังจากที่ได้รับการแจ้ง
- เวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดการสัมภาษณ์ และเวลาที่มีการพักเบรกระหว่างการสัมภาษณ์

บันทึกถ้อยคำเป็นลายลักษณ์อักษร : หากผู้ต้องสงสัยร้องขอทำบันทึกถ้อยคำเป็นลายลักษณ์อักษร ขอให้นำอุปกรณ์เครื่องเขียนให้ผู้ต้องสงสัย และขอให้เริ่มต้นเขียนบันทึกถ้อยคำดังกล่าว โดยเริ่มต้นจากการที่บุคคลดังกล่าวได้รับการแจ้งสิทธิของตนเอง หลังจากที่ทำบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว ให้แจ้งให้ผู้ต้องสงสัยทบทวนบันทึกถ้อยคำที่เป็นลายลักษณ์อักษร จากนั้นให้แก้ไขหรือเพิ่มเติมตามที่ต้องการ ทั้งนี้ ให้ผู้ต้องสงสัยลงนามในบันทึกถ้อยคำ พร้อมลงนามกำกับแต่ละหน้า หากผู้ต้องสงสัยไม่สามารถอ่านหรือปฏิเสธที่จะอ่านบันทึกถ้อยคำโดยตนเอง ให้เจ้าหน้าที่ทำการสัมภาษณ์อ่านบันทึกดังกล่าวให้ผู้ต้องสงสัยฟัง และสอบถามว่ามีความประสงค์จะแก้ไขหรือเพิ่มเติมส่วนใดๆ หรือไม่ หลังจากที่มีการแก้ไขใดๆ แล้ว จึงขอให้ผู้ต้องสงสัยลงนามในบันทึกถ้อยคำ หากผู้ต้องสงสัยไม่ลงนามในบันทึก ให้ผู้ที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์นั้นๆ ร่วมลงนาม โดยยืนยันว่าการบันทึกถ้อยคำดังกล่าวถูกต้องตามข้อเท็จจริง

เมื่อทำการสัมภาษณ์ ผู้ต้องสงสัย ควรนำวิธีการ PEACE มาใช้ ซึ่งครอบคลุมขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม คือการวางแผน (Planning) และการเตรียมการ (Preparation) การสร้างความคุ้นเคยและการอธิบาย (Engage and Explain) เนื้อหาสาระสำคัญแห่งคดี (Account) การปิดการสัมภาษณ์ (Closure) และการประเมิน (Evaluation) ซึ่งได้นำเสนอรายละเอียดของวิธีการ PEACE โมเดล ไว้ในบทเรียน 2.5 ด้วยแล้ว

ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย จำเป็นต้องพักเบรกเป็นช่วงๆ ทั้งนี้ มีสิ่งที่พึงดำเนินการในระหว่างที่พักเบรกการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย คือ

- ไม่ทิ้งให้ผู้ต้องสงสัยอยู่ตามลำพังในห้องสัมภาษณ์
- ในระหว่างการพักเบรกสั้นๆ ไม่จำเป็นต้องปิดเครื่องบันทึกภาพหรือเสียง และบรรดาผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์ทั้งหมด ควรอยู่ในห้อง

- สำหรับการพักเบรกยาวๆ อนุญาตให้ผู้ต้องสงสัยสามารถออกนอกห้องสัมภาษณ์
- ระหว่างการพักเบรกยาวๆ ให้หยุดเครื่องบันทึกภาพหรือเสียงไว้ก่อน
- ผู้สัมภาษณ์แจ้งว่า ขออนุญาตพักเบรกในระยะเวลา โดยให้เหตุผลและแจ้งเวลาในการดำเนินกิจกรรมอีกครั้ง
- หลังจากสิ้นสุดการเบรก ให้ผู้สัมภาษณ์เริ่มกล่าวว่าการสัมภาษณ์เริ่มต้นต่อ และระบุเหตุผลที่พักเบรก รวมถึงระยะเวลาในการดำเนินการอีกครั้ง
- ทั้งนี้ การดำเนินการต่างๆ ต้องตรวจสอบให้ชัดเจนว่า มีการแจ้งเตือนให้ผู้ต้องสงสัยรับทราบเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ของตนเองแล้ว

การสืบสวนสอบสวนผู้ต้องสงสัย : เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายอาจจะขอสืบสวนสอบสวนผู้ต้องสงสัย ซึ่งเป็นขั้นตอนหลังจากการสัมภาษณ์ในครั้งแรกๆ เพื่อคัดกรองประเด็นและข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติม ทั้งนี้ การสืบสวนสอบสวนพึงดำเนินการหลังจากที่มีการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย โดยระหว่างการสอบสวน อาจจะแสดงรูปภาพรายละเอียดของพื้นที่เกิดเหตุ การนำพา/เคลื่อนย้ายเหยื่อ/ผู้เสียหาย และธุรกรรมทางการเงินต่างๆ หากมีการกระทำความผิดส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้ดูว่าหน่วยงานที่มีหน้าที่ อาทิ ด้านแรงงาน ด้านภาษี และด้านตรวจคนเข้าเมือง ได้เข้าร่วมกระบวนการสืบสวน/สอบสวนนั้นๆ ด้วย ทั้งนี้ ต้องเก็บรวบรวมรายละเอียดการติดต่อ และข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ของผู้ต้องสงสัยไว้

หลังจากการสืบสวนสอบสวนให้ทำบันทึกสรุป ร่างรายงานสรุปการสืบสวนสอบสวน และหากในกระบวนการสืบสวนสอบสวน ผู้ต้องสงสัยเปิดเผยข้อมูลการกระทำความผิดเพิ่มเติม ให้เพิ่มเติมลงในเอกสารบันทึกข้อกล่าวหา ควรนำเสนอข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ในรายงานการสืบสวนสอบสวน ซึ่งโดยทั่วไป กฎหมายของประเทศต่างๆ มักจะกำหนดลักษณะข้อมูลข้อเท็จจริงที่ควรนำเสนอไว้ในรายงาน โดยส่วนหนึ่งควรครอบคลุมข้อมูลตามที่กำหนดด้านล่างนี้

- รายละเอียดเกี่ยวกับความผิดด้านการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์
- บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- สำหรับการกระทำความผิดฐานการค้ามนุษย์ ให้ระบุพื้นที่/ประเทศต้นทาง การขนส่ง/เคลื่อนย้าย และจุดหมายปลายทาง
- รายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์
- คำอธิบายเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุและวัตถุพยานต่างๆ
- หน่วยงานของเจ้าหน้าที่หรือพนักงานสืบสวนที่ดำเนินการสอบสวนสืบสวน หรือเข้าปฏิบัติการช่วยเหลือ
- ชื่อเต็มของนักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ขององค์กรภาคประชาสังคม หรือองค์กรพัฒนาเอกชนและพยานที่เข้าร่วมปฏิบัติการช่วยเหลือ
- การบันทึกเกี่ยวกับบาดแผล การบาดเจ็บ หรือภาวะเจ็บป่วยทางจิตใจของผู้เสียหาย

แบบฝึกหัด 2.6.1 : การอธิบายเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เริ่มต้นคิดเกี่ยวกับการทำการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย และพิจารณาว่าการสัมภาษณ์นี้เหมือนและแตกต่างจากการสัมภาษณ์เหยื่อ/ผู้เสียหายหรือไม่ และอย่างไร

เวลา :

🕒 [15 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบและเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [2 นาที]
- สอบถามให้ผู้เข้าร่วมตอบและเขียนคำตอบของคำถามต่างๆ ต่อไปนี้ ลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต
- ในการทำการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัยมีประเด็นที่ควรพิจารณาเป็นพิเศษอะไรบ้าง ?
- การสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัยมีความแตกต่างจากการสัมภาษณ์เหยื่ออย่างไรบ้าง ? [10 นาที]
- ข้อความสำคัญ [3 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- ด้วยขอบเขตอำนาจการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน แต่โดยทั่วไปแล้ว พึงต้องแจ้งสิทธิให้กับผู้ต้องสงสัยได้ทราบ และเข้าใจ ซึ่งบางครั้งก็เป็นการแสดงออกในลักษณะการแจ้งเตือน
- ต้องพึงเคารพในสิทธิของผู้ต้องสงสัยตลอดเวลาการสัมภาษณ์
- ในระหว่างที่ทำการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลจากทั้งผู้ต้องสงสัยและพยานเป็นไปเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง แต่การตั้งคำถามตามข้อกล่าวหาจะนำมาใช้กับผู้ต้องสงสัยเท่านั้น มิให้ใช้กับเหยื่อ ทั้งนี้ ให้ระวังไม่ตั้งคำถามตามข้อกล่าวหากับผู้ต้องสงสัยอย่างเดียว แต่ให้พิจารณาเรื่องอื่นๆ โดยรวมควบคู่ไปด้วย

แบบฝึกหัด 2.6.2 การสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย

วัตถุประสงค์ :

- ให้สังเกตรูปแบบการปฏิบัติที่ดีสำหรับการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย จากนั้นให้ทดลองฝึกปฏิบัติการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย โดยให้แสดงออกถึงการเคารพสิทธิของเขา และช่วยให้ได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อแรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือ การค้ามนุษย์

เวลา :

🕒 [15 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- เตรียมสำเนา แผ่นข้อมูล 2.6.2 A แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย จำนวน 2 ชุด
- กำหนด/เลือกให้กระบวนกรผู้ช่วยหรือผู้เข้าร่วม แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้ต้องสงสัย สาธิตการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย ทั้งนี้ หากมีเวลาให้ผู้แสดงบทบาทสมมติทำความเข้าใจแนวทางการสัมภาษณ์ ก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมการสัมภาษณ์
- เตรียมสำเนา เอกสารข้อมูล 2.5.2 B สถานการณ์สมมติการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงวัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [5 นาที]
- สาธิตการสัมภาษณ์เหยื่อ โดยใช้แผ่นข้อมูล 2.6.2 A แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย [10 นาที]
- แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่มย่อยๆ โดยให้แต่ละกลุ่มมีผู้เข้าร่วม 4-6 คน โดยให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มจับคู่กัน และให้แต่ละคู่ กำหนดบทบาทหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ จากนั้น ให้แจกเอกสารสถานการณ์สมมติให้กับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน โดยให้แต่ละกลุ่มใช้สถานการณ์ที่ได้รับเอกสารสถานการณ์สมมติเพียง 1 ฉบับเท่านั้น [5 นาที]
- ขอให้ผู้เข้าร่วมแสดงบทบาทสมมติการสัมภาษณ์ โดยใช้สถานการณ์แต่ละเรื่องตามที่อธิบายไว้ใน 2.6.2 B สถานการณ์สมมติ การสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย ทั้งนี้ ให้แต่ละคู่ใช้เวลา 5 – 10 นาที สำหรับการสัมภาษณ์ ส่วนบุคคลอื่นๆ ที่เหลือในกลุ่ม ทำหน้าที่สังเกตการณ์ โดยผู้สัมภาษณ์จะต้องไม่อ่านสถานการณ์สมมติก่อนล่วงหน้า หลังจากการแสดงบทบาทสมมติ การสัมภาษณ์ ให้ผู้สัมภาษณ์สรุปให้สมาชิกกลุ่มฟังว่า ตนเองคิดว่าผู้ต้องสงสัยมีการกระทำใดๆ ที่เป็นความผิดเกี่ยวข้องกับ การใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์หรือไม่ และเพราะอะไร จากนั้น ให้กลุ่มได้อภิปรายร่วมกันว่าเห็น ด้วยกับข้อสรุปนี้หรือไม่ นอกจากนั้น ให้กลุ่มอภิปรายว่า คำถามในการสัมภาษณ์ข้อใดที่ดี หรือไม่ดี และมีคำถามอะไรบ้างที่ ผู้สัมภาษณ์อาจจะลืมถามไป [30 นาที]
- สรุปกิจกรรม พร้อมการถาม-ตอบ และเน้นย้ำข้อความ/เนื้อหาหลักด้านล่างนี้ [10 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- เมื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัยตรวจดูให้แน่ใจว่า ได้แสดงการแจ้งเตือน/การแจ้งให้เขาได้ทราบเกี่ยวกับสิทธิของตนเองแล้ว
- ขอให้แสดงออกถึงความเคารพต่อสิทธิของผู้ต้องสงสัยตลอดเวลา
- การบันทึกการสัมภาษณ์จะช่วยให้การทำงานเป็นไปด้วยดี และเป็นระบบ

ข้อมูลสำหรับ 2.6.2 A : แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย

ผู้สัมภาษณ์ : สวัสดี [ชื่อผู้ต้องสงสัย] สบายดีไหม ?

ผู้ต้องสงสัย : สบายดี ขอขอบคุณ

ผู้สัมภาษณ์ : ก่อนที่เราจะเริ่มต้นการสัมภาษณ์ ขอแจ้งให้คุณทราบว่า ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะมีการบันทึก/อัดเสียงไว้ด้วย [?] เพื่อให้เราสามารถตรวจสอบความถูกต้องของการสัมภาษณ์ของเราในครั้งนี้ นอกจากนั้น ยังขอแจ้งให้คุณทราบว่า คุณมีสิทธิที่จะไม่กล่าวหรือให้ข้อมูลใดๆ และ [บรรดาสิทธิอื่นๆ] โดยหากคุณมีความประสงค์อื่นใด คุณสามารถใช้สิทธิในการปรึกษากับทนายความหรือนักกฎหมายของคุณ ขอความกรุณาลงนามในแบบฟอร์มนี้ เพื่อยืนยันว่าคุณได้รับการแจ้งเตือนเกี่ยวกับสิทธิของคุณแล้ว

ผู้ต้องสงสัย : [ลงนามในแบบฟอร์ม]

ผู้สัมภาษณ์ : ขอขอบคุณ ฉันชื่อ [ชื่อของผู้สัมภาษณ์] และฉันทำหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์สำหรับองค์กรระหว่างประเทศด้านสิทธิ ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ยังมี [ชื่อเรียกสุภาพสตรีโดยทั่วไป] จากกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งจะฟังการสัมภาษณ์ในวันนี้ของเราด้วย วันนี้คือ [วันที่ทำการสัมภาษณ์] และทำการสัมภาษณ์ ณ [สถานที่ทำการสัมภาษณ์] พวกเรามาพบคุณในวันนี้ เพื่อสอบถามคำถามเกี่ยวกับตัวคุณเอง และงานที่คุณที่โรงงานตัดเย็บ/ทอผ้า ซึ่งคุณทำหน้าที่ดูแลการบริหารในไควเมส (Quilmes) รวมถึงเกี่ยวกับพนักงานลูกจ้างของคุณ และสภาพการทำงานในโรงงาน

ผู้ต้องสงสัย : รับทราบ

ผู้สัมภาษณ์ : ขออนุญาตเริ่มต้นสอบถามเลย คุณมีถิ่นฐานบ้านเกิดอยู่ที่ไหน ?

ผู้ต้องสงสัย : ฉันเกิดที่เมืองบัวโนสไอเรส และปัจจุบันก็ยังอยู่อาศัยที่นั่น

ผู้สัมภาษณ์ : คุณทำหน้าที่ผู้จัดการของโรงงานไควเมส (Quilmes) นานแค่ไหน ?

ผู้ต้องสงสัย : 3 ปี โดยก่อนหน้านี้ฉันทำหน้าที่ผู้จัดการในโรงงานอีกแห่งหนึ่งในเมืองเช่นกัน

ผู้สัมภาษณ์ : คุณพอจะอธิบายเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่เฉพาะที่คุณต้องทำในฐานะผู้จัดการได้หรือไม่ ?

ผู้ต้องสงสัย : โดยทั่วไป ฉันทำหน้าที่ดูแลคนงานตามสายการผลิต และนำชิ้นส่วนต่างๆ มาประกอบจนเป็นผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูปส่งออกไปจำหน่ายในประเทศบราซิล ฉันทำงานในพื้นที่โรงงานสัปดาห์ละ 5 วัน โดยเริ่มต้นทำงานตั้งแต่ 08.00–18.00 น. ทำหน้าที่ตรวจสอบ ดูแล กำกับให้คนงานทำหน้าที่ และสร้างผลสัมฤทธิ์ได้ตามเป้า

ผู้สัมภาษณ์ : คุณต้องจัดการดูแลคนงานทั้งหมด กี่คน ?

ผู้ต้องสงสัย : มีคนงานหญิง 38 คน ทำงานในพื้นที่โรงงาน และฉันทำหน้าที่ดูแลทั้งหมด ทั้งนี้ ในบางครั้ง ก็ให้คนงานหญิงทำงานในช่วงวันหยุดด้วย แต่ก็จะมีผู้จัดการอีกคนเข้ามาทำหน้าที่ดูแล ซึ่งฉันไม่รู้รายละเอียดใดๆ เกี่ยวกับผู้จัดการคนดังกล่าว

ผู้สัมภาษณ์ : โอเค ฉันขอยกอีกนิดเกี่ยวกับคนงาน พอจะบอกได้ไหมว่าคนงานมาจากที่ไหนกันบ้าง ? โดยส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง หรือผู้ชาย หรือผสมๆ กันไป ?

ผู้ต้องสงสัย : คนงานทั้งหมดเป็นผู้หญิง โดยบางส่วนเป็นคนในท้องถิ่น/ประเทศ และมีบางส่วนที่เดินทางมาจากปารากวัย และโบลิเวีย ซึ่งฉันไม่ค่อยรู้รายละเอียดมากนัก

ผู้สัมภาษณ์ : โอเค แล้วคุณมีวิธีการสรรหา หรือได้คนงานเหล่านั้นมาได้อย่างไร ? คุณได้ลงประกาศออนไลน์ หรือในหนังสือพิมพ์ ใดๆ หรือไม่ ?

ผู้ต้องสงสัย : ไม่ได้ทำเช่นว่า ฉันใช้เพื่อน [ชื่อเพื่อน] ซึ่งฉันเชื่อมั่นว่าจะช่วยหาคนงานดีๆ มาให้ โดยเพื่อนคนนี้ทำหน้าที่จัดหาคนงานให้กับฉัน เขาหาคนที่ต้องการทำงาน แล้วส่งมาให้ฉัน

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วคนงานเซ็นสัญญากับคุณ หรือ [ชื่อเพื่อน] ละ ?

ผู้ต้องสงสัย : กับฉัน

ผู้สัมภาษณ์ : ดังนั้น คุณต้องจ่ายค่าดำเนินการให้กับ [ชื่อเพื่อน] สำหรับเป็นค่าจัดหาลูกจ้างที่นำส่งมาให้กับคุณใช่หรือไม่ ?

ผู้ต้องสงสัย : ไม่ใช่ คนงานเป็นผู้จ่ายเงินให้กับเขาเองโดยตรง ซึ่งมีข้อความระบุในสัญญาว่า คนงานต้องนำส่งรายได้ที่พวกเขาได้รับให้กับเขา จนกว่าจะชำระหนี้ทั้งหมด

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วคุณมีวิธีการคำนวณจำนวนเงินที่คนงานต้องจ่ายให้กับเขาอย่างไร ?

ผู้ต้องสงสัย : ฉันไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นเลย มันเป็นเรื่องระหว่างคนงานกับ [ชื่อเพื่อน]

ผู้สัมภาษณ์ : คุณพอจะบอกข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารประจำตัวของคนงาน และหนังสือเดินทาง (พาสปอร์ต) ของคนงานที่เดินทางมาจากปารากวัย และโบลิเวียได้หรือไม่ ? คนงานเก็บเอกสารเหล่านั้นไว้ที่ตนเองหรือเปล่า ?

ผู้ต้องสงสัย : ไม่ พวกเขาไม่ได้เก็บเอกสารไว้เอง แต่ฉันเป็นคนเก็บเอกสารเหล่านั้นไว้ จนกว่าที่พวกเขาจะจ่ายเงินหนี้สินที่ติดค้างไว้ ทั้งนี้ เป็นไปเพื่อการดูแล ปกป้องคนงานเป็นสำคัญ เนื่องจากหากมีอะไรเกิดขึ้นกับเอกสารเหล่านั้น จะทำให้พวกเขาไม่สามารถทำงานได้อีกต่อไป

ผู้สัมภาษณ์ : โอเค และพวกคนงานพักกันที่ไหน ?

ผู้ต้องสงสัย : พวกเขาพักในสถานที่พักซึ่งเป็นของ [ชื่อเพื่อน] โดยฉันไม่ค่อยรู้รายละเอียด เนื่องจากเขาเป็นผู้ดำเนินการโดยตรงกับคนงานเหล่านั้น ทั้งนี้ บ้านพักที่พวกคนงานพักอยู่ตั้งอยู่ใกล้ๆ กับโรงงาน

ผู้สัมภาษณ์ : คุณพอจะเล่าถึงความสัมพันธ์ของคุณกับคนงานเหล่านั้นได้หรือไม่ ? คุณรู้จักพวกเขาดีแค่ไหน ? คุณเข้ากับพวกเขาได้ดีมากน้อยแค่ไหน ?

ผู้ต้องสงสัย : ฉันไม่ค่อยรู้จักพวกเขามากนักนะ คนงานโดยส่วนใหญ่ทำงานที่นี่มาสัก 2-3 ปีแล้วนับถึงปัจจุบัน เราไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงคนทำงานมากนัก นอกจากนั้น หากนอกเวลางาน ฉันก็ไม่ค่อยได้พูดคุยกับคนงานเลย ดังนั้น เราจึงรู้จักกันเฉพาะแต่

ในรายงานจริงๆ [ชื่อเพื่อน] น่าจะรู้จักพวกเขาดีกว่า เนื่องจากเขาเป็นคนจัดหาพวกเขา มา พร้อมๆ กับหาที่พักให้พวกเขา รวมถึงคอยติดตามดูแลระหว่างที่พวกเขาทำงานที่นี่

ผู้สัมภาษณ์ : โอเค ขอขอบคุณสำหรับข้อมูลนี้ ขออนุญาตพักเบรกสัก 5 นาทีนะ เพื่อให้คุณได้ไปห้องน้ำ หรือพักผ่อนก่อน แล้วเดี๋ยวตอนกลับมา ฉันจะขอคุยเพิ่มเติมเกี่ยวกับ [ชื่อเพื่อน]

[จบการสาธิต]

ข้อมูลสำหรับ 2.6.2 B : สถานการณ์สมมุติการสัมภาษณ์ผู้ต้องสงสัย

สถานการณ์ที่ 1 : คุณดูแลและรับผิดชอบพื้นที่ก่อสร้าง ซึ่งจ้างแรงงานผู้ชายและเด็กผู้ชายเป็นแรงงาน โดยในระหว่างการเข้าตรวจแรงงาน ผู้ตรวจได้แจ้งว่ามีเด็กผู้ชายที่เข้าทำงานในช่วงเวลาที่ควรจะไปโรงเรียน นอกจากนั้น ยังพบว่าเด็กผู้ชายบางคนที่ต้องใช้อุปกรณ์การเชื่อม (ตู้เชื่อมโลหะ) ในขณะที่คนอื่นๆ ต้องปีนป่ายนั่งร้าน คุณได้ตรวจสอบว่าคนงานทุกๆ คนได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ มีคนที่ประสบอุบัติเหตุและบาดเจ็บในขณะที่ทำงานบ้าง แต่ก็ไม่สาหัส คุณคิดว่าเด็กผู้ชายหลายคนอายุประมาณ 16 ปี แต่ก็ไม่แน่ใจ คนงานที่ทำงานในพื้นที่ก่อสร้างล้วนพักอาศัยในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งคุณก็รู้สึกดีที่ให้อาสาสมัครในชุมชนได้ทำงาน

สถานการณ์ที่ 2 : มีการตรวจสอบและจับกุมคุณจากโรงงานทอพรหม พร้อมกับตั้งข้อกล่าวหา ทั้งนี้ มีคนงานที่เป็นผู้หญิงและเด็กผู้หญิง อยู่ในโรงงานประมาณ 20 คน ในขณะที่พื้นที่ของโรงงานก็คับแคบ และคนงานก็เบียดเสียดกันในพื้นที่ทำงาน ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงทำงานเป็นระยะเวลายาวนาน 10–12 ชั่วโมงต่อวัน โดยมีเวลาพักรับประทานอาหารกลางวันสั้นๆ เท่านั้น ทั้งนี้ มีการจัดหาอาหาร (3 มื้อต่อวัน) และที่พักให้กับคนงาน แต่ก็หักลดค่าใช้จ่ายจากค่าจ้าง/ค่าตอบแทนของคนงาน คุณไม่แน่ใจว่าเด็กผู้หญิงอายุเท่าไร แต่ดูเหมือนว่าพวกเธอล้วนไม่ได้เรียนหนังสือต่อแล้ว

สถานการณ์ที่ 3 : คุณดูแลบริษัทในการจัดหาแรงงาน โดยเน้นการส่งแรงงานผู้หญิงไปทำงานในประเทศอื่นๆ ทั้งนี้ สัญญาโดยทั่วไป จะเน้นการทำงานแม่บ้านในโรงแรมดีๆ ที่ตั้งอยู่ในประเทศต่างๆ ในเอเชีย โดยที่คุณเรียกเก็บค่าดำเนินการจากแรงงานผู้หญิงคิดเป็นเงินเดือนค่าตอบแทนจำนวน 2 เดือน แต่คุณก็ไม่ได้ติดตาม ดูแลผู้หญิงเหล่านั้น หลังจากที่ได้เดินทางไปยังประเทศปลายทางนั้นๆ ทั้งนี้ หลังจากที่แรงงานผู้หญิงเดินทางไปประเทศปลายทาง พวกเธอต้องเซ็นสัญญาฉบับใหม่กับนายจ้าง ดังนั้น นายจ้างจะถือคุณไว้ของเอกสารสัญญาไว้ด้วย โดยที่คุณคิดว่าแรงงานผู้หญิงเหล่านั้นควรได้รับเงินเดือนค่าตอบแทนในอัตราเดียวกันตามสัญญาที่คุณได้เตรียมทำไว้ แต่ก็ไม่แน่ใจ นายจ้างก็ออกปากและยืนยันกับคุณว่าพวกเขามาธุรกิจต่างๆ มากมาย ดังนั้น ทำให้คุณไม่อยากจะสอบถามคำถามใดๆ มากนัก ทั้งนี้ คุณเคยได้ยินมาครั้งหนึ่งว่ามีแรงงานหญิงคนหนึ่งรู้สึกไม่ค่อยดีนัก เนื่องจากเธอถูกบังคับให้ค้าประเวณี

บทเรียน 2.7 การตั้งข้อกล่าวหา

วัตถุประสงค์ :

- การทำความเข้าใจองค์ประกอบที่เกี่ยวกับพฤติการณ์การกระทำความผิดในลักษณะการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์
- การเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหาในพฤติการณ์การกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน การค้ามนุษย์ และการกระทำความผิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- การเรียนรู้เกี่ยวกับข้อยกเว้นการลงโทษหรือการฟ้องร้องดำเนินคดี
- การใช้กรณีศึกษาในการฝึกปฏิบัติการแจ้งข้อกล่าวหาต่อผู้กระทำความผิด

เวลา :

 [90 นาที]

ขั้นตอน :

- แบบฝึกหัด 2.7.1 : การอธิบายเกี่ยวกับการตั้งข้อกล่าวหา [10 นาที]
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.7 : การตั้งข้อกล่าวหา [25 นาที]
- แบบฝึกหัด 2.7.2 : การตั้งข้อกล่าวหาเอาผิดโดยศึกษาจากกรณีศึกษาที่ปรากฏในหลักสูตรคู่มือนี้ [55 นาที]

วัสดุอุปกรณ์/สิ่งที่ต้องจัดเตรียม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.7 : การดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหา
- เครื่องฉายโปรเจคเตอร์
- สำเนาเอกสารกรณีศึกษาหลักสูตรโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ 1 - 4

การดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหา การใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ถือเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาและดำเนินการฟ้องร้องคดี และเพื่อให้การฟ้องร้องดำเนินคดีทำได้สำเร็จ ต้องมีการตรวจสอบองค์ประกอบของการกระทำความผิด การทำความเข้าใจองค์ประกอบฐานความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ ทำให้การสืบสวนสอบสวนเป็นส่วนสำคัญ ซึ่งจะช่วยให้การฟ้องร้องดำเนินคดีทำได้ดี และเมื่อพนักงานตรวจแรงงาน และเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องพิสูจน์ให้ชัด ก็จะช่วยทำให้กระบวนการสืบสวนสอบสวนชัดเจน รัดกุม และสามารถบ่งชี้และเก็บหลักฐานต่างๆ ได้อย่างดีรอบคอบ อัยการ/ทนายความก็จะมั่นใจการพิจารณาการยื่นฟ้องพร้อมข้อกล่าวหาต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริงและหลักฐานที่มีอยู่ โดยควรนำข้อมูลแสดงรายละเอียดทั้งมาตรฐานระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศมาใช้พิจารณาฐานการกระทำความผิดและองค์ประกอบของการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการกระทำความผิดต่างๆ

ดังนั้น จำเป็นต้องกรอกและเก็บรักษาคำฟ้องคดีอาญา (charge sheet) ให้ถูกต้อง และเหมาะสม การไม่ดำเนินการใดๆ อาจส่งผลให้กลไกกระบวนการยุติธรรมพิจารณาไม่รับฟ้อง หรือยกฟ้องในบางลักษณะ ดังนั้น การทำความเข้าใจกฎหมายในท้องถิ่นเกี่ยวกับการตั้งข้อกล่าวหา และลักษณะความผิดเฉพาะตัวจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งกฎหมายของแต่ละประเทศอาจมีความแตกต่างกันในการพิจารณาเกี่ยวกับการรับผิด และความรับผิดชอบต่อการตั้งข้อกล่าวหา อาทิ การมีอัยการ หรือทนายความทำหน้าที่พิจารณาฟ้องคดีและการดำเนินกระบวนการฟ้องคดี แต่หากเป็นกระบวนการในลักษณะทางปกครอง อาทิ พนักงานตรวจแรงงานทำหน้าที่ยื่นฟ้องคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก และใช้กระบวนการปกครองในการพิจารณาคดี ซึ่งจัดขึ้นในสำนักงาน/หน่วยงานด้านแรงงานของรัฐ แต่หากการฟ้องร้องและพิจารณาคดีดำเนินการในศาลอาญา กฎหมายของประเทศก็มักให้อำนาจการยื่นฟ้องเป็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานอัยการเป็นหลัก

องค์ประกอบการใช้แรงงานเด็ก

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) กำหนดการกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กไว้หลาย ๆ รูปแบบ ในอนุสัญญาเกี่ยวกับอายุขั้นต่ำ ซึ่งนำเสนอรายละเอียดไว้ด้านล่างนี้

อายุขั้นต่ำสำหรับการจ้างงาน : อนุสัญญา ILO ฉบับที่ 138 กำหนดอายุขั้นต่ำที่ประเทศควรกำหนดว่า “ต้องไม่น้อยหรือต่ำกว่าอายุที่บุคคลพึงสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ และในบางกรณีต้องไม่ต่ำกว่า 15 ปี”³⁶ ในส่วนของประเทศที่กำลังพัฒนาอาจจะ “เริ่มกำหนดอายุขั้นต่ำที่ 14 ปี”³⁷ ทั้งนี้ การกระทำที่เป็นการละเมิด อาจเกิดขึ้นในกรณีที่มีการจ้างงานแบบเต็มเวลาสำหรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์อายุขั้นต่ำสำหรับการจ้างงานในบางประเทศ

งานที่เป็นอันตราย หรืองานอันตราย : อนุสัญญา ILO ฉบับที่ 138 เกี่ยวกับอายุขั้นต่ำ กำหนดว่าอายุขั้นต่ำที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวกับ “การจ้าง หรือทำงานใดๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติ หรือลักษณะแวดล้อม ซึ่งอาจจะทำลาย หรือส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ความปลอดภัย หรือศีลธรรมของเด็ก และเยาวชน ซึ่งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี”³⁸ ลักษณะงานเช่นนี้ เรียกว่า “งานที่เป็นอันตราย หรืองานอันตราย” โดย ILO กำหนดให้ประเทศต่างๆ ต้องจัดทำบัญชีรายการงานอันตราย ซึ่งแสดงลักษณะของงานที่ส่งผลกระทบต่อ

37. Convention concerning Minimum Age for Admission to Employment, 1973 (No.138). (Entered into force June 19, 1976) International Labour Organization (ILO) Art. 2(3). http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138

38. Convention concerning Minimum Age for Admission to Employment, 1973 (No.138). (Entered into force June 19, 1976) International Labour Organization (ILO) Art. 2(4). http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138

ต่อสุขภาพ ความปลอดภัย หรือศีลธรรมของเด็ก การพิสูจน์ หรือดูว่าเป็นการทำงานอันตราย จำเป็นต้องเห็นว่า มีเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานที่ปรากฏในบัญชีรายการงานอันตราย หรืออาจจะเกี่ยวข้องกับงานที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ความปลอดภัย หรือศีลธรรม อันดีของเด็ก

ทั้งนี้ ILO อนุญาตให้มีข้อยกเว้นให้บุคคลที่อายุ 16 และ 17 ปี สามารถทำงานได้ โดยรวมถึงงานในบัญชีรายการงานที่อันตราย โดยหากมีกฎหมาย หรือหน่วยงานที่มีอำนาจเต็มช่วยลด บรรเทา หรือดูแลผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำงานอันตรายนั้นๆ และมีการ ดูแลสุขภาพ ความปลอดภัย และศีลธรรมอันดีของบุคคลที่อายุ 16 และ 17 ปี อย่างเต็มที่ และมีการให้คำแนะนำ ติดตามดูแล และ/หรือการฝึกอบรมทางอาชีพที่มากพอ³⁹

งานเบา (light work) : อนุสัญญา ILO ฉบับที่ 138 เกี่ยวกับอายุขั้นต่ำ กำหนดให้ประเทศต่างๆ “อนุญาตให้จ้างงานบุคคล ที่มีอายุ 13 ถึง 15 ปี ทำงานเบาได้”⁴⁰ โดยประเทศที่อยู่ในกลุ่มเศรษฐกิจกำลังพัฒนาอาจจะ “ปรับอายุดังกล่าวเป็น 12 ปี” งานเบา กำหนดให้เป็นลักษณะงานที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ การพัฒนา หรือการศึกษาเล่าเรียนของเด็ก ILO มีข้อเสนอแนะให้ ประเทศจัดทำบัญชีรายการงานเบา เพื่อกำหนดลักษณะงานที่เด็กๆ สามารถทำได้ ทั้งนี้ ความรุนแรง หรือการละเมิดจะเกิดขึ้นในกรณี มีการจ้างงานสำหรับเด็กที่อายุต่ำกว่าเกณฑ์อายุขั้นต่ำสำหรับการทำงานเบาประเทศนั้นๆ ต้องทำงานที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ การพัฒนา หรือการศึกษาเล่าเรียนของเด็กๆ⁴²

องค์ประกอบของการบังคับใช้แรงงาน

อนุสัญญา ILO ฉบับที่ 29 เกี่ยวกับการใช้แรงงานบังคับ กำหนดให้มีการดำเนินการตามองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ :

- การทำงานหรือการให้บริการโดยบุคคลใดๆ ที่อยู่ภายใต้การควบคุมโดยการลงโทษ
- บุคคลนั้นๆ ไม่ได้แสดงความสมัครใจแต่อย่างใด⁴³

การพิจารณาฟ้องร้องดำเนินคดีเกี่ยวกับการใช้แรงงานบังคับ จำเป็นต้องแสดงให้เห็นว่า บุคคลนั้นๆ ถูกบังคับให้ทำงานโดยการข่มขู่ลงโทษ ไม่ว่าจะทำต่อตัวบุคคลนั้นๆ หรือต่อครอบครัวของบุคคล และบุคคลนั้นๆ มิได้สมัครใจที่จะทำงานดังกล่าว รวมถึง หากแรงงานเดิมตกลงที่จะทำงาน แต่หลังจากนั้น งานที่ต้องทำมีชิ้นงานที่ตกลงจะทำก่อนหน้านี้ด้วย

39. Convention concerning Minimum Age for Admission to Employment, 1973 (No.138). (Entered into force June 19, 1976) International Labour Organization (ILO) Art. 3(1). http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138

40. Convention concerning Minimum Age for Admission to Employment, 1973 (No.138). (Entered into force June 19, 1976) International Labour Organization (ILO) Art. 7(1). http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138

41. Convention concerning Minimum Age for Admission to Employment, 1973 (No.138). (Entered into force June 19, 1976) International Labour Organization (ILO) Art. 7(1). http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138

42. Convention concerning Minimum Age for Admission to Employment, 1973 (No.138). (Entered into force June 19, 1976) International Labour Organization (ILO) Art. 7(4). http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138

43. Convention concerning Minimum Age for Admission to Employment, 1973 (No.138). (Entered into force June 19, 1976) International Labour Organization (ILO) Art. 7(1). http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138

องค์ประกอบของการค้ามนุษย์

ในพิธีสารปาเลร์โม การค้ามนุษย์มีองค์ประกอบหลักๆ ใน 3 ด้าน คือ : พฤติการณ์ วิธีการ และวัตถุประสงค์

พฤติการณ์คือนักค้ามนุษย์ทำ “อะไร” วิธีการคือนักค้ามนุษย์ทำสิ่งนั้นๆ “อย่างไร” และเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์คือนักค้ามนุษย์ทำสิ่งนั้นๆ “เพราะเหตุใด” โดยพิธีสารปาเลร์โมพิจารณาที่เหตุปัจจัยที่แสดงถึงการแสวงประโยชน์เป็นสำคัญ มีนิยาม/คำจำกัดความพฤติการณ์ วิธีการ และเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผังภูมิรูปภาพที่ 4 : องค์ประกอบสามประการที่ใช้ในการพิสูจน์คดีค้ามนุษย์

พฤติการณ์	วิธีการ	เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์
<ul style="list-style-type: none">• การจัดหางานหรือจัดงานแรงงาน• การขนส่งและนำพา• การเคลื่อนย้าย• การให้ที่พักพิง• การรับเอาหรือรับไว้ซึ่งตัวบุคคล	<ul style="list-style-type: none">• การคุกคามหรือใช้กำลัง หรือรูปแบบอื่นๆ ของการบังคับข่มขืนใจ• การลักพาตัว• การฉ้อโกง• การหลอกลวง• การใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือการแสวงประโยชน์ผ่านความเปราะบาง• การให้หรือรับเอาไว้ซึ่งเงิน หรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคลในการอยู่ภายใต้การควบคุมของบุคคลหนึ่งบุคคลใด	<ul style="list-style-type: none">• การแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณี บุคคลอื่นๆ หรือการกระทำในรูปแบบอื่นๆ เพื่อแสวงประโยชน์ทางเพศต่อบุคคลใดๆ• การใช้แรงงาน หรือการบริการภาคบังคับ• การเป็นทาส หรือการปฏิบัติในลักษณะเดียวกันกับการเป็นทาส• การบังคับให้เป็นทาส• การปลูก / ถ่าย / โอนอวัยวะ

องค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ต้องได้รับการพิสูจน์ว่าเกิดขึ้นจริง ทั้งนี้โดยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการให้คำยินยอม มิได้ส่งผลกระทบต่อกรเอาผิดในฐานะการค้ามนุษย์ หาก “วิธีการ” ตามซึ่งแสดงไว้ใน มาตรา 3 (ก) ของพิธีสารปาเลร์โม⁴⁴ ถูกนำมาใช้ในการกระทำความผิด ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าการทำงานนั้นทำโดยความไม่ยินยอมสมัครใจ นอกจากนั้นองค์ประกอบเกี่ยวกับ “วิธีการ” ไม่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาในการพิสูจน์ฐานความผิดหากผู้เสียหายเป็นเด็ก เนื่องจากเด็กไม่สามารถให้คำยินยอมเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ได้⁴⁵

44. Convention concerning Forced or Compulsory Labour, 1930 (No.29). (Entered into force 1 May 1932), Art 2 (1). International Labour Organization (ILO). https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312174:NO

45. พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก แนบท้าย อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร, ปี 2543 (มีผลบังคับใช้วันที่ 25 ธันวาคม 2546), มาตรา 3 (c). <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx>

การตั้งข้อหากรณีการใช้แรงงานเด็ก แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์

เมื่อมีการพิจารณาดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหาเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย หรืออัยการจำเป็นต้องตรวจสอบหลักฐาน และพิจารณาพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำความผิดในการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์ โดยในบางสถานการณ์ กรณีที่เกิดขึ้นอาจจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมากกว่า 1 ฐานความผิด อาทิ อาจจะเข้าข่ายการกระทำความผิดทั้งการใช้แรงงานเด็กและการค้ามนุษย์ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานอัยการ/ทนายความจำเป็นต้องพิจารณาความเป็นไปได้ในการเสนอฟ้อง พร้อมทั้งการตั้งข้อกล่าวหาตามหลักฐานพยานที่รับฟังได้อย่างแท้จริง

ข้อยกเว้นในการดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหา

ในหลายๆ ประเทศ อาจจะมีข้อกำหนด หรือกฎหมายที่ให้ข้อยกเว้นการไม่ดำเนินการเอาผิดกับบุคคลในลักษณะในการกระทำความผิด หรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ โดยบ่อยครั้ง ที่เหยื่อ/ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มักได้รับการคุ้มกันในกระบวนการพิจารณาคดี ในพฤติการณ์บางอย่างที่เป็นผลมาจากการถูกค้ามนุษย์ นั่นคือ เหยื่อ/ผู้เสียหายการค้ามนุษย์ได้รับการยกเว้นไม่พิจารณาฐานความผิดที่นักค้ามนุษย์บังคับให้บุคคลนั้นๆ ต้องทำ อาทิ การขนส่งเสพติด

การกระทำความผิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และการตั้งข้อหาในหลายๆ ฐานความผิด

การพิจารณาตั้งข้อกล่าวหาหลายๆ ฐานความผิดในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน การค้ามนุษย์ และการกระทำความผิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเพิ่มการพิจารณาโทษ และรูปแบบหรือลักษณะการลงโทษที่เพิ่มมากขึ้น การพิจารณาตั้งข้อกล่าวหาหลายๆ ฐานความผิด จะเป็นประโยชน์ในกรณีที่การพิจารณาฐานความผิดของการค้ามนุษย์ หรือการบังคับใช้แรงงาน ไม่ชัดเจน แต่ก็มีหลักฐานที่สามารถนำไปสู่การพิสูจน์องค์ประกอบของการกระทำความผิดในลักษณะอื่นๆ อาทิ การฟอกเงิน และการละเมิดต่อค่าจ้าง/ค่าตอบแทน หรือจำนวนชั่วโมงในการทำงาน มีการกระทำความผิดหลายลักษณะที่อาจจะเชื่อมโยงกับการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์ ดังนี้⁴⁶

การใช้แรงงานเด็ก

- การละเมิดหรือกระทำความรุนแรงต่อเด็ก : ในส่วนนี้ หมายรวมถึง การกระทำความผิดใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บ หรือเป็นเหตุให้เกิดอันตรายใดๆ ตามที่กฎหมายของประเทศนั้นๆ กำหนด
- การค้ามนุษย์ในเด็ก : ในบางประเทศ มีการดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหาทั้งในลักษณะการใช้แรงงานเด็ก และการค้ามนุษย์ในเด็ก แต่ในบางประเทศอาจจะต้องใช้กลไก หรือกระบวนการศาลที่แตกต่างกัน

46. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000. (Entered into force 25 December 2003), Art. 3 (c). <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx>

47. Toolkit to Combat Trafficking in Persons. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), pp. 178, 181, 2008. <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2008/electronic-toolkit/electronic-toolkit-to-combat-trafficking-in-persons---index.html>

- สื่อก่อนการจราจรสำหรับเด็ก : ในส่วนนี้อาจจะแยกหรือรวมความผิด และนำมาใช้พิจารณาเป็นเหตุปัจจัยบ่งชี้ถึงการกระทำที่เป็นการค้ำมนุษย์ในเด็ก
- การกระทำที่เป็นการแสวงประโยชน์ในเด็กผ่านเพศพาณิชย์ : ในส่วนนี้อาจจะแยกหรือรวมความผิด และนำมาใช้พิจารณาเป็นเหตุปัจจัยบ่งชี้ถึงการกระทำที่เป็นการค้ำมนุษย์ในเด็ก
- การละเมิดต่อค่าจ้าง/ค่าตอบแทน และจำนวนชั่วโมงการทำงาน : ในส่วนนี้อาจจะรวมถึง การชะลอ หรือหน่วงรั้งการจ่ายค่าจ้าง/ค่าตอบแทน การจ่ายเงินค่าจ้าง/ค่าตอบแทนให้เด็กน้อยกว่าอัตราค่าจ้าง/ค่าตอบแทนขั้นต่ำ การทำงานในจำนวนชั่วโมงที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด หรือการไม่จ่ายค่าแรงในกรณีที่ทำงานเกินเวลา

การบังคับใช้แรงงาน และการค้ำมนุษย์

- การปลอมแปลงเอกสาร : โดยเอกสารที่ปลอมแปลงเป็นได้ทั้งบัตรประจำตัวบุคคล หนังสือเดินทาง วีซ่า และอื่นๆ
- การลักพาตัว
- การฟอกเงิน
- การละเมิดต่อการเดินทางเข้าเมือง : ในส่วนนี้อาจจะครอบคลุมถึงสิ่งต่างๆ อาทิ การที่นักค้ำมนุษย์นำพาเหยื่อ/ผู้เสียหายเข้ามาในประเทศ การใช้เอกสารการเดินทางปลอม และการบังคับให้เหยื่อ/ผู้เสียหายต้องทำงานโดยไม่มีเอกสารที่ถูกต้องตามกฎหมาย
- การล่อลวงละเมิด หรือใช้ความรุนแรงทางเพศ
- การข่มขืน
- การใช้กำลังบังคับข่มขืนใจ
- การลักขโมย
- การละเมิดทั้งค่าแรง/ค่าจ้าง และจำนวนชั่วโมงการทำงาน
- อาชญากรรมในรูปแบบองค์กรจัดตั้ง (Organized crime)
- การหลอกลวงภาษี
- การแสวงหาประโยชน์ผ่านการค้าทางเพศในเด็ก : ซึ่งในส่วนนี้อาจจะแยกขาดออกเป็นความผิด หรือนำมาพิจารณาเป็นปัจจัยเพิ่มเติมสำหรับการกระทำที่เป็นการค้ำมนุษย์ในเด็ก

แบบฝึกหัด 2.7.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับการตั้งข้อกล่าวหา

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เริ่มคิดเกี่ยวกับฐานความผิดที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถนำมาใช้เอาผิดกับพฤติการณ์การใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงานและการค้ามนุษย์

เวลา :

 [15 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงวัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [2 นาที]
- สอบถามผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับคำถามต่างๆ ดังต่อไปนี้ จากนั้นเขียนคำตอบลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต
- กรณีการทำความผิดที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ มีแนวโน้มที่จะถูกพิจารณาและดำเนินการฟ้องร้องหรือเอาผิดอย่างไรได้บ้าง ?
- สำนักงาน/หน่วยงานใด ที่มีหน้าที่ในการดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหา ?
- มีฐานความผิดอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ ด้วยหรือไม่ ? หากมี เป็นลักษณะของการกระทำความผิดอะไร ? [10 นาที]
- ข้อความสำคัญ [3 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- การใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และ/หรือการค้ามนุษย์ สามารถพิจารณาเป็นการกระทำความผิดในฐานเดียวกันได้ ทั้งนี้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น สามารถนำมาใช้ในการพิจารณา ตั้งข้อกล่าวหาได้
- การดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหาในความผิดหลายๆ ฐานจะเป็นประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการทบทวนหรือท้วงติงเกี่ยวกับความผิดฐานการค้ามนุษย์ ก็อาจจะช่วยให้มีการพิจารณาฐานความผิดอื่นๆ และมีผลการพิจารณาตัดสินโทษที่แตกต่างกันออกไป

แบบฝึกหัด 2.7.2 : การตั้งข้อกล่าวหาโดยศึกษาจากกรณีศึกษาที่ปรากฏในหลักสูตรคู่มือนี้

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกฝนการจำแนก และบ่งชี้ข้อกล่าวหาที่ปรากฏในกรณี/สถานการณ์ที่แตกต่างกัน และเพื่อศึกษาเพิ่มเติมจากกรณีศึกษาที่ปรากฏในหลักสูตรคู่มือนี้เพื่อดูกระบวนการต่อเนื่องสำหรับการพิจารณาเหยื่อ/ผู้เสียหาย

เวลา :

 [55 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่
- สำเนากรณีศึกษาหลักสูตรโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ 1 - 4
- จำแนก หรือระบุบทบาทผู้เกี่ยวข้องในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และทำสำเนาบทบาทผู้ดำเนินๆ สำหรับการพิจารณากรณีการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน การค้ามนุษย์ และการกระทำความผิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงวัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [5 นาที]
- ให้แบ่งจำนวนผู้เข้าร่วมออกเป็น 4 กลุ่ม โดยให้แจกจ่ายกรณีศึกษาที่แตกต่างกันให้แต่ละกลุ่ม และขอให้แต่ละกลุ่มทบทวนกรณีศึกษา พร้อมตอบคำถามต่างๆ ดังนี้
- ตามกรณีที่ได้รับ พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และ/หรือการค้ามนุษย์หรือไม่ ? กลุ่มของคุณคิดว่ากรณีดังกล่าว มีฐานความผิดอะไรบ้าง? มีข้อเท็จจริงอะไรบ้างของกรณี que แสดงถึงฐานความผิดดังกล่าว ?
- มีฐานความผิดอื่นๆ เพิ่มเติมอีกหรือไม่ ?

- มีฐานความผิดอื่นๆ ที่อาจจะเกี่ยวข้อง แต่ ณ เวลานี้ ยังขาดหลักฐานที่ชัดเจนมากพอหรือไม่ ? มีหลักฐานอะไรบ้าง ที่จะช่วยในการพิสูจน์ฐานความผิดเพิ่มเติมดังกล่าว? [20 นาที]
- ขอให้แต่ละกลุ่มกลับมารวมกัน และนำเสนอผลการทำงานกลุ่มย่อย พร้อมคำตอบ
- ให้ใช้เวลาสำหรับการแลกเปลี่ยนความเห็น และการอภิปราย [25 นาที]
- ข้อความสำคัญ [5 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- การใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และ/หรือการค้ามนุษย์ มักจะมีการตั้งฐานความผิดเหมือนกัน โดยข้อเท็จจริงของกรณีสามารถนำมาใช้พิจารณาการดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหาได้
- การพิจารณาและมองหาฐานความผิดเพิ่มเติมที่มีความเป็นไปได้ ทำให้การสืบสวนสอบสวนดำเนินการในขอบเขตที่ชัดเจน และยังทำให้กรณีดังกล่าวมีหลักฐานที่แน่นหนามากยิ่งขึ้น

Photo Credit: Alice Green, 2013, Thailand

บทเรียน 2.8 การจัดทำรายงานผลการสืบสวนสอบสวน

วัตถุประสงค์ :

- การเรียนรู้เกี่ยวกับประเภท หรือลักษณะข้อมูลที่ควรนำมาใช้ในการจัดทำรายงานผลการสืบสวนสอบสวนกรณีการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน หรือการค้ามนุษย์ โดยพนักงานตรวจแรงงานหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เวลา :

🕒 [25 นาที]

ขั้นตอน :

- แบบฝึกหัด 2.7.1 : การอธิบายเกี่ยวกับรายงานผลการสืบสวนสอบสวน [10 นาที]
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 2.7 : การจัดทำรายงานผลการสืบสวนสอบสวน [15 นาที]

วัสดุอุปกรณ์/สิ่งที่ต้องจัดเตรียม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่
- พาวเวอร์พอยท์สำหรับการนำเสนอ 1.3 : ตัวชี้วัดของการใช้แรงงานเด็ก การใช้แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์
- เครื่องฉายโปรเจคเตอร์

บทบาทของรายงานผลการสืบสวนสอบสวน

รายงานของพนักงานตรวจแรงงานและของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความสำคัญในการพิจารณาฟ้องร้องคดีในฐานความผิดการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ ซึ่งในหลายๆ ประเทศ รายงานนี้จะนำเสนอลักษณะของพฤติการณ์นำมาใช้ดำเนินการเอาผิดและตั้งข้อหาต่อผู้ต้องสงสัยในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก การบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์ รายงานเหล่านี้ควรนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ และพนักงานตรวจแรงงาน ตรวจสอบ สืบสวนและสืบสวนพบ พร้อมหลักฐาน เอกสาร ข้อความ หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่เกิดเหตุ

รายงานผลการตรวจสอบ การสืบสวนสอบสวนมักจะเป็นเอกสารสำนวนที่อัยการใช้พิจารณาเกี่ยวกับคดี และการสั่งฟ้องนั้นทำให้ข้อมูลต่างๆ เหล่านี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเสนอให้ชัดเจน และสมบูรณ์แบบ นอกจากนั้น ในบางครั้ง เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งรวบรวมรายงานและทำสำนวนคดี อาจจะต้องเข้าแถลงหรือชี้แจงให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตรวจสอบ การสืบสวนสอบสวน โดยสามารถนำแฟ้มสำนวนคดีเหล่านี้ มาใช้ทบทวนความจำก่อนที่จะต้องขึ้นเบิกความหรือชี้แจงข้อมูล

เจ้าหน้าที่หรือพนักงานสืบสวนควรจัดทำแฟ้มสำนวนเพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการจัดทำรายงานผลการตรวจสอบ การสืบสวนสอบสวน ตั้งแต่เริ่มต้นได้รับการมอบหมายให้ดูแลคดี และควรปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา โดยใช้ตารางควบคุมเนื้อหาหรือดัชนี ปรับปรุงตามข้อมูลต่างๆ ที่มีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ข้อมูลที่ควรนำเสนอในรายงาน

พนักงานตรวจแรงงานและเจ้าหน้าที่ตำรวจควรนำแบบฟอร์มของรายงานเฉพาะที่ใช้ในพื้นที่ หรือแนวปฏิบัติในการจัดทำรายงานที่มีอยู่มาปรับใช้ในการจัดทำรายงาน ทั้งนี้ โดยทั่วไปสิ่งที่ควรกำหนดไว้ในรายงาน มีดังนี้ :

- คำอธิบายเกี่ยวกับหลักฐาน และบัญชีรายการหลักฐาน
- คำอธิบายเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุ
- บันทึกข้อมูลหรือปากคำของพยาน
- บันทึกข้อมูลหรือปากคำของเหยื่อ/ผู้เสียหาย
- บันทึกข้อมูลหรือปากคำของผู้ต้องสงสัย (รายละเอียดในส่วนบันทึกข้อมูล หรือปากคำของผู้ต้องสงสัย ดูได้จากบทเรียน 2.6)
- ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องสงสัย
- ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหา (วันที่ พื้นที่/ท่าเล และอื่นๆ)
- สำเนาภาพถ่าย ภาพวาด และบันทึกต่างๆ

พนักงานตรวจแรงงานและเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ควรนำความเห็น หรือการคาดการณ์ของตนเองบันทึกลงในแฟ้มสำนวน หรือรายงานผลแต่อย่างใด

แบบฝึกหัด 2.8.1 : การอภิปรายเกี่ยวกับรายงานผลการสืบสวนสอบสวน

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เริ่มคิดเกี่ยวกับรายงานผลการสืบสวนสอบสวน และสิ่งที่ควรนำเสนอ หรือระบุไว้ในรายงาน รวมถึงบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการจัดทำรายงาน

เวลา :

 [10 นาที]

วัสดุอุปกรณ์และการเตรียมความพร้อม :

- กระดาษฟลิปชาร์ต
- ปากกาเมจิกหัวใหญ่

ขั้นตอน :

- อธิบายให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของแบบฝึกหัด [1 นาที]
- สอบถามผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับคำถามต่างๆ ดังต่อไปนี้ จากนั้นเขียนคำตอบลงบนกระดาษฟลิปชาร์ต
- บทบาทของรายงานผลการสืบสวนสอบสวนคืออะไรบ้าง ?
- สิ่งที่ควรนำเสนอไว้ในรายงานผลการสืบสวนสอบสวนคืออะไรบ้าง ? [7 นาที]
- ข้อความสำคัญ [2 นาที]

ข้อความสำคัญ :

- รายงานผลการสืบสวนสอบสวนมีส่วนสำคัญต่อการดำเนินคดี เนื่องจากเป็นส่วนแสดงหลักฐานและข้อเท็จจริง
- รายงานผลการสืบสวนสอบสวนควรนำเสนอข้อมูล ซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการพิสูจน์ฐานความผิด และการพิจารณาฟ้องร้องดำเนินคดี โดยประเภทของข้อมูลจะนำเสนอรายละเอียดในระหว่างการทำกระบวนการตามบทเรียน

แหล่งที่มา

1. Convention concerning Forced or Compulsory Labour, 1930 (No.29). (Entered into force 1 May 1932). International Labour Organization (ILO).

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312174:NO

2. Convention concerning Minimum Age for Admission to Employment, 1973 (No.138). (Entered into force June 19, 1976). International Labour Organization (ILO).

http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138

3. Broe, Alana, “Recruited by Facebook, Rescued by Family.” Trafficking Matters.

<https://www.traffickingmatters.com/recruited-by-facebook-rescued-by-family/>

4. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000. (Entered into force 25 December 2003).

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx>

5. Electronic Evidence – A Basic Guide for First Responders. European Union Agency for Network and Information Security (ENISA), March 25, 2015.

<https://www.enisa.europa.eu/publications/electronic-evidence-a-basic-guide-for-first-responders>

6. Inter-Agency Coordination Group against Trafficking in Persons, “The gender dimensions of human trafficking,” Issue Brief, 4:1–3.

<http://icat.network/sites/default/files/publications/documents/ICAT-IB-04-V.1.pdf>

7. Anti-Trafficking Training Material for Judges and Prosecutors Handbook. International Centre for Migration Policy Development, 2006.

http://lastradainternational.org/lisidocs/540%20AGIS_JUD_Handbook.pdf

8. Investigating Human Trafficking Cases Using a Victim-centered Approach: A Trainer’s Manual on Combating Trafficking in Persons for Capacity-building of Law Enforcement Officers in Antigua and Barbuda, Belize, Jamaica, and Trinidad and Tobago. International Organization for Migration (IOM), 2018.

<https://publications.iom.int/books/investigating-human-trafficking-cases-using-victim-centred-approach-trainers-manual-combating>

9. Trafficking in Persons Victim Identification and Assistance. International Organization for Migration (IOM), 2020.

<https://publications.iom.int/books/trafficking-persons-victim-identification-and-assistance-training-guide>

10. On-Ramps, Intersections, and Exit Routes: A Roadmap for Systems and Industries to Prevent and Disrupt Human Trafficking. Polaris, 2018.

<https://polarisproject.org/wp-content/uploads/2018/08/A-Roadmap-for-Systems-and-Industries-to-Prevent-and-Disrupt-Human-Trafficking-Social-Media.pdf>

11. AGIRE Training Manual. Save the Children, 2010.

https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/agire_training_manual_en_1.pdf

12. “Module 8: Interviewing Victims of Trafficking in Persons who are Potential Witnesses” in Anti Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).

https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module8_Ebook.pdf

13. Toolkit to Combat Trafficking in Persons. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2008.

<https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2008/electronic-toolkit/electronic-toolkit-to-combat-trafficking-in-persons---index.html>

14. Nepal Labor Inspection Training on Child Labor Facilitator’s Guide. Verité and Winrock International, 2018.

<https://www.verite.org/wp-content/uploads/2019/06/Nepal-LI-Curriculum-2nd-edition-ENGLISH.pdf>